

Vapaussofuri

5 (282) 2012 Sotiemme muisto - Suojeluskunta- ja lottaperinne

jäsenet
oikeustieteen kandidaatti Kaj Alakoski
eversti Jorma Jokisalo
eversti Pekka Jouko
lehtori Seppo Kananen
sihteeri Kristiina Liinaharja-Mattila
libristi Kaarina Lindberg
everstiluutnantti Matti Mikkonen
ylikonstaapeli Matti Muranen
varatuomari Timo Mäki
eversti Pekka Ripatti
everstiluutnantti Matti Soini
ekonomi Meeri Toivanen
kunnallisneuvos Simo Uotila

Toiminnanjohtaja
Arja Alkman
puh. (03) 223 0845

VAPAUSSOTURIEN HUOLTOSÄÄTIÖ
Koulukatu 16 A
33200 Tampere
puh. (03) 223 0845 ja 045-634 5025

HALLITUS
puheenjohtaja
pankinjohtaja PaaVo Koskenranta
varapuheenjohtaja
maisteri Timo Tulosmaa
jäsenet
kansanedustaja Harri Jaskari
seurakuntaneuvos Mikko Laukkonen
everstiluutnantti Matti Soini

SUOMEN LOTTAPERINNELIITTO RY
Döbelninkatu 2
00260 Helsinki
puh. (09) 454 4860, 0400-407 984
sähköposti:
irma.tornstrom@suomenlottaperinneliitto.fi
kotisivut: www.suomenlottaperinneliitto.fi

puheenjohtaja
valtiotieteen maisteri
Sirkka-Liisa Hollmén
1. varapuheenjohtaja
hallintonsuhtaja Kaija Vesala
2. varapuheenjohtaja
terveystieteen maisteri
Marja-Liisa Väisänen
jäsenet
yo-merkonomi Liisa Jäntti
talousopettaja Sirkus Mattila
ylihoitaja Airi Nikkilä
yo-merkonomi Annikki Pekkanen
elintarviketieteen maisteri
Ulpu Romu-Assinen
leirikeskusten hoitaja Liisa Savolainen
valtiotieteen maisteri Anneli Sihvo
aluesihteerit Soilikki Suoranta
dosentti Helka Urponen
lehtori Helvi Walli
Pääsihteeri
Irma Törnström
puh. (09) 454 4860, 0400-407984

SUOJELUSKUNTIEN JA
LOTTA SVÄRDIN PERINTEIDEN LIITTO RY
Vanha Kuninkaantie 31
06100 Porvoo

HALLITUS
puheenjohtaja
VTM, DE Markus Anaja
puh. 0400 694 004

sähköposti: markus.anaja@kolumbus.fi
varapuheenjohtaja
voimistelunopettaja Arnevi Lassila
jäsenet
talousopettaja Elina Keino
metsänhoitaja Kari Kerstinen
ylimetsänhoitaja Markku Rauhalahti
myyntijohtaja Jorma Sundvall
eversti Juha Tammikivi

VAPAUSSODAN INVALIDIEN MUISTOSÄÄTIÖ
Mannerheimintie 93 A 98 b
00270 Helsinki
puh. (09) 241 1990
sähköposti: vims@kolumbus.fi
kotisivut: www.vapaussota.fi

HALLITUS
puheenjohtaja
valtiotieteen maisteri Markku Palokangas
varapuheenjohtaja
varatuomari Seppo Kylmänen
jäsenet
everstiluutnantti Simo Järvi
prikaatikenraali Asko Kilpinen
oikeustieteen kandidaatti Jyrki Kiviharju
professori Ohto Manninen
dosentti Jussi Niinistö
farmaseutti Missu Saloheimo

Asiamies
Kalevi Klefström
puh. (09) 241 1990, 050-3090 270
Perinneyhdistys ry
Vesa Määttä
puh 040-505 2414

AKATEEMISEN KARJALA-SEURAN
PERINNEYHDISTYS RY
Kanneljärventie 100
25130 Muurla
sähköposti: tapani.havia@fimnet.fi

HALLITUS
puheenjohtaja
lääketieteen lisensiaatti Olavi Larma
varapuheenjohtaja
metsänhoitaja Matti Ponsi
jäsenet
toimitusjohtaja Erkki Harala
professori Tapani Havia
filosofian lisensiaatti Pekka Kaivola
yhteyspäällikkö Olavi Vähäkallio

Sihteeri
Tapani Havia
Puh. 0400-522 958

TAMMIKUUN 28 PÄIVÄN SÄÄTIÖ
Koulukatu 16 A
33200 Tampere

HALLITUS
puheenjohtaja
ekonomi Timo Siukosaari
varapuheenjohtaja
professori Ohto Manninen
jäsenet
toimitusjohtaja Martti Paloheimo
fil. toht. Pirkko Rommi
fil. lis. Pekka Sarvas

Suojeluskuntatoiminnan tueksi ke-
rättiin varoja mm. maanpuolustus-
aiheisten postikorttien myynnillä.
Kansikuvan joulukortti kuuluu Ger-
mund Paaerin, ent. Sandström, piir-
tämään suojeluskuntakorttisarjaan.
Paaer (1881–1950) tunnettiin maam-
me eturivin julistetaiteilijana ja myös
pilapiirtäjänä. Lisäksi hän kuvitti
Vaino Nuortevan (nimimerkillä Olli)
kirjoittamia pakinoita. Päätyönään
Paaer toimi opettajana Taideteolli-
sessa keskuskoulussa vuosina 1926–
1950.

Vapaussoturi 5/2012

Pimeys ja valo

Suomalaiset ovat saaneet naut-
tia jo vuosikymmeniä jou-
luista ilman sodan rasituksia.
Seuraava kirjoitus on vuodel-
ta 1942. Se muistuttaa meitä
toivosta ja valosta, jotka eivät väisty
sypipimeinäköön aikoina.

Jälleen sotajoulu, jo neljäs peräk-
kain, sillä välirauhan joulukin itse
asiassa oli sotajoulu. Pimeys on aina
ympäroinyt joulun tapahtumia, mut-
ta aivan erikoisen synkkä se on ollut
sotien aikoina. Toisaalta sitä voimak-
kaampana ja ihmeellisempänä on
jouluvankeliumin valo välähtänyt
synkkää taustaa vasten.

Tämä joulu on ulkonaisesti moni-
en kohdalla pimeämpi kuin mikään
aikaisempi. Valonlähteet kodeissa ja
korsuissa ovat käyneet yhä niukem-
miksi. Eivätkä valot katujen sekä tei-
den varsilla loista kuin ennen. Sodan
ohella myös ympärillämme vallitseva
pimeys painaa mielialoja, ja monen
suomalaiskodin elämää synkistää
puolison tai lapsen kaatumisen.
Myös pitkään kestänyt erilläänolo
omaisista voi tuntua painostavalta.

Ulkonaiselle pimeydelle emme voi
mitään, ja sota seurauksineen on kes-
tettävä sellaisenaan. Kuitenkin sisäi-
sesti tähän pimeyteen meille loistaa
kaksin kerroin kirkas valo.

Ensinnäkin kansallisesti meille
häämöttää Suomen suvun valoisa
tulevaisuus lähempänä kuin koskaan
ennen. Turvallisten rajojen saaminen

ja suomalaisen asuma-alueen var-
mistus ovat käden ulottuvilla.

Toiseksi me olemme uskonnolli-
sesti kokeneet sellaisia Jumalan ih-
meellisiä töitä, joista esi-isämme eivät
osanneet uneksiakaan. Talvisodan
pelastuksen ihme on ehkä monelta
häipynyt mielestä, mutta miesten sa-
nat rintamalla ja kotiväen tunnustuk-
set sittenkin kerta toisensa jälkeen
vakuuttavat, että tuntojen pohjalle
on jäänyt vaikutuksia ja näkemyksiä
Jumalan ihmeellisistä teoista.

Ja näyttää siltä, että Suomen mies
ja nainen tänä ulkonaisesti pimeänä
jouluna kääntävät kysyvämmin ja
avoimemmin kuin ennen katseensa
Jeesukseen Kristukseen, joulun valo-
n lapseen, hakien voimaa Sanasta.
Missä tällaista ehkä toisilta salattua
ja itsellekin uskomatonta katsetta ja
kaipausta on Herran edessä, siellä on
joulun valo syttyessä pimeyden ja
synnin painamaan sydämeen.

”Sana tuli lihaksi ja asui meidän
keskellämme.” Siunattu joulun valo!
Sen välähdyksessä kirkastuu vaiva-
tulle, rauhattomalle tunnolle tämä:
minunkin asiani Jumalan ja ihmisten
edessä voivat tulla kuntoon!

Ja siitä seuraa kuin yötä päivä, et-
tä masentuneeseen ja ihmisarkaan
sydämeen valahtaa lämmittävä tur-
vallisuuden ja kiitollisuuden tuntu. Ja
ajatus alkaa kiertä sanoiksi: Hyvä on
Herra!

Perinneliiton puheenjohtajalta

Suomeen on lähivuosina tulossa sarja merkittäviä juhlapäiviä. Jääkäreillä on tasavuositapahtumia jo vuodesta 2014 alkaen. Vuonna 2017 itsenäinen Suomi täyttää 100 vuotta, ja itsenäisen Suomen sotaväki syntyi 25. tammikuuta 1918, kun senaatin sisäasiaintoimikunta julisti suojelekunnat hallituksen joukoiksi. 2018 on oman perinneliittomme juhluvuosi: Vapaussodan alkamisen ja päättymisen 100-vuotisjuhlakauden. Vuoden 1919 hallitusmuodon tasavuosien jälkeen juhlien sarja päättyy Tarton rauhan 100-vuotisjuhlaan 2020 – toivottavasti.

Vapaussodan muistoa vaalivien säätiöiden ja yhdistysten yhteistoimintaseminaari pidettiin viime lokakuussa. 100-vuotisjuhluvuoden valmistelua suunnittelevan työryhmän puheenjohtaja, professori Martti Häikiö korosti seminaarissa, että valtiovalta ei voi resurssien heikkenemisestä huolimatta sivuuttaa Suomen valtiollista itsenäisyyttä ja sen juhlimista vähäisillä kustannuksilla. Professori Häikiö toi jälleen esille näkemyksensä, että Vapaussodan historia- tai taistelupuisto edesauttaisi oleellisesti kansalaisten historiatietämystä.

Seminaari oli yhtä mieltä, että perinnetyötä tekevien säätiöiden ja yhdistysten tilaisuuksien päällekkäisyyksiä vältetään vain säännöllisellä yhteydenpidolla. Erilaisia rahoitusvaihtoehtoja tulee myös koordinoita yhteistoiminnan edistämiseksi ja perinnetiotoisuuden lisäämiseksi.

Oma perinneliittomme saavuttaa ensi vuonna 20 vuoden iän. Eräs päätapahtuma merkkipuonna tulee olemaan valtakunnallinen Tammissunnuntain juhla 27. tammikuuta Laihiilla. Se järjestetään yhteistyössä Vapaussodan ja Itsenäisyyden Etelä-Pohjanmaan Perinneyhdistyksen kanssa. Oma syntymäpäivää ja Vapaussodan päättymisen 95-vuotispäivää juhlietaan sitten muodossa tai toisessa.

Vuoden 2018 juhliin on jo nyt varauduttu konkreettisesti: valtakunnallista Tammissunnuntain juhlaa varten on tilattu sunnuntaiksi 28.1. Seinäjoki Areena ja Finlandia-talo on varattu juhlaikäyttöön keskiviikoksi 16. toukokuuta 2018.

Vapaussodan Perinneliiton maanpuolustusorganisaatioille syksyllä 2011 lähettämässä kirjeessä esitetään Helsinkiin Vapaussodan muistomerkkiä 2018 mennessä. Tästä aiheesta teki Helsingin Seudun Perinneyhdistyksen uusi puheenjohtaja Markus Uomala *Vapaussoturin* heinäkuun numerossa (3/2012) mielenkiintoisen ja kannatettavan esityksen. Perinneliitto pyrkii myös osaltaan edesauttamaan sitä, että saadaan postimerkki satavuotismuistoa kunniottamaan.

Meidät reservin kenraalit pidetään ajan tasalla isänmaamme puolustamista koskeissa asioissa mm. kerran vuodessa järjestettävillä infopäivillä. Siellä meille kerrotaan puolustusvoimain komentajan johdolla päivänpolttavista asioista. Muutamia aja-

tuksia marraskuun alun tilaisuudesta – lähinnä komentajan kertomasta:

Puolustusvoimauudistus etenee suunnitelmallisesti ja reformilla saavutetaan ne taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet, jotka sille on asetettu. Tuloksena on renovoituja toimintatapoja ja sellainen kokoonpano, että rauhan ajan puolustusvoimat kykenee kouluttamaan sodan ajan joukkojen henkilöstön. Kaikki muukin toiminta kyetään järjestämään kustannustehokkaasti merkittävästi edellisiä vuosia pienemmällä budjeteilla. Puolustusvoimien koko, henkilöstökulut ja muut jokapäiväisen toiminnan kustannukset ovat silloin toisiinsa nähden tasapainossa.

Komentaja kertoi taas kerran selkeästi, että runtattaessa puolustusvoimat vuoden 2015 budjettimuottiin kustannustehokkuuden kehittämismahdollisuudet tulevat tarkkaan käytetyiksi. Haasteeksi on kuitenkin muodostumassa se, millainen budjettikehitys vuosikymmenen puolivälin jälkeen riittää turvaamaan sodan ajan joukkojen materiaalitarpeet. Tämä on minulle itselleni materiaalihankinnoissa pitkään mukana olleena todellinen uhkakuva! Tiedän hyvin, että materiaalihankinnat ovat useiden vuosien pituisia projekteja. Kerran tehty päätös sitoo määrärahat siihen asti, kunnes hankittu järjestelmä on operatiivisessa käytössä. Materiaalihankinnat on Suomessa aina ollut alue, josta on jouduttu tinkimään jo lähtökohtaisesti sekä usein haettaessa ratkaisuja kulloinkin akuutteihin rauhoituksen leikkauksiin.

Puolustusvoimain komentaja on nostanut kissan pöydälle! Sotilaalli-

sen puolustuskyvyn ylläpito on jatkuvaa tarpeiden, mahdollisuuksien ja keinojen punnintaa. Joukkojen varustuksesta tinkimiselle on rajansa. Tämän tiedostaminen on oleellista tehtäessä puolustuksen tulevaisuuden linjauksia.

Puolustusvoimain komentajan viesti poliittisille päättäjille on ollut selkeä: jos budjetit jäävät vuoden 2015 tasolle sitä seuraavina vuosina (vaikkakin indekseillä korjattuna), ennen pitkää on edessä luopuminen kokonaan puolustamiseen tarvittavasta puolustuskyvystä sekä yleisestä asevelvollisuudesta. Vuosikymmenen vaihteessa olisi tehtävä laaja reformi, joka ei enää rajoittuisi puolustusvoimauudistukseksi, vaan koskisi kokonaisturvallisuuden muitakin alueita ja olisi puolustusuudistus.

Tätä kirjoittaessani toinen ajankohtainen asia oli Suomen osallistuminen Islannin ilmavalvontaan kevätalvella 2014. Tasavaltamme presidentti on tukenut osallistumistamme jo toukokuusta lähtien ja arvosteli voimakkaasti kaikkia epäilijöitä marraskuun alussa maanpuolustuskurssin avajaisissa.

Päätös osallistumisesta on poliittinen, mutta osallistumalla voimme harjoitella kansainväliseen operaatioon mukaan menoa ajatellen mm. pitkää siirtymälentoa kohdealueelle, asetoimintaan ryhmittymistä uudessa, vieraassa tukikohdassa ja toimintaa uusissa, vieraissa olosuhteissa. Tehtävän on suunniteltu kestävän kolme viikkoa, ja siihen käytetään maksimissaan 70 lentotuntia.

Liittomme kuluneen vuoden päätapahtuma oli kesäpäivät Säskylässä. Kiitos osanottajien muistoihin päälimmäiseksi jääneestä hyvästä mielestä kuuluu ennen kaikkea Porin Prikaatille, sen komentajalle, eversti Juha Pyyköselälle, sihtööri Anne Lähteenmäelle ja yhdyspuuseerillemme, yliluutnantti Timo Hiljaselle. Tunsimme olemamme tervetulleita! Kiitos Porin, Satakunnan ja Vakka-Suomen perinneyhdistysten sekä Pyhäjärvisuuden paikallisosaston aktiivisuuden sekä kesäpäiväimme tukeneiden kaikkien eri tahojen talous jäi jälleen plussan puolelle! Väkeä oli ilahduttavan runsaasti niin veljesillassa kuin pääjuhlassa.

Tarkoituksemme on vaalia Vapaussotaan osallistuneiden tai muuten maamme vapauttamiseen ja itsenäisyyden säilyttämiseen myötävaikuttaneiden muistoa sekä leviättää tietoisuutta suojelekunta- ja lottajärjestöihin liittyvistä perinteistä. Tavoitteenamme on yhteistyöorganisaationa koota saman lipun alle ne kansalaiset ja järjestöt, jotka haluavat vaalia itsenäisyystaistelujemme muistoa. Tämä toiminta jatkuu ja töitä meillä riittää!

Toivotan kaikille lehtemme lukijoille siunauksellista Vapahtajamme syntymäjuhlaa ja Hyvää Uutta Vuotta 2013!

KALERVO Sipi
Kenraalimajuri evp

K. F. Wilkama on mielenkiintoinen, mutta suurelle yleisölle melko tuntematon hahmo Suomen vanhemmassa kenraalikulmassa. Tämän muotokuvan (kopio) on tehnyt Hugo Backmansson vuonna 1929. - Kuva Johanna Palokangas/Sotamuseo.

K. F. Wilkama

– kenraali tuulisella paikalla

Karl Fredrik Wilkama (vuoteen 1919 Wilkman) on mielenkiintoinen hahmo Suomen vanhemmassa kenraalikulmassa. Hän on suurelle yleisölle melko tuntematon. Kuitenkin hänen uransa sisältää huomattavia sotilaallisia ansioita, myös ammatillisia tappioita. Hän joutui puolustuslaitoksessa käydyn valtataistelun keskipisteeksi. Lopulta hän erosi vapaaehtoisesti ja vetäytyi julkisuudesta.

Yritteliäisyyttä ja evankeliumin julistusta

Isä Karl Wilkman (ent. Jalaistus) oli lähtöisin vaatimattomista oloista

Lopelta. Suvussa oli yritteliäisyyttä ja eteenpäin pyrkimisen halua. Karl toimi muun muassa matruusina laivastossa, rakennusmestarina ja rakennusurakoitsijana sekä maanviljelijänä ja tilitehtailijana.

Laivasto oli jäänyt, kun Karl koki uskonnollisen herätyksen. Hän esiteli itsensä kerran näin: ”Olen muurimestari Helsingistä, nimeni on Karl Wilkman, Herran Jeesuksen seuraaja ja opetuslapsi. Olen tullut tänne saarnaamaan evankeliumia ristiinnaulitusta Kristuksesta. Hänen asiallaan olen täällä.”

Äiti Eeva (o.s. Posti) oli luonteeltaan vakavamielinen ja hiljainen. Hän oli työteliäs sekä ankara kasvatuksessa.

Isä kasvattajana

Karl Wilkman oli hellä ja huolehtivainen perheenisä. Kasvatuksessa Wilkman korosti siveellisiä ja kristillisiä arvoja, hän opasti lapsiaan keskustellen, yhdessä rukoillen. Hän oli myös eloisa ja leikkisä tarinankertoja muistellessaan sotilaselämäänsä ja urheilusuorituksiaan. Lapsia kannustettiin urheiluun ja liikuntaan. He osallistuvat pienestä pitäen rukouksiin ja seuroihin. Työnsä ohella Karl Wilkman kiersi ympäri maata saarnamatkoilla.

Huomattava rakennuttaja

Karl Wilkmanin harras kristillisuus ilmeni myös työelämässä. Hän huolehti työmiehistään.

Hän menestyi ahkeruudella, rohkealla yrittämisellä ja taitavalla liikemiesälyllä. Toki oli tilanteita, jolloin uhkarohkea yritys oli päättyvä vararikoon. Menestystään ja onneaan hän selitti Jumalan johdatukseksi.

Perhe asui ympäri Helsinkiä Wilkmanin rakentamissa taloissa, viimeksi Ruoholahdenkadulla. Pienempien rakennuskohteiden ohella Wilkmanin rakennuttamia olivat muun muassa K. G. Göösin kirjapainorakennukset, Hotelli Kämp ja Ratakatu 12 (Wilkmanin talo), joka sai nimen Spalernaja. Supon edeltäjä Etsivä Keskuspoliisi muutti taloon vuonna 1921.

Perustamassa suomenkielistä kansakoulua

Vuoden 1866 kansakouluasetuksella kaupungit oli veloitettu perustamaan kansakouluja. Kuitenkin maalaispitäjissä perustaminen oli jätetty kuntalaisten harkinnan varaan. Suo-

menkielisen koulun tarvetta oli Kauklahdessa, Wilkmanin asuinseudulla, ja niin Karl Wilkman perusti sinne ensimmäisen suomenkielisen kansakoulun Suomalaisen Kansakoulun Ystävät -yhdistyksen kanssa. Koulu aloitti toimintansa vuonna 1891 Åminnen (Wilkmanin maatila) pihapiirissä sijainneessa siipirakennuksessa, joka oli vuokrattu yhdistykselle. Karl myös maksoi puolet opettajan palkasta.

Hyvä lähtökohta opintielle

Karl Wilkmanin hartain toive oli antaa lapsilleen mahdollisimman hyvä opillinen kasvatusta.

Turvallinen ja kannustava koti oli tarjonnut Karl Fredrikille eli Kallelle hyvän lähtökohdan. Opiskelu alkoi Elli Hertzin uskonnollishenkisessä, valmistavassa koulussa, jota seurasi 4 vuotta Suomalaisessa Normaalityössä. Koulumenestys oli hyvä lukuaineissa. Voimistelu- ja urheiluharrastusta innoitti opettaja, professori Ivar Wilskman, jota on myös kutsuttu Suomen urheilun isäksi.

Vähitellen koulupojan mielessä heräsi ajatus lähteä sotilasuralle. Kimmokkeena saattoi olla isän kertomukset sotilasajaltaan ja osin oma liikuntaharrastus. Isä oli myötämielinen ajatukselle. Sen sijaan äiti oli vastahakoinen, koska hän oli toivonut pojastaan pappia. Äiti käsitti upseerielämän vain remuamiseksi ja juopotteluksi.

”Vai maailmaan poika nyt lähtee!”

Pääsy kadettikouluun edellytti ruotsin- ja venäjänkielen taitoa. Alkoi sikukas ja päättäväinen kielten opiskelu, josta kärsi varsinainen koulunkäynti. Sen seurauksena tuli luokalle jääminen. Yksityistunnit auttoivat ja toisella yrittämällä K. F. Wilkman pääsi kadettikouluun. Isä ja poika olivat riemuissaan, mutta äiti purskahti itkuun: ”Vai maailmaan poika nyt lähtee!”

Oli tavaton ponnistus melkein ummikkona pärjätä ruotsinkielisessä opetuksessa, mutta kova tahto ja suuri oppimisen halu voittivat esteet. Toverikuri (simputus) oli ankaraa ja suomenkielinen aateliton maalaispoika joutui sen kohteeksi. Osa koulutovereista harrasti fyysisistä kiusaamista, ja ylemmydentuntoiset osoittivat avoimesti halveksivansa Wilkmania.

Ahkerä koulutyö kantoi vähitellen hedelmää, ja Wilkman ylennettiin kornetiksi sekä komennettiin Keisarin Henkivartiokaartin Rakuunaryk-

menttiin Pietariin.

Pietarin vuosina nuoren upseerin palkka ei riittänyt upseeriston yleiseen elämään, joten isä-Wilkmanilta tuli taloudellista tukea. Juhlalilaisuudessa kuului kohottaa malja keisarille. Raitis Wilkman ratkaisi asian omalla tavallaan. Hän kohotti lasinsa ja laski sen täysinäisenä pöydälle. Aikanaan tuli ylennys luutnantiksi ja sitten opiskelu Pietarin yleisesikunta-akatemiassa.

Leskikeisarinna kutsui huvipurrelleen

Wilkmanin ulkomaankomennuksista mainittakoon matka Norjaan. Siellä vieraili samaan aikaan Venäjän leskikeisarinna Maria Fjodorovna (syntynään Tanskan prinsessa Dagmar), joka kutsui nuoren upseerin huvipurrelleen. Leskikeisarinna todettua upseerin suomalaisiksi hän halusi puhua tämän kanssa. Wilkman havaitsi, että hänestä oli puhuttu myös Norjan kuninkaalle. Ilmeisesti kuninkaalliset olivat huomioineet kohteliaan ja ujon upseerin, koska kuningas mainitsi hänelle seuraavana päivänä: ”Tätini on jo kertonut teistä!”

Ensimmäinen maailmansota

Elokuussa 1914 everstiluutnantti Wilkman oli komennettuna *Novorossiyskin* rakuunarykmenttiin Kovnossissa. Sieltä tuli lähtö sotimaan Itä-Preussiin.

Neuvokkaalla toiminnallaan everstiluutnantti Wilkman joukkoiheen pelasti rykmenttinsä joutumasta saarroksiin, ja hänet ylennettiin everstiksi sekä palkittiin Pyhän Yrjön miekalla. Wilkman joukkoiheen otti myös vangiksi saksalaisen divisioonan esikunnan ja sen kenraalit.

Eri vaiheiden jälkeen Wilkmanin rykmentti yhdistettiin VI Ratsuväkiarmeijakuntaan, jota komensi kenraaliluutnantti Gustaf Mannerheim. Hänen alaisenaan Wilkman toimi muun muassa rykmentinkomentajana Bukovinassa.

Ankarat suursodan vuodet olivat jättäneet jälkensä myös Wilkmaniin, kuten elinikäisen reumatismiin.

Riidankin uhalla Venäjälle hyvästelemään rykmenttiään

Ollessaan jouluna 1917 kotimaassa Wilkman osallistui muun muassa so-

tilaskomitean kokouksiin. Suomeen oli myös saapunut kenraaliluutnantti Mannerheim, joka edellytti everstin jäävän kotimaahan. Riidankin uhalla itsepäin Wilkman kieltäytyi tehtävästä ja lähti Venäjälle hyvästelemään rykmenttiään, kuten oli sille luvannut. Paluu Suomeen Venäjän sekasorrosta oli vaikeaa, ja pääsy vapaussodan valkoisten puolelle oli hiuskarvan varassa. Se kuitenkin onnistui helmikuun puolivälissä 1918 monien vaiheiden jälkeen. Helmikuun lopussa 1918 Wilkman nimitettiin Suomen armeijan upseeriksi.

Vapaussodassa Jämsän ryhmän komentajaksi

Vapaussodan taisteluita käytiin jo kiihvain, kun Wilkman sai komentoonsa Jämsän ryhmän. Hänen johtamistaidoillaan oli ratkaiseva merkitys aluksi Kuhmoisissa. Lukumäärältään ja aseistukseltaan vahvempi punaisten joukko ahdisti Hans Kalmin patal-

Ansioistaan mm. Länkipohjan taistelussa Wilkman ylennettiin kenraalimajuriksi. Karjalan rintamalla hän komensi Wilkmanin ryhmää. Huhtikuun 29. päivään mennessä valkoinen armeija oli voittanut taistelun Viipurista. Kuva on Viipurin paraatista 1.5.1918.

Länkipohjan taistelussa 16.3.1918 kaatuneet isä- ja Ilmari Laurila kotipihallaan Lapualla. Taistelu oli voitettu, mutta sen tappiot jäivät todennäköisesti kaiheartamaan Jämsän ryhmää komentaneen Wilkmanin mieltä.

joonia, mutta Wilkmanin joukot saapuivat ratkaisevalla hetkellä avuksi, ja Kuhmoinen säilyi valkoisilla. Se oli tärkeä voitto Tampereen suuntaan eteneville valkoisille.

Kova hinta Länkipohjan voitosta

Länkipohjassa vastustaja oli runsaslukuinen ja hyvissä asemissa. Wilkman hiljentyi rukoukseen ennen ratkaisutaistelua 16. maaliskuuta 1918 – vastuu tuntui painavan. Hän antoi taistelukäskyn pataljoonalle, joka koostui ”maakuntien miehistä”, mukana oli tunnettu Matti Laurila vanhempi pohjalaisineen. Vastustus oli ankaraa. Melko toivottomassa tilanteessa avuksi tuli reservi, Vaasan pataljoona,

joka lähti liikkeelle suljetuin rivein. He ryhtyivät laulamaan Vaasan marssia. Voimakas päättäväinen laulu innosti väsyneitä hyökkääjiä ja sai punaiset perääntymään. Wilkman totesi: ”Olen ollut mukana yli sadassa taistelussa, mutta en koskaan ole kokenut sellaista kuin silloin. Tuon Vaasan marssia laulavan joukon lähtö oli unohtumaton... Usko voittoon kasvoi jokaisessa sotilaassa ratkaisevaksi tunteeksi... Laulu oli avannut tien väkevämpänä kuin tykkien pauhu...”

Länkipohjan taistelusta oli maksettu tappioina kova hinta. Muun muassa Lapuan lumiauran Laurilat Matti ja Ilmari (isä ja poika) olivat kaatuneet. Tappiot jäivät todennäköisesti kaiheartamaan Wilkmanin mieltä. Hänen veljensä, ratsumestari Oskar

Wilkman oli taitava ja rohkea rintamakomentaja, toisaalta hitaaksi ja itsepäiseksi väitetty hallintomies. Monet esimerkit osoittavat hänen olleen kyvykäs komentaja, jolla oli tilannetajua toimia nopeasti yllättävissä tilanteissa. – Kuva (Wilkman keskellä) Hugo Backmanssonin maalauksesta Johanna Palokangas/Sotamuseo.

Wilkman oli komentanut Lapuan pataljoonaa.

Ansioitunut rintamakomentaja

K. F. Wilkman saavutti miestensä luottamuksen ja kunnioituksen marssilla Tampereelle. Hänet opittiin tuntemaan pelottomana rintamakomentajana. Huhtikuun 6. päivään mennessä olivat Tampereen puolustajat antautuneet valkoisille.

Ansioistaan Wilkman ylennettiin kenraalimajuriksi. Hän sai käskyn siirtyä Karjalan rintamalle, jossa hänet määrättiin Wilkmanin ryhmän komentajaksi. Alkoi valmistelu Viipurin valtaamiseksi. Wilkman sai johdettavakseen suurimman hyökkäysryhmän. Huhtikuun 29. päivään mennessä valkoinen armeija oli voittanut taistelun Viipurista.

Raskas vapaussota oli jäänyt taakse, ja valkoisten voitonparaati järjes-

tettiin 16. toukokuuta 1918 juhlapu-
tetussa Helsingissä.

Vastusti Rüdiger von der Goltzin ehdotusta

Vuoden 1918 elokuussa saksalaisten Suomessa olevien joukkojen komentaja Rüdiger von der Goltz lähestyi

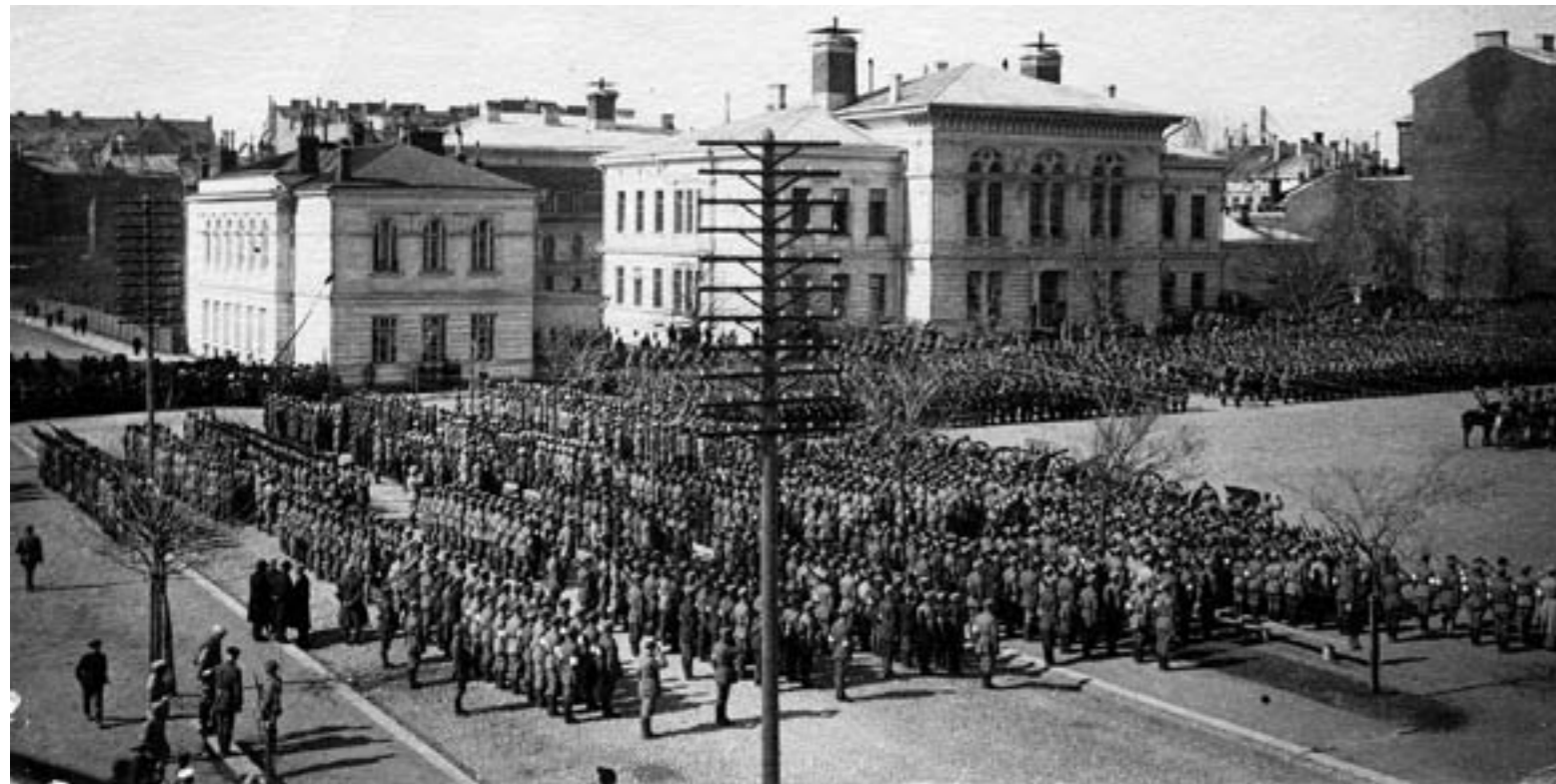
valtionhoitaja P. E. Svinhufvudia. Edellinen oli tutkinut tilannetta Itä-Karjalassa, jossa oli venäläisiä joukkoja sekä Muurmannin rautatietä vartioivia brittejä. Hän ehdotti, että Suomen armeija hyökkäisi yli itärajan. Sotaministeri V. Thesleff kuulemma kannatti ehdotusta. Paikalle kutsuttu kenraalimajuri Wilkman kuuli yllättävän asian ensi kertaa ja joutui ottamaan siihen kantaa: ”En katso voivani antaa käskyä Suomen armeijalle ylittää rajaamme hyökätäksemme venäläistä armeijaa ja englantilaisia vastaan.” Valtionhoitaja oli samaa mieltä ja asia raukesi. Mitä olisikaan voinut seurata moisesta sotaretkestä?

Sotavaen päällikkönä

Mannerheimin jouduttua eroamaan tehtävistään toukokuun lopussa 1918 Wilkman määrättiin Suomen tasavallan sotajoukkojen ylipäälliköksi ja saman vuoden elokuussa Suomen armeijan päälliköksi. Hänelle riitti haasteita kerrakseen, sillä Suomelle oli rakennettava oma puolustuslaitos, oli yhdistettävä varsin heterogeeninen upseeristo ja sovitettava eri intressitahojen välillä.

Osittain Wilkmanin kädet oli sidottu, koska poliittisen ja sotilaallisen toimivallan rajoja ei aluksi ollut tarkkaan määritelty, ja se aiheutti ongelmia. Yleisesikunnan päällikkö, sotaministeriö ja suojeluskuntien ylipäällikkö puuttuivat sotavaen pääl-

Vuoden 1918 elokuussa saksalaisten Suomessa olevien joukkojen komentaja Rüdiger von der Goltz (kuvassa) ehdotti, että Suomen armeija hyökkäisi yli itärajan. Kenraalimajuri Wilkman vastusti ehdotusta.

likön toimintaan. Lisäksi oli risti-riitoja kadettiupseerien ja nuorten jääkäriupseerien välillä sekä armeijan ja suojeluskuntajärjestön välillä. Taus-talla vaikuttivat muun muassa kieli-riidat sekä yksittäisten henkilöiden kunnianhimoiset urataivoitteet.

Puuttui ankaralla kädellä juopotteluun

Suomessa elettiin kieltoain aikaa. Wilkama paheksui sotilaiden keskuudessa esiintynyttä juopottelua ja puuttui siihen ankaralla kädellä. Hän vaati upseereilta moitteettomuutta sekä raittiin ja säädyllisen elämän noudattamista. Käytäntönä oli varoitus, arestia ja sitten ero. Kymmenittäin upseereita joutui eroamaan. Tämä oli alku myöhemmille ristiriiidoille.

Syytöksiä monelta taholta

Wilkaman jyrkät toimenpiteet suuttivat monia. Vastustajien mielestä

K. F. Wilkaman univormu kuuluu Sotamuseon kokoelmiin. - Kuva Johanna Palokangas/Sotamuseo.

Wilkama oli ”ryssänpuseeri”, liian ehdoton uskonnollisessa kutsumuksessaan, yhteistyökkyvytön, joustamaton ja itsepäinen. Häntä pidettiin myös jarruna armeijan kehittämiseksi.

Vuonna 1922 Wilkama ylennettiin kenraaliluutnantiksi. Näihin aikoihin sanomalehdissä aloitettiin kirjoittelu, jossa Wilkamaa muun muassa syytettiin jääkäriupseerien syrjäyttämistä ulkomaan komennuksilta. Hän ei vastannut julkisesti syytöksiin.

Erityisesti puolustusministeriön kanssa tuli skismaa. Wilkama oli itsepäinen ja katsoi, että hän sotilaallisen käskyvallan haltijana on se, joka päättää asioista.

Vuonna 1923 puolustusministeriön keskusosaston päällikkö Wolde-mar Hägglund, jääkäri ja Upseeriliiton puheenjohtaja, laati muistion, jossa vaadittiin uudistuksia ja Wilkaman ja muutaman muun upseerin eroa. Paineet olivat kovat, mutta Wilkama ei suostunut eroamaan eikä tasavallan presidentti K. J. Ståhlberg nähnyt syytä erotta häntä.

Kiistely huipentui keväällä 1924, jolloin nuoret upseerit esittivät joukkoeroanomuksen protestina valtiojohton tuelle vanhan polven upseeristolle. Lopulta asia ratkaistiin lähettämällä Wilkama pitkälle ulkomaanmatkalle.

Vapaaehtoinen maanpako

Wilkamalle matka oli lähinnä vapaaehtoinen maanpako, joka sisälsi matkustelua turistina, edustamista sekä opiskelua: Ranska, Italia, Belgia ja Hollanti. Ulkomaille Wilkama sai ystäviltään ja tukijoiltaan tietoja kotimaan tilanteesta. Kirjeissä varoiteltiin klikistä ja sen salajuonista. Vastustus siis jatkui.

Paluu Suomeen – yhteisymmärrystä ei löytynyt

Kotiin palattuaan Wilkama ryhtyi jatkamaan tehtävässään eikä eronnut, kuten oli odotettu. Hankaluuksia oli siis odotettavissa. Yhteisymmärrystä ei löytynyt uuden tasavallan presidentin Lauri Kristian Relanderin kanssa. Puolustusministeri Leonard Hjelmman taas valitti, että ”suuri osa ajasta meni Wilkaman kanssa väitteilyyn toisarvoisista asioista”.

Eräänlaisena ratkaisuna Wilkama nimitettiin sotaväen ylitarkastajaksi toukokuussa 1926. Tämän jälkeen hän jätti eroanomuksensa.

Vuonna 1928 vapaussodan 10-vuotismuistojuhlan yhteydessä Wilkama ylennettiin ratsuväenkenraaliksi. Sakari Tohkan rintakuva ratsuväenkenraali Wilkamasta on valmistunut vuonna 1942. - Kuva Johanna Palokangas/Sotamuseo.

Vuonna 1928 vapaussodan 10-vuotismuistojuhlan yhteydessä Wilkama ylennettiin ratsuväenkenraaliksi.

”Jos Sinä saat lipun, otan minä tytön.”

Keväällä 1919 G. Mannerheim ja Wilkama olivat läsnä juhlallisessa lipun vihkimistilaisuudessa ja ottivat vastaan Satakunnan naisten valmistaman kauniin historiallisen lipun Porin rykmentille. Juhlissa Porin tyttölyseon rehtori Aili Nikko piti luovutuspuheen. Kun lippu luovutettiin Mannerheimille, Wilkaman kerrotaan miettineen kirkon penkillä istuessaan: ”Jos Sinä saat lipun, otan minä tytön.” Seuraavana syksynä maisteri Nikko ja kenraalimajuri Wilkama menivät kihloihin. Häitä vietettiin Tampereen Tuomiokirkossa helmikuussa 1920.

Avioliitto oli onnellinen. Avioparia yhdisti sama harras uskonnollinen vakaumus. Lähipiiriin mukaan Aili Wilkama ihaili ja rakasti soturiaan. Lempeä ja tasapainoinen vaimo oli varmasti mainio tuki miehelleen vaikeina vuosina 1922–1926.

Leppoisaa kesänviettoa

K. F. Wilkama ja hänen vaimonsa viettivät kesä ja loma-aikoja Padasjoen Arrakoskella, kenraalin äidin koti-

talossa. Kenraali piti kalastuksesta ja pariskunta teki kävelyretkiä lähietäisyyksillä.

Sunnuntaisin, jos mahdollista, käytiin kirkossa. Usein vierailtiin Padasjoen pappilassa hyvän ystävän K. A. Laurin luona. Pappilan väki puolestaan teki vastavierailuja Arrakoskelle.

Eläkevuodet

Eläkkeelle jäädessään Wilkama oli vasta 50-vuotias. Hän oli aina ollut aktiivinen seurakunnan jäsen, ja nyt hänellä oli aikaa osallistua hengelliseen toimintaan. Kaikista mieluisinta oli toimia pyhäkoulun opettajana. Hän oli vaikuttava näky seisoessaan poikaryhmän edessä täydessä kenraalin virkapuvussa. Opettajana hän oli vakava ja vaativa, mutta toisaalta hän osasi keventää oppituntia leikkisästi ja huumorintajuisesti.

Talvi- ja jatkosodan aikana Wilkama toimi ylipäällikön erityistehtävissä muun muassa kiertäen sairaaloita kunniamerkkejä jakamassa.

K. F. Wilkama kuoli Helsingissä 15. päivänä heinäkuuta 1947.

Kun kesällä 1923 viralliset velvollisuudet keskeyttivät hyvin ansaitun kalastusloman, Wilkama totesi: ”Kimp-suineni, kampsuineni, eukkoineni lähdin pari vuorokautta ennen loman loppua taivaltamaan pölyisessä junassa Helsinkiin. Mutta sinne tultuani puhkesi paise vatsan kohdalla, siinä missä housut napitetaan. Tohtori ei niin vain tarttunut puukkoon, vaan määräsi puuropussin. Näin nyt sain viettää kauniita kesäpäiviä puuropussi vatsalla kun sen sijaan olisin mennyt hienossa diplomaattiseurasaa pitkin Turun saaristoa valtion päämiehen vieraaksi!”

Tämän päivän näkökulmasta Wilkaman suhtautuminen miehistöön oli moderni, hän huolehti vilpittömästi heidän hyvinvoinnistaan. Nuoret upseerit myhäilivät, kun tarkastuksella ollut kenraali yksityiskohtaisesti kyseli miesten vointia ja palveluololoja. Se oli aikanaan erikoista, mutta linjassa tämän päivän käytännön kanssa.

KATRI LAHDENPÄÄ

Kirjoittaja on kouvolaalainen filosofian maisteri.

Karl Fredrik Wilkama (vuoteen 1919 Wilkman) 1876–1947; Hertzin valmistava koulu; Suomalainen alkeisopisto (myöhemmin Norssi); Haminan kadettikoulu 1891–1899; Keisarin Henkivartiokaarti (kornetti, luutnantti); Pietarin yleisesikunta-akatemia 1904–1907 (yleisesikuntaupseeri); ratsumestari 1908; sotilasasiamies mm. Norjassa; 1914–1918 komentajana (eversti) Itä-Preussissa, Puolassa, Bessarabiassa (nykyinen Romania); vapaussodassa 1918 eversti (Tampere) ja kenraalimajuri (Viipuri); sotaväen päällikkö 8 vuotta (eri nimikkeillä); kenraaliluutnantti 1922; ratsuväenkenraali 1928; puoliso filosofian maisteri Laina Aili Nikko 1884–1975.

Ratsuväenkenraalin ja hänen puolisonsa viimeinen lepopaikka. - Kuva Rainer Lahdenpää.

Wimpelin sotakoulusta muistelmia

Heikki Vesteri nuorena miehenä. - Kuva Paula Hämäläinen.

*Wimpelin sotakoulusta.
Muistelmia.
(Kirj. Heikki Vesteri, Kuortaneelta.)*

Wimpelin sotakoulu toimi jouluk. 27 p:nä 1917 - tammikuun 15 p:nä 1918. Sen tehtävänä oli kasvattaa suojeluskunnan harjoituspäälliköitä. Kuortaneen suojeluskunnan hallitus lähetti sinne kaksi miestä. Toinen ja sai toisena miehenä tehtäväkseen lähettää koulukseen, oppimaan oikean sotilaallisen järjestyksen aakkosia.

Koulusta oli muodostettu kaksi harjoitus komppaniaa, joista I:n komppania oli sijoitettu Pokelan kylään ja II:n komppania oli sijoitettu Kirkonkylään. Koulun johtajana oli kenraali Paul von Gerich. I sen komppanian päällikkönä oli jääkäri luutnantti Aarne Sihvo ja II sen komppanian päällikkönä jääkäri luutnantti Jussi Heiskanen. Molemmissa komppanioissa oli opetusupseereina jääkäreitä. Koulun oli kokoontunut oppilaita noin kaksisataa miestä, kautta Suomen, ja kun heissä oli sekä suomalaisia että ruotsalaisia, oli järjestetty niin, että suomalaiset kuuluivat I seen komppaniaan ja ruotsalaiset II seen komppaniaan. Kummassakin komppaniassa oli komentokielenä suomenkieli.

(Tämän kirjoittaja kuului I seen komppaniaan ja tuntee tarkemmin ainoastaan sen toiminnan). Opetus koulussa suoritettiin luento- ja harjoitusten muodossa. Luennoitten omistettiin joka päivästä noin kaksi tuntia, harjoituksilla noin viisi tuntia, loppu päivästä käytettiin yhteisiin laulutunteihin, kiviä-

Seuuraavan jutun kirjoitti kuortanelainen Heikki Vesteri. Hänen kirjoituksensa on kopioinut Juha Levonen tavoitteena säilyttää alkuperäinen teksti mahdollisimman tarkasti. Alkuperäisen tekstin omistaa Vesterin tyttären tytär, toimittaja Paula Hämäläinen Seinäjoelta.

Wimpelin sotakoulu toimi joulukuun 27 p:ltä 1917 – tammikuun 15 p:nä 1918. Sen tehtävänä oli kasvattaa suojeluskunnien harjoituspäälliköitä. Kuortaneen suojeluskunnan silloinen hallitus lähetti sinne kaksi miestä. Tämän kirjoittaja sai toisena miehenä lähteä Wimpelin koulukseen, oppimaan oikean sotilaallisen järjestyksen aakkosia.

Koulusta oli muodostettu kaksi harjoitus komppaniaa, I nen komppania oli sijoitettu Pokelan kylään ja II nen komppania Kirkonkylään.

Koulun johtajana oli kenraali Paul von Gerich. I sen komppanian päällikkönä oli jääkäri luutnantti Aarne Sihvo ja II sen komppanian päällikkönä jääkäri luutnantti Jussi Heiskanen. Molemmissa komppanioissa oli opetusupseereina jääkäreitä. Koulun oli kokoontunut oppilaita noin kaksisataa miestä, kautta Suomen, ja kun heissä oli sekä suomalaisia että ruotsalaisia, oli järjestetty niin, että suomalaiset kuuluivat I seen komppaniaan ja ruotsalaiset II seen komppaniaan. Kummassakin komppaniassa oli komentokielenä suomenkieli.

(Tämän kirjoittaja kuului I seen komppaniaan ja tuntee tarkemmin ainoastaan sen toiminnan). Opetus koulussa suoritettiin luento- ja harjoitusten muodossa. Luennoitten omistettiin joka päivästä noin kaksi tuntia, harjoituksilla noin viisi tuntia, loppu päivästä käytettiin yhteisiin laulutunteihin, kiviä-

rin puhdistukseen ja komentoharjoituksiin asunnoissa. Luentoja pitivät strategisesta puolesta kenraali Gerich ja luutnantti Sihvo aseista ja aseitten käyttämisestä etupäässä jääkäri Petrelius. Harjoitukset suoritettiin ulkona Lappajärven jäällä ja käytiin niissä lyhyestä ajasta huolimatta läpi tärkeimmät kohdat sotilaallisista tehtävistä suletussa ja avoimessa järjestyksessä. Koulun loppuajalla täytyi jokaisen oppilaista upseerien tarkastuksen alla harjoitella komentamaan.

Elämänjärjestys koulussa oli kaikin puolin sotilaallinen ja kuri ankara. Wahtipalvelus majoituskylässä suoritettiin säännöllisesti. Samaten täytyi oppilaitten asunnoissa vallita hyvä sotilaallinen järjestys. Waadittuun järjestykseen suhtautuivat oppilaat hyvin alistuvasti. Ainoastaan yksi tapaus sattui koko ajalla millä rikottiin koulussa vallitsevaa järjestystä vastaan. Mutta tämä rikkomus ran-

kaistiin, erottamalla rikoksen tekijä komppaniasta.

Mieliala oppilaitten keskuudessa oli iloisenreipas ja valtavan isänmaallinen. Usko asiamme oikeuteen ja voittoon oli varma. Suuttumus ryssiin ja heihin liittyneitä isänmaan kavaltaajia kohtaan oli suuri. Mutta tähän suuttumukseen liittyi surua sentähden, että täytyi valmistautua myöskin omia kansalaisia vastaa verileikkiin.

Päälliköihin ja opettajiin suhtauduttiin arvonannolla ja luottamuksella. Kenraali Paul von Gerichiin suhtauduttiin kyllä alussa hienolla epäilyksellä, joka johtui siitä, että hän oli palvellut wenäläisessä sotaväessä

sillä siihen aikaan suojeluskunta-piireissä epäiltiin jokaista Wenäjän armeijassa palvellutta sotilasta. Pijan kumminkin tämä epäily kenraali Gerichiin hävisi kun häntä alettiin enempi tuntea. Mitä hauskimpana luennoitsijana oli hän yleisesti pidetty. Jääkäri luutnantti Aarne Sihvo oli kuitenkin se mies johonka I sen komppanian miesten luottamus valtavammin kiintyi. Tämän luottamuksen hän hankkii miehiltään asiallisilla luennoillaan, hyvällä järjestyksellä kyvyllään ja muilla etevillä päällikkö ominaisuuksillaan. Kun muistelee Sihvoa Wimpelin sotakoulussa, ei epäile hetkeäkään sitä, miksi Sihvo sai vapaussodassa niin rajattoman

luottamuksen karjalaisiltaan. Opetusupseerit jääkärit Petreliuksen veljekset, Wirtanen, Talvela, Komonen, Kuokkanen ja Wainönheimo olivat kaikki miehiä, jotka pystyivät hyvin tehtävänsä, johon he innolla antautuivat.

Waikka Wimpelin sotakoulu oli toiminnassaan vain kolmatta viikkoa, oli se työ mikä siellä tehtiin, suuriarvoinen tekiä monen suojeluskunnan sotilaallisella järjestämisellä. Sillä moneen suojeluskuntaan vasta sieltä tuotiin oikean sotilaallisen järjestyksen aakkoset.

KIRJ. HEIKKI WESTERI KUORTANEELTA

Isoisistään ylpeä

Minulla on ollut kaksi esimerkillistä isoisää, molemmat vapaussotureita ja molemmat myös monen puuhan miehiä. Molemmat olivat myös Heikkejä eli äidin isä oli Heikki Vesteri ja isän isä Heikki Ala-Honkola. Yhtä aikaa he istuivat Kuortaneen kunnanvaltuustossa, Heikki Vesteri maalaisliiton ja Heikki Ala-Honkola kokoomuksen riveissä. Sekin heitä erotti, että Vesteri kuului osuuskassan ja Ala-Honkola säästöpankin hallintoon, mutta keskenään he tulivat tietenkin appiukkoina hyvin toimeen. Yhdistävä tekijä oli myös se, että molemmat olivat maanviljelijöitä, mutta Vesteri samalla Palovakuutusyhdistyksen toimitusjohtaja 1919–1951 ja Ala-Honkola aloitti pyöräkauppiaan jo 1917. Hän oli monella tapaa edelläkävijä eli ensimmäisten joukossa hänellä oli Kuortaneella niin puhelin, radio kuin autokin.

Oheisten muistelmien kirjoittaja eli isoisä Vesteri oli syntynyt 1891 ja oli siis 26-vuotias lähtiessään Wimpelin sotakouluun. Hän toimi sitten Kuortaneen suojeluskunnan paikallis-päällikkönä. Vapaussodassa hän oli ryhmänjohtajana. Hän haavoittui Kämärän taistelussa käteensä niin, ettei se koskaan tullut entiselleen.

Viime sotien aikaan hän hoiti Kuortaneella ilman-suojelupäällikön tehtävää ja toimi suuritöisen kansanhuoltolautakunnan puheenjohtajana.

Isoisä oli vuosia kunnanvaltuustossa ja sen puheenjohtajana. Hänellä oli takanaan vain kansakoulu, mutta tiedon nälkä oli melkoinen, sillä hän kokosi aikamoisen kirjaston. Tuo oheinen muistelu osoittaa, että hänellä oli paitsi kaunis käsiala myös taito kirjoittaa. Tuo kirjoittamisen lahja on periytynyt jo neljänteen sukupolveen.

Muistelmista puuttuu päiväys, mutta ainakin ennen 1950-lukua ne ovat syntyneet, sillä viimeiset vuodet isoisä vapisi niin pahoin Parkinsonin taudin kourissa, ettei kirjoittaminen olisi onnistunut. Hän nukkui pois 1955.

PAULA HÄMÄLÄINEN

Heikki Vesteri perheineen. Yrjö- ja Heimo-pojat olivat sodassa, Helmi-tytär 16-vuotias ja 1941-syntynyt Timo-poika vasta aivan vauva. Johanna-vaimo jo sairasti ja nukkui pois muutamana vuoden päästä. - Kuva Paula Hämäläinen.

🕒 Vimpelin sotakoulu toimi vuodenvaihteessa 1917–1918. Kurssilaiset tunsivat syvää yhteenkuuluvaisuuden tunnetta ja järjestäytyivät myöhemmin Vimpelin Pojiksi ja kutsuivat itseään vimpeliläisiksi. Kuva ryhdikkäistä vimpeliläisistä on kurssin ajalta.

Juhlissa Vimpelin Poikien kanssa

🕒 Vimpelin sotakoulun 20-vuotisjuhlan arvovaltaisin vieras oli sotamarsalkka Gustaf Mannerheim. Kuva on yksi lukuisista Mannerheim-postikorteista.

Vimpelissä toimi vuodenvaihteessa 1917–1918 itsenäisen Suomen ensimmäinen sotilasopetusta antava kurssi, Vimpelin sotakoulu. Vaikka se kesti vain parisen viikkoa, tunsivat kurssilaiset myöhemmin syvää yhteenkuuluvaisuuden tunnetta ja olivat järjestäytyneet *Vimpelin Pojiksi* ja kutsuivat itseään *vimpeliläisiksi*.

Arvovaltaisia kutsuvieraita

Vimpelin sotakoulun 20-vuotisjuhlaa vietettiin Helsingissä 28. joulukuuta 1937 juhlakokouksella, päiväjuhalla, kunniakäynnillä sankarihaudalla sekä illan toverijuhlalla. Kutsuvieraiksi olivat saapuneet mm. sotamarsalkka G. Mannerheim, Vimpelin sotakoulun johtajana toiminut kenraaliluutnantti P. von Gerich, kenraaliluutnantti A. Sihvo ja sotaväen päällikkö H. Österman.

Tervehdyksiä ja juhlapäätös

Juhlakokouksesta lähetettiin sähke presidentille: ”Vimpelin Pojat, vuoden 1917 Vimpelin sotakoulun entiset opettajat oppilaat lähettävät 20-vuotisjuhlastaan vapautetun isänmaan, vapaan Suomen valtionpäämiehelle kunnioittavan tervehdyksensä.” Samoin muisteltiin vimpeliläisiä: ”Vimpelin pojat lähettävät Vimpeliin, sen kansalle, sen taloille ja tuville 20-vuotisjuhlastaan kiitollisen tervehdyksensä.”

Juhlapäätös oli sotakoulun perinneyksikön RUK:n rahaston perustaminen. Helge Lakanen toi Vimpelin kuntalaisten ja rintamamiesten viestin ja Jalmari Lehtola vimpeliläisten sotakoulun oppilaiden, suojeluskunnan ja lottien tervehdykset.

Kurssin merkityksestä

Varsin puhepitoisessa päiväjuhlassa avajaisanat lausui Vimpelin Poikien puheenjohtaja tri Sven Donner ja juhlapuheen piti kenraaliluutnantti Sihvo. Helsingin Sanomien päätoimittaja Eljas Erkko (sotakoulun oppilas) puhui kaatuneiden taistelutovereiden muistolle.

Sihvo korosti puheessaan, kuten teki vielä muistelmissaankin 1954, Vimpelin kurssin myönteisiä vaikutuksia mielialoihin ja itseluottamuksen lujittamiseen 1918, eikä vähäinen ollut lähes 200 koulutuksen saaneen johtajan merkitys joukkojen yhtenäiseen ajattelutapaan.

Sihvon mukaan vimpeliläisillä oli ollut jopa ratkaiseva paino rintamalinjan muodostumiseen ja uusien joukkojen kokoamisessa sekä koulutuksessa. Niinpä esimerkiksi maineikkaan Viitaharjun komppanian joukkueenjohtajista lappajärveläiset Lilja, Harju, Rantamäki, Lamminen ja vimpeliläinen Lakanen olivat saaneet sotaoppinsa Vimpelin kurssilla.

🕒 Juhlapuheessaan 28.12.1937 kenraaliluutnantti Sihvo korosti mm. vimpeliläisten merkitystä rintamalinjan muodostumisessa ja uusien joukkojen kokoamisessa sekä koulutuksessa. Kuva Sihvosta on valkoisen armeijan voitonparaatista 16.5.1918. Tuolloin hän oli eversti.

Tappioita – seitsemän olisi murhattu

Päätoimittaja Erkko kävi läpi kurssilaisten menetyksiä vapaussodassa. Hän luetteli 32 nimeä ja totesi tappioiden olleen mahdollisesti jopa 40 miestä, ja kun lisäksi sodan jälkeen oli kuollut noin 20 miestä, oli kurssilaisista elossa enää vajaa puolet. Varsin mielenkiintoista Erkon tiedoissa oli, että seitsemän vimpeliläistä oli murhattu Helsingin seuduilla helmikuun alkupuolella 1918 ennen varsinaisia taisteluita.

Sähkeitä, kiitoksia, muistoja

Puheiden jälkeen luettiin sähkeet, joiden joukossa oli myös Vimpelin kunnanvaltuuston tervehdys. Illan toverijuhlassa kenraaliluutnantti Sihvo kiitti vielä Vimpelin kuntalaisia heidän koulun järjestämisessä antamastaan suuresta avusta ja kauppias

Lakanen Vimpelistä kertoi humorigistisia muistoja Vimpelin koulun ajoilta.

Muistelu hiipunut

Vimpelin Poikien kokoontumiset jatkuivat ainakin vuoteen 1954, jolloin ilmestyi sotakoulun oppilasmatrikeli. Sotakoulu on lisännyt kuntatietoutta Vimpelistä nykypäiviin saakka erityisesti upseerien ja puolustusvoimien keskuudessa.

Vimpelissä oli arvokkaat ja suuret juhlat myös 1927 sekä 1978, mutta tasavuosisikymmeniä ei ole sen jälkeen kovin suuresti muisteltu. Vaikka miespolvilla ja sen myötä historiallisilla tapahtumilla on taipumus vaipua unholaan, on Vimpelin sotakoululla kunniakas osa kipeässä itenäistymisprosessissamme.

VEIKKO LEVÄNIEMI

🕒 Kirjoittaja on vimpeliläinen FK.

Neuvostovenäläisten aseistariisunnasta Etelä-Pohjanmaalla

Paul von Gerichin lukumäärät ynnä muita laskelmia

Vapausoturrissa 1/2012 on vaikuttava kertomus Paul von Gerichin toimista Pietarin verisunnuntaina 1905. Yllättävää, että 1900-luvun alun tsaarinarmeijassa olisi voitu hirttää upseeri pääkaupungin keskustassa lyhtyyplvääseen.

Muistaakseni jotkut tutkijat ovat maininneet, että von Gerich haavoitui ensimmäisen maailmansodan itärintamalla kahdeksan kertaa, mies kun yleni sodan aikana everstiksi asti.

Tullessaan vuoden 1917 lopussa Vaasaan suojeluskuntapiirin päälli-

köksi eversti von Gerich sanoi olevansa kenraalimajuri.

von Gerichin ilmoitukset

Vapausodan historian kannalta mielenkiintoinen on von Gerichin ilmoitus Lapualla, Seinäjoella ja Ylistarossa tammisunnuntain jälkeisenä yönä ja aamuna sopuisasti aseista riisuttujen neuvostovenäläisten lukumääristä.

von Gerichin ilmoitukset päämajan arkistossa kertovat seuraavaa: Lapualla riisuttiin aseista 310 neuvostovenäläistä, Seinäjoella 511 ja Ylistarossa 346. Näitä lukuja eivät tutkijat ole liiemmin kyseenalaistaneet.

Keskustelin 1960-luvulla Lapualla vankeja vartiomaan jätetyn joukkueen johtajan kanssa ja kysyin, miten yli kolmesataa vangittua neuvostovenäläistä oli yhteiskoulun tiloihin sijoitettu. Hän huomautti, että ei niitä niin paljon ollut. Ehkä alle sata.

Harva jäi – osa palasi Etelä-Pohjanmaalle

Tammikuun 1918 alussa Seinäjoelle, Lapualle ja Ylistaroon sijoitettu 423. Lugan rykmentti oli matkustanut Neuvosto-Venäjälle. Aktivist Jussi Malkamäki, joka oli ilmeisesti tarkkaillut tilannetta AK:n puolesta ja raportoinut Elmo Kailalle, on merkinnyt muistiin, että Lapualle jäi ainoastaan

Paul von Gerich saapui vuoden 1917 lopussa Vaasaan suojeluskuntapiirin päälliköksi. Tutkijat eivät ole liiemmin kyseenalaistaneet Gerichin ilmoittamia aseista riisuttujen neuvostovenäläisten lukumääriä.

parikymmentä miestä, Ylistaroon ja Seinäjoelle vähän enemmän.

Jääneet olivat ilmeisesti lähinnä upseereita, jotka eivät halunneet tai uskaltaneet lähteä bolševikkikaappauksen jälkeiselle Venäjälle. Myös varastojen vartijoita tarvittiin.

Osa rykmentistä palasi tammikuun 23. päivänä 1918 kahdella junalla entisiin majapaikkoihinsa. Junissa oli yhteensä kolmesataa sotilasta. Kun heidän lisäksi otetaan laskuihin paikkakunnille jääneet, tammisunnuntaina Lapualla, Seinäjoella ja Ylistarossa lienee yhteensä ollut aseista riisuttavina enimmillään 380 Lugan rykmentin sotilasta.

Gerichin lukumäärä liian suuri?

Kun Gerich ilmoitti mainituilla paikkakunnilla aseista riisuttujen lukumääräksi 1167, hän on saattanut ottaa vahvuudet Lugan rykmentin tiedoista ennen sen lähtöä Suomesta. Määrä vaikuttaa siis noin 800 miestä liian suurelta. Senaattorijunassa olleet matruusit voisivat olla luvuissa mukana. Silloin virhe olisi pienempi. Tarkkaa laskemista vaikeuttaa myös se, että Lapualle jäi 9 nuorta upseeria ja sotilas, jonka vaimo synnytti tammisunnuntain aikoihin toisen lapsensa.

Seinäjoen upseerit matkustivat heti aseistariisunnan jälkeen Vaasaan. Maaliskuun puolivälissä Seinäjoelta siirrettiin vielä 15 vankia Uuteenkaarlepyyhyn. Silloin Seinäjoelle jäi vain lääkäri ja kaksi venäläistä kokkia, joiden ammattitaitoa päämajassa osattiin arvostaa. Ylistaroon jäi maaliskuun jälkeen kuusi venäläistä.

Tammisunnuntain operaatioissa aseista riisutut neuvostovenäläiset palautettiin suurimmaksi osaksi kotimaahansa Laatokan pohjoispuolitse. Kuvassa sotavankien kuljetus lähdössä Torniossa kohti itärajaa.

Lisää laskelmia

Helmikuun 4. päivänä 1918 Gerich lähetti Uudenkaarlepyyn suojeluskunnalle sähkeen, jossa hän ilmoitti, että Seinäjoelta on lähtenyt juna, jossa on 1012 vankia. Saman määrän Uudenkaarlepyyn esikunta laski tulleen perille.

Ylistaron Kainasolla olevassa riihessä kuivumassa olleet, kaatuneesta junasta kerätyt juopuneet matruusit vietiin myös tässä junassa Uudenkaarlepyyn raatihuoneelle. Heitä oli 45. Lisäksi osa Ylistaron vangeista tuotiin tähän Uudenkaarlepyyn junaan. Osa (noin 60–70) jätettiin Ylistaroon odottamaan helmikuun jälkipuoliskolla Vaasasta lähteneitä junakuljetuksia Sortavalan kautta Neuvosto-Venäjälle. Vankeja junassa oli siis 1012, Kristiinankaupungista 394, Ilmajoelta yli 340, matruuseja 45. Seinäjoelta tuli Kovjoelle (Uuteenkaarlepyyhyn) lähtevään junaan vain noin 233 neuvostovenäläistä.

Ongelman ytimeen

Aseista riisuttujen kokonaismääräksi on laskettu 7881. Vankien kohtaloita tutkineet ovat vähentäneet tästä Neuvosto-Venäjälle helmikuussa ja touko-kesäkuussa 1918 rautateitse palautetut ja havainneet suuren hävikin (noin 700–800). Näiden tutkijoiden asenteita kuvaa se, että lukumäärien erotuksen syyksi he ovat esittäneet lähinnä teloitukset ja muut kuolemat. Osalta jää huomiotta se, että Karjalas-

ta vangit vietiin itärajan taakse heti aseistariisunnan jälkeen. Harva tietää, että Vaasasta kotiutettiin loput vasta heinäkuussa 1918.

Paul von Gerichin toimesta aseista riisutut "haamut" ovat joka tapauksessa ongelman ydin. Venäläissurmat kirjassaan myös Lars Westerlund huomaa aseista riisuttujen ja Uudenkaarlepyyn vankileirille tuotujen lukumäärässä ristiriidan, mutta hän pitää mahdollisena, että näin suuri määrä sotilaita olisi teloitettu heti verrattain sopuisasti tapahtuneen aseistariisunnan jälkeen.

Lopuksi korostan, että tämän kirjoituksen pohjalta ei pidä muodostaa kokonaiskäsitystä ansiokkaasta kenraaliluutnantti von Gerichistä.

Lisätietoja aiheesta löytyy kirjoittajan teoksesta *Venäjän sotilaat valkoisessa Suomessa*. Atena 2010.

HEIKKI MUILU

Kirjoittaja on tamperelainen filosofian maisteri.

Nämä suojeluskuntalaiset on kuvattu pian Vaasan valtauksen jälkeen. Neuvostovenäläisten riisuminen aseista oli vahvistanut laillisen hallituksen joukkoja merkittävästi, sillä pelkästään Vaasassa saatiin sotasaaaliina 2000 kivääriä, 15 konekivääriä ja 4 tykkiä.

”Tosi alkaa. Tunnussana Ilkka.”

Lapualaispäällikön toiminnan hetki 1918

Rohkeudestaan tunnettu Lapuan suojeluskunnan päällikkö Matti Laurila vanhempi (isä-Laurila) ei liiemmin kuvia kumarrellut. Sen sai kokea muun muassa Paul von Gerich, joka oli asettunut joulukuun lopussa 1917 Vaasaan rakentamaan suojeluskuntapiiriä. von Gerich oli palvellut Venäjän armeijassa kaarti-neverstinä. Isä-Laurila oli puolestaan palvellut Suomen vanhassa sotaväessä. Vapaussodassa hän yleni luutnantiksi ja kaatui Länkipohjan taistelussa 16. maaliskuuta 1918.

Käsky peruttiin viime hetkellä

Etelä-Pohjanmaalla Suomen laillisen hallituksen joukot olivat hyvin motivoituneet tuleviin koitoksiin tammikuun 23. päivänä 1918, jolloin von Gerich hälytti – ylipäällikön määräyksestä – Lapualle vähintään 600–700 suojeluskuntalaista riisumaan aseista siellä olleet neuvostovenäläiset joukot. Ylipäällikkö Mannerheimilta tuli kuitenkin viime hetkellä käsky peruuttaa hälytys. Se ei miellyttänyt käskyn vastaanottajia: he päättivät valita uuden piiripäällikön, tosin välejä Vaasan piiriin johtoon ei haluttu katkaista kokonaan. Tieto päätöksestä välitettiin kiusalliseen asemaan joutuneelle von Gerichille, joka toisti esimiehensä peruutuskäskyn ja vetosi suojeluskuntalaisiin toteamalla

Eversti (kuvassa kenraaliluutnantti) Paul von Gerich (1873–1951) lienee ollut soveliaain ehdokas suojeluskuntapiiripäälliköksi Vaasaan.

valtion etujen olevan kyseessä: senaatti kävi parhaillaan kansainvälisiä neuvotteluja Suomen asemasta, minkä vuoksi vangitsemisiin ei vielä pitänyt ryhtyä. Eteläpohjalaiset antoivat vastahakoisesti periksi.

Tuohtunut Isä-Laurila

Peruutetun käskyn vuoksi isä-Lau-

rilan oli vaikea hillitä kiukkuaan. Pettymystään hän purki ainakin 24. tammikuuta Vaasassa pidetyssä suojeluskuntajohtajien neuvottelussa. Hänen kerrotaan myös etsineen suutusväkensä ylipäällikön Vaasassa käsiinsä ja valittaneen hänelle ujo-telelattommin sanankääntein estettyä toimintaa. On totta, että Mannerheim ja isä-Laurila tapasivat Vaasassa.

Kohtaaminen sujui kuitenkin rauhallisemmissa merkeissä kuin edellä on mainittu. ”Lirkuttelua” alaistensa kanssa Mannerheim ei voinut sietää, mutta lapualaisten tyyntämiseksi hän kutsui isä-Laurilan luokseen.

Mannerheim teki vaikutuksen

Myöhempi Kuopion läänin maaherra Gustaf Ignatius on kertonut esitelleensä isä-Laurilan ylipäällikölle. Ignatiusen mukaan Mannerheim teki ilmeisesti vaikutuksen lapualaispäällikköön, joka ”lyöden kantapäänsä yhteen miehekkäästi tervehti ensi kerran tapaamansa valkoista kenraalia – ja paraassa sovussa kättä lyöden erottiin”.

Toimittaja Eino Kontsas on muistellut keskustelleensa isä-Laurilan kanssa muutama minuutti sen jälkeen, kun viimeksi mainittu oli tavannut ylipäällikön. Isä-Laurila oli kuulemma istunut tuolilla maaherran talon yksityishuoneessa, kun Mannerheim avasi oven ja astui sisään. Samalla lapualaispäällikkö ponnahti ylös ja otti asennon. Vanhan sotilaan spontaanin reaktion jälkeen alkoi keskustelu. Kontsaksen mukaan isä-Laurila kertoi ylipäällikön paljastaneen hänelle merkityksellisen tiedon: aseistariisunnan aloittamispäivän! Kontsas muisteli, että isä-Laurila oli lyhyehkön tapaamisen jälkeen hyvin tyytyväinen, koska tiesi toimintansa hetken olevan pian edessä.

Tapaamisen merkitys

Tapaamisen jälkeen isä-Laurila luotti ylipäällikköön. Sama käsitys oli myös Mannerheimilla lapualaispäälliköistä: ”Laurilasta tuli sitten mies, jonka tukeen aina saatoin luottaa.” Mannerheim on kuulemma jälkepäin

Rohkeus sekä itsepäisyys leimasivat Lapuan suojeluskunnan päällikkönä kunnostautuneen isä-Laurilan (1865–1918) toimintaa.

kertonut isä-Laurilan esiintymisen vaikuttaneen taistelutoiminnan aloittamiseen. Ylipäällikkö ilmeisesti asetti kohtauksen isä-Laurilan kanssa siihen ratkaisevaan yhteyteen, kun toiminta oli määrätty aloitettavaksi 28. tammikuuta, ja tapaamisella saattoikin olla suuri merkitys vapaussodan onnistunutta alkamista ja ylipäällikön tulevaa asemaa silmällä pitäen.

Hyvänä ihmistuntijana Mannerheim oli osannut suhtautua oikealla tavalla suorasukaiseen pohjalaispäällikköön. Taitamaton ja kärsimätön esiintyminen olisi sillä hetkellä voinut pilata kaiken. Mannerheimin näkemystä valotetaan hänen muistelmissaan: ”me kaksi vanhaa sotilasta kyllä ymmärsimme, ettei ollut aika iskeä, ennen kuin oltiin valmiit aloittamaan toden teolla.”

Nyt saatte tapella

Ilmeisesti toiminnan aloitukseen liittyneet erimielisyydet eivät haitanneet myöskään Vaasan piiriin päällikön ja lapualaisten yhteistoimintaa. von Gerich oli lapualaistaistelijoiden mieleen. Kun hän tapasi heitä reilua vuorokautta ennen aseistariisuntaa, hän tokaisi: ”Hyve iltat, pojat. Nyt saatte tapella, pojat.”

Käskyjä Lapualta

Aseistariisuntaa valmisteltiin kuumeisesti muun muassa isä-Laurilan johtamassa Lapuan suojeluskunnassa. Sen esikunnasta lähetettiin

hälytyskäskyjä lähiseudun suojeluskuntalaisten yhteen kokoamiseksi. Esimerkiksi Haapakosken miehet saivat tammisunnuntain aattona – 26. tammikuuta – käskyn kokoontua kahden päivän muona mukanaan. Isä-Laurilan allekirjoittaman käskyn loppuun kirjoitettiin: ”Tosi alkaa. Tunnussana Ilkka.”

Paikoin myös taistelutoimintaa

Laiillisen hallituksen joukkojen tammisunnuntaina aloittama aseistariisunta onnistui pääasiassa verratömästi, mutta paikoin syntyi taistelutoimintaa neuvostovenäläisten kanssa. Esimerkiksi Laihialla käydyssä kahakassa kuoli viisi paikallista suojeluskuntalaista. Siellä ammuttiin sodan ensimmäiset laukaukset illalla 27. tammikuuta.

Muun muassa Paul von Gerich hämmästeli lapualaisjoukkojen etenemistä. Tämä kuva on Lapualla heinäkuussa 1919 järjestetystä paraatista.

Neuvosto-Venäjä julisti sodan

Taistelujen laajentumista välttääkseen valkoisen Suomen edustajat selittivät neuvostovenäläisille, ettei aseistariisuntaa suunnattu heidän valtiotaan vastaan. Neuvosto-Venäjän joukkojen Suomessa olleet vallankumoukselliset johtoelimet eivät kuitenkaan mukautuneet selitykseen, vaan julistivat valkokaarteille sodan. Neuvosto-Venäjän hallitus vahvisti sodan julistuksen edellyttämällä joukoiltaan aktiivista taistelutoimintaa. Se koki alkuoptimismin innostuksessaan Suomen porvariston aseman toivottomaksi. Optimismi ei kestänyt pitkään, sillä Pohjanmaalla suoritettu onnistunut aseistariisunta herätti tyrmistystä.

Isä-Laurila menetti itsehillinnän

Tyrmistystä herätti myös isä-Laurila hänen saapuessaan suojeluskuntalaistensa kanssa valtaamaan Ilmajokea, joka jäi aseistariisumisessa Etelä-Pohjanmaan valtauksen viimeiseksi vaiheeksi. Tehtävään määrättyjen valkoisten joukkojen korkein upseeri

oli eversti Karl Emil Berg. Hän yritti neuvottelujen avulla saada Ilmajoella neuvostovenäläiset sotilaat luopumaan aseistaan. Hän ei vielä ollut valmis sotilaallisiin toimiin ennen kuin päämajasta olisi saapunut lisäjoukkoja. Näin ollen Berg kielsi lapualaisia hyökkäämästä Ilmajoen kirkonkylään. Tämän seurauksena isä-Laurila menetti itsehillintänsä. Hän moitti suorasukaisesti Bergiä ja sanoi, etteivät hänen joukkonsa halunneet johtajakseen pelkuria. Isä-Laurila uhkasi myös lähteä joukkoineen takaisin Seinäjoelle. Hänen tunnepurkauksensa intensiivisyydestä johtuen Berg pyöryti.

Ilmajoella joukot antautuivat

Bergin neuvottelutaktiikka tuotti tulosta aamulla 29. tammikuuta, jolloin Ilmajoella olleet neuvostovenäläiset joukot antautuivat. Tämän seurauksena valkoinen armeija sai muun muassa kuusi kenttätykkiä ja runsaasti niihin kuuluneita ammuksia. Isä-Laurila joukkoineen oli jo ennen neuvostovenäläisten antautumista lähtenyt Seinäjoelle.

Isä-Laurila ei välittänyt etenemiskiellosta

Rohkeus sekä itsepäisyys leimasivat Lapuan suojeluskunnan päällikön toimintaa jatkossakin. Helmikuun alussa lapualaiset olivat Vilppulassa, jossa heitä kiellettiin toistaiseksi etenemästä. Isä-Laurila ei välittänyt kiellosta.

”Lirkuttelua” alaistensa kanssa ylipäällikkö Mannerheim ei voinut sietää, mutta lapualaisten tyyntymiseksi hän kutsui isä-Laurilan luokseen. Heidän tapaamisellaan saattoi olla suuri merkitys vapaussodan onnistunutta alkamista sekä ylipäällikön tulevaa asemaa silmällä pitäen.

Suomen Kuvalehdessä 13/1919 kerrotaan, että Lapuan suojeluskunnan esikunnasta tuli vapaussodan alkupäivinä puhelinsoitto ylipäällikön esikuntaan Seinäjoelle. Puhelun ottaja tiedusteli, missä lapualaiset taistelijat menivät sillä hetkellä; ”kenraali Gerichin ääni hätäisenä vastasi: ’ne-ne la-lapualaiset o-ovat vasta me-memerkillisiä, ku-kun menevät eteenpäin, vaikka ku-kuinka kiellettäisiin. Tä-tä-tämä on ka-ka-ka-ka-malaa. Etujoukot o-o-ovat jo-jo Lylyssä’. Seuraavana päivänä tuli lapualaiselta joukkuepäälliköltä Tauno Väisäselältä sähkösanoma: ”Taaskin olemme sadalla miehellä lyöneet 2000 vihollista.”

VESA MÄÄTTÄ

Vapaussodan alkamisen 95-vuotisjuhla 2013

Vapaussodan ja Itsenäisyyden Etelä-Pohjanmaan perinneyhdistyksen, Laihian kunnan ja seurakunnan sekä Laihian Reserviläiset ry:n yhteinen juhlatuomiokunta valmistelelee yhtä merkittävimmistä Vapaussodan perinteen tapahtumista, Tammisunnuntain 95-vuotisjuhlaa. Tällä Vapaussodan alkamisen muistopäivällä on erityistä painoarvoa, koska varsinaiset sotatoimet maan vapauttamiseksi venäläisistä sotaväestä alkoivat Pohjanmaalla 27.–28.01.1918. Samalla padottiin punakaartien rynnistys kohti pohjoista Suomea. Pohjalaisissa nousi vapauden henki! On myös todettava, että Karjalassa oli kahakoitu jo aikaisemmin tammikuussa 1918. Eikä voi unohtaa sitäkään, että aktiiviset suojeluskunnat Keski-Suomessa olivat esteenä punakaartien suunnitelmille.

Yhtä toimintamme kulmakivistä, Tammisunnuntaita on perinteisesti juhlittu maakunnan eri pitäjissä. Tulevana Tammisunnuntaina juhlamme on Pohjanmaan maakunnan Laihian pitäjässä. Laihialaisille Tammisunnuntailla on erityistä merkitystä Hulmin taistelun muiston myötä. Siinä taistelussa kaatui viisi miestä Laihian suojeluskunnasta sunnuntai-iltana 27.01.1918.

Juhlamme on tällä kertaa valtakunnallinen muistojuhla. Tammisunnuntai 27.01.2013 alkaa perinte-

sellä Jumalanpalveluksella Laihian kirkossa klo 10. Jumalanpalveluksen päättymiseen liittyvät seppelartioiden lähettäminen ja Ilmavoimien Hornet -hävittäjien ylilento sään salliessa. Kirkkoväelle tarjotaan lounas klo 11.40 alkaen Laihian seurakunnan tiloissa. Päiväjuhla alkaa klo 13.30 Laihian monitoimitalossa. Juhlapuhujana on Vapaussodan Perinneliiton puheenjohtaja, kenraalimajuri Kalervo Sipi. Pohjanmaan Sotilasottokunta huolehtii juhlan musiikkiosista. Laihian mieslaulajat ja tyttöjen lauluryhmä esiintyvät. Juhlassa palkitaan Laihian lukion oppilaista parhaat ainekirjoituskilpaan osallistuneista. Vapaaehtoiset reserviläiset hoitavat tärkeät tukitoimet.

Lämpimästi tervetuloa mahdollisuuksienne mukaan!

Tumma puku ja kunniamerkit, sotilaat paraatipuku.

Mahdollisen osallistumisenne pyydän ilmoittamaan 17.01.2013 mennessä allekirjoittaneelle tai järjestösihteerillemme Juha Levoselle, juhatapio.levonen@gmail.com tai puh. 0500231523.

EVERSTI EVP JORMA JOKISALO, puheenjohtaja, Vapaussodan ja Itsenäisyyden E-P:n perinneyhdistys ry, jjo@netikka.fi, puh. 040 8290184.

Vapaussodan ja Itsenäisyyden E-P:n perinneyhdistyksen puheenjohtaja Jorma Jokisalo.

Vapausoturin testamentti

Suomi julistautui itsenäiseksi 6.12.1917. Itsenäisyysjulistuksen antoi P. E. Svinhufvudin johtama rohkeitten isänmaan miesten muodostama itsenäisyssenaatti.

Kansamme uskoi tällöin vuosisataisen tavoitteensa toteutuneen: *Suomi on itsenäinen*. Suomalainen on kasvanut luottamukseen – kansamme luotti tuolloinkin niihin, jotka tunnustivat itsenäisyytemme. Toisin kävi. Sana ei ollutkaan luottamuksen sana.

Kansamme oli kallein uhrein lunastettava vapautensa ja maansa itsenäisyys. Suomen oli taisteltava Vapausotansa. Valkoisen kenraalin johdossa talonpoikaisarmeijamme kävi Tammissunnuntaina 1918 taistoon, johon jääkärimme antoivat tunnon: *Ei ennen uhkamme uupua voi kuin vapaa on Suomen kansa!*

Toukokuun 16. päivänä Vapausodan Ylipäällikkö talonpoikaisarmeijansa johdossa marssi itsenäisen Suomen pääkaupunkiin ja antoi senaatille ilmoituksen: *Maa on vapaa!* Vasta nyt oli itsenäisyytemme, vapautemme todellisuutta.

Olen vapausoturi. Olen noudattanut Ylipäällikköni tunnuslausetta niin sodassa kuin rauhan aikana: *Puhtain aseinen puhtaan asian puolesta*. Olen iloinen, kun olen saanut palveluani maatani edes hivenen verran. Ei kukaan vapausoturi ole voinut saada eläessään sen arvokkaampaa tehtävää kuin olla lunastamassa Isänmaalleen vapautta.

Talvisotamme 1939–40 oli Vapausotamme toinen vaihe. Se osoitti: Minkä kerran parhaiten poikiemme sydänverellä vapaaksi lunastimme, sen vapauden olemme yhä valmiit uhrein kalleinkin säilyttämään.

Sukupolvet ennen meitä ovat jättäneet meille kukin osaltaan rakentamansa isänmaan parempana kuin mitä ovat sen itse saaneet. Nyt vapausoturipolvi on jättämässä vapaaksi lunastamansa, ehommaksi rakentamansa Isänmaan Teille nuoret polvet.

Testamenttini Teille on:

Pysykää uskollisina niille arvoille, jotka tähän päivään asti ovat olleet Suomen vapauden ja itsenäisyyden perustuksena! Muistakaa, että eripuraisuus omilla riveissämme puree pahemmin kuin vihollisen miekka. Säilyttäkää järkkymättä isiltä peritty usko, isänmaanrakkkaus, uhrivalmius ja puolustustahto! Suomen kansa voi luottavaisena, itseensä uskoen ja Korkeimpaan turvautuen katsoa tulevaisuuteen, jos se polvesta polveen on valmis:

Kun kansaamme uhkaa kuolema, olemme valmiit sen puolesta vaikka kaatumaan, polvi polvelta uhriin on valmiina myös polvi tuleva!

Lehtemme lukijoiden ja etenkin nuorempien polvien edustajien on hyvä lukea isänmaallinen Vapausoturin testamentti, jonka myös sotilaspoikaristin suunnitellut Tapio Saarni sijoitti laatimansa teoksen, *Suomen Vapausotasta 1918 – merkit ja tunnukset*, alkuun vaaliakseen vapausotamme liittyvän perinteen säilyttämistä.

RAIMO BERKAN
Entinen sotilaspoika.

Mitä sotia 1918–1920?

Ei ole harvinaista, että vuonna 1918 Suomen kansaa kohdanneesta tragediasta tarjotaan sisällissota-termiä ainoana oikeana. Esimerkiksi muuan nimeltä mainitsematon on lehtikirjoituksessaan todennut, että vapausotatermin käyttö olisi oikeuskäsitteelle täysin vierasta kollektiivisen koston legitimoimista. Tällä logiikalla voisi hyvinkin kysyä, onko sisällissota-termi oikeuskäsitteelle vierasta kapina-termin legitimoimista?

Kriittistä tarkastelua

Sisällissota-termi on varmasti oikea tiettyjä tapahtumia kuvaamaan, muttei kerro koko totuutta. Väite koston legitimoinnista ja hävinneiden leimaamisesta maanpettureiksi yleisellä tasolla vaatii kriittistä tarkastelua. Ehkä leimaamistakin ääritapauksissa löytyy tai on löytynyt. Punaisten hyväuskoista enemmistöä Lenin kutsui hyödyllisiksi idiooteiksi. Siniristilippuisen Suomen näkökulmasta katsoten todellisiakin pettureita oli.

Maan vapauttaminen ensisijasta

Tammikuussa 1918 Suomen laillisen hallituksen joukot alkoivat riisua aseista suuriruhtinaskunnan peruja maahan jäänyttä neuvostovenäläistä sotaväkeä. Tarkoituksena oli poistaa Neuvosto-Venäjän välitön uhka. Kyse oli maan vapauttamisesta. Jääkärien valtaosa oli lähtenyt Saksaan koulutettaviksi ja palasi sieltä nimenomaan vapauttamaan suomalaisia miehittäjien vallasta. Syntynyt tilanne oli kauhistus, jonka eteen jouduttiin.

Tammikuussa 1918 Suomen laillisen hallituksen joukot alkoivat riisua aseista neuvostovenäläistä sotaväkeä. Kyse oli maan vapauttamisesta. Tämä taiteilija Eric Vasströmin (1887–1958) näkemys Suomen tasavallasta on vuoden 1917 lopulta.

Termien runsaus

Suomalaisten sisäinen vastakkainasettelu oli kärjistynyt. Punainen lippu nostettiin Helsingin työväentalon torniin. Se kai oli vallankumousta, vallankaappausta tai kapinaa laillista hallitusta vastaan, ja se johti kansalaissotaan: sukulaisten ja naapurusten nousua toisiaan vastaan kuvane dramaattinen nimike veljessota.

Sikäli kun voidaan nähdä osapuolten koostuneen yhteiskunnallisesti eriarvoisista osista, oli kyse luokkasodasta. Siltä osin, kun sotatoimissa oli mukana ulkomaisia joukkoja, lienee sisällissota osuvin termi. Heimoso-

turien ja englantilaisten myöhempiä operaatioita Neuvosto-Venäjälle voitaneen sanoa interventioiksi. Eestiläisten auttaminen oli lähinnä veljesapua neuvosto-bolševismia vastaan. Varsinainen saksalaisuhkahan oli jo väistynyt.

Traagisin juonne

Suurin surma kävi vankileireillä sotatoimien jälkeen. Se oli traagisin juonne maamme itsenäistymishistoriassa. Sille ei juuri puolustajia löydy, ymmärtäjiä ehkä. Sotatoimien aikana kostonhimoa hillinnyt Mannerheim oli tuolloin eronnut hallituksen

☉ Suomalaisten sisäinen vastakkainasettelu oli kärjistynyt. Syntynyt tilanne oli kauhistus, jonka eteen jouduttiin. Tämän taiteellisen näkemyksen Suomen vapaustaistelusta on tehnyt Joseph Alanen todenmukaisesti vuonna 1918.

saksalaissuuntauksen takia. Hän oli matkustanut yksityishenkilönä ulkomaille ilman virallista asemaa.

Rauhansopimus avainasemassa

Kun Suomen ja Neuvosto-Venäjän välillä tehtiin rauha Tartossa 1920, sai päätöksensä vapaussota, virallisen päätöksen, kansainvälisellä sopimuksella. Paasikivi ja kumppanit tekivät rauhansopimuksen Neuvosto-Venäjän virallisten edustajien kanssa, eivät esimerkiksi Kuusisen tai muiden punapäälliköiden kanssa.

Tapahtumien logiikka voidaan ajallisesti rajata itsenäisyysjulistuksesta Tarton rauhaan. Osakokonaisuuksien erillistarkastelusta on vaikea saada oikeaa kuvaa. Näkymä laajenee, kun mukaan otetaan Venäjän ja muun Euroopan tapahtumat ensimmäisen maailmansodan loppuvaiheissa ja jälkiselvityksissä.

Toimintaa tarkasteltaessa tulisi ottaa huomioon itse toiminnan lisäksi tarkoituksiperät ja seuraukset. Myös taustat, olosuhteet ja käytettävissä oleva tieto vaikuttavat osaltaan tietyntapahtumasarjan arviointiin. Kummankin osapuolen valtaosalla oli varmaan hyvä tarkoitus omassa uskossaan. Mutta mitä oli toiminta,

mitkä sen seuraukset? Mitä ne olisivat olleet, jos olisi käynyt toisin?

PERTTI HUHTANEN

☉ Kirjoittaja on kotkalainen kehittämisskultti.

”Saa nähdä mitä tästä tulee ja mihin ollaan menossa”

Kirjoituksia nuoren naisen ja patriootin päiväkirjasta 1938–1943

Filosofian lisensiaatti Liisa Tenkun (o.s. Simojoki) elämä on ollut erittäin kokemusrikas. Jo nuorena lottana hän kantoikortensa kekkoon muun muassa linnoitustöiden huoltotehtävissä Karjalan kannaksella. Tenkku (S 1918) asuu Helsingissä, ja tämä juttu perustuu hänen päiväkirjamerkintöihinsä. *Vapaussoturin* toimitus on tehnyt otiskot ja selvennykset sulkujen sisälle.

Voi Suomen kansaa

12.9.38 Tulin kotiin ja täällä oli kvartetti-ilta. Minun piti mennä vieraitten pariin. Syötiin illallista. Sitä ennen musisoitiin. Pappa viulunsa kanssa, tohtori Faltin ja viulu, joku pappi Helasvuo läheltä jostakin, hänellä sello. Ja pianossa Liisa. Hyvin hillittyä ja aristokraattista.

22.11.38 Sisäasiainministeriö on lakkauttanut tänään IKL:n (isänmaallinen kansanliike). Demokratiaa muka. Vaikka osoittaakin teko diktatuuria. Käsittämätöntä. He pelkäävät IKL:ää enemmän kuin marxilaisuutta. Voi Suomen kansaa!

23.11.38 Olin illalla 2 t. jonottamassa pääsyä eduskuntaan. Turhaan. Palelin ja tärisin. IKL:n eduskuntaryhmä marssi ulos eduskunnasta, ja sen historiallisen hetken minä näin. Saa nähdä mitä tästä tulee ja mihin ollaan menossa. Kallio on nolla ja hallitus punainen.

☉ ”Kun AKS:n marssi kajahti ensin, niin varmana ja pelottomana, elin niin sen mukana etten tahtonut voida laulaa.” *Kuvassa nuoria akateemisia miehiä ryhdikkäinä juhlatunnelmissa.* - Kuva Liisa Tenkku.

Lotta Svärd Säätiö kuntouttaa ja avustaa
Lotta Svärd Säätiö kuntouttaa vuosittain kesimäärin 1500 lottaa ja pikkulottaa. Kanssamme on edelleen yli 10.000 lottaa; kuntoutus- ja avustustoiminta jatkuu vireänä. Avustustoiminnan piiriin kuuluvat myös lottien asumisen ja vapaaehtoisen maanpuolustustyön tukeminen sekä oman museotoiminnan ylläpitäminen

Lotta Svärd Säätiö
www.lottasaatio.fi

RAJAMUSEO
IMATRA
Niskapietiläntie 32
Avoinna sopimuksen mukaan.
040-502 5472

INSINÖÖRIOPPILASTALO OY

Murtokatu 1, 33100 Tampere
puh. (03) 225 9900

Isännöitsijä
Matti J. Mäkelä
puh. 0400-637 402

UPSEERILIITTO

Liisa Tenkku (o.s. Simojoki) oli maaliskuussa 1939 ensimmäistä kertaa ANKS:n työpalvelussa. Monenlaisia tehtäviä riitti jatkossakin. Kuvan perunateatteri liittyy Kannaksen linnoitustyömaan huoltotehtäviin elokuussa 1939. - Kuva Liisa Tenkku.

24.11.38 Palaan vielä IKL:n lopettamiseen. Kansa on kuohuksissaan. Setäkin sanoi kiukuissaan, että Kekkonen pitäisi istuttaa muurahaispesään, ja Hakkilan nimessä pitäisi H muuttaa K:ksi.

1.12.38 IKL:n lakkauttaminen peruttu. Haa Kekosta.

2.12.38 Olen seisonut tänään 5 ja puoli tuntia NYKSin (Naisylioppilaiden Karjala-Seura) Joulumyyjäisissä kaatamassa kahvia, myymässä voileipiä ja kilisyttämässä rahaa kassaan. Siellä oli koko akateeminen maailma, ainakin pienoiskoossa.

Laulu se on joka innostaa

7.12.38 klo 1.50 yöllä. Itsenäisyyspäivä. Tai oikeastaan yö sen jälkeen. Illalla olin ensin katsomassa ANKS:n (Akateeminen Karjala-Seura) soitukulkuetta. Se oli valtava, kuulemma suurempi kuin milloinkaan. Sitten olin ANKS:n konservatorion juhlassa. Oli kansaa valtavasti. Sitten ANKS:n satsissa Vanhan talon juhlasalissa. Täpötäynnä pöytiä eivätkä kaikki mahtuneet sisään. Lauloimme, lauloin minäkin sydämestäni ja innostuin. Laulu se on joka innostaa, tuo sydämistä lähtevä ja sydämiin käyvä laulu. Kun ANKS:n marssi kajahti ensin, niin varmana ja pelottomana, elin niin sen mukana etten tahtonut voida laulaa. Ja ne puheet. Onko minulla rakkautta heimooni, rakkautta joka on valmis uhraamaan vaikka ruumiin kuolemaan niin kuin kerran Napoleonin sotilaat ja niin kuin sankarit 21 vuotta sitten

Suomessa. Raja huutaa vääryyttä, ja kansa nukkuu. Ja me lauloimme.

AKS kuulemma puhuu liikaa

Liisa, herää jo! 7.12.38 Aamulla olin täynnä henkeä ja aloitin aamiaispöydässä selittää kuinka innostava eilinen ilta oli ollut. Mutta en päässyt alkua pitemmälle, kun setä ja täti Z. vuodattivat tuomionsa ANKS:n yli, hekin, oikeistoporvarit. AKS kuulemma puhuu liikaa, huutaa ja pauhaa suuria sanoja. Menee liiallisuuteen ja ylitiöpsytyteen. Huippu oli se kun he väittivät että ”ryssä on sen vuoksi karkottanut karjalaisia Siperiaan, kun AKS on niin pitänyt ääntä.” Sekin ANKS:n syytä. Olin varmasti tulipunainen kiukusta ja raivosta. Totisesti kylmää vettä niskaan. Eikö nuorisosa olisi uskoa suurta, innostua ja syttyä, ja jos tuo innostus joskus pursuaa yli laidan, eihän se ketään vahingoita. Sellaisia ovat nuoret aina olleet. Olin niin kuohutettu, ettei lukemisestakaan tahtonut tulla mitään. Marssin luennolle ja purin itseäni ensimmäiselle NYKSiläiselle, jonka näin.

”Ulisevat Ukot”

17.1.39 Setä oli eilen yhdistyksen U.U. eli ”Ulisevat Ukot” kokouksessa. Siihen pääsee kuulemma vain yli 50 vuotta täyttäneet, jotka joskus ovat kuuluneet akateemisiin kuoroihin. Setä kertoi, että hänen vie-

ressään istui Kapaloheimo. Olin yhtenä kysymysmerkinä, kunnes setä selitti, että sehän oli K. A. Paloheimo.

Melkein huonovointiseksi katselemisesta

9.3.39 Eilen illalla olin ensi kertaa ANKS:n (Akateemisten Naisten Karjala-Seura) työpalvelussa. Sydämeni pamppaili aika lailla, kun etsin Suvilahdenkatua. Rumaa, likaista, kaunisnimistä katua. Perheen nimi on Niemi. He asuvat erään puutalon toisessa kerroksessa, ja viimeinkin löysin oven. Koputin ja astuin sisään. Ensin tajusin vain hämärästi joutuneeni jonkinmoiseen kaaokseen. Pieni ja mitä siivottomin huone, pöydän ympärillä 6 lasta syömässä jotakin. Äiti, sylissä nuorin. Ilma ummehtunutta, ja kaikki katsovat minua. Tervehdin, sanon nimeni ja istahdan johonkin. Sitten saan syöttää nuorinta, suloista tyttölasta. Sain todella niellä luontoni nähdessäni minkälaista sotkua sen pieneen suuhun piti työntää. Minä tulin melkein huonovointiseksi katselemisesta, ja hänen pitää aina syödä sellaista. Liha- ja perunamuhennosta, joka ei ollut lihaa nähnytkään, vaan joitakin ihmeellisiä silavan ja ruston kappaleita.

Häpesi ylellistä elämäänsä

Kun lapset – he olivat kaikki herttaisia – olivat syöneet, sain minä sukan parsintaa. Ammottavia reikiä, neula ruostunut, huono valo. Sormet olivat pian hellät, ja huoneessa oli kuuma kuin saunassa. Istuin siihen ja juttelin äidin kanssa. Ja voi ihmettä, tämä oli onnellinen koti. He ovat uskovaisia, ja minä häpesin omaa ylellistä elämääni, johon vielä usein olen tyytymätön. He kysyivät mitä luen. Ja kun sanoin kemian, he kysyivät, onko se jotakin uskonnollista. Yritin vähän selittää mitä se on, mutta vaikeaa se oli. Ajattelin, että eikö kemia ole jokseenkin tyhjäänpäiväistä, kun ihmiset eivät edes tiedä mitä se on. Sillä hetkellä se ainakin tuntui tyhjäänpäiväiseltä. Sitten tiskasin astiat. Taikka oikeammin sanoen en tiskannut ollenkaan, sillä vesitilkka, jonka äiti antoi minulle, riitti vain kahden lautasen siistimiseen. Ja kuitenkin piti samalla vedellä pestä 6 muuta lautasta, laseja ym. Astiat kuivasin pyyhkeeseen, joka oli valmiiksi kostea ja tumma. Korvissani soi ANKS:n luennotsijan neuvot, tällaiset että ”lasit kuivataan lasipyyhkeeseen ja veitset kiillotetaan huolella”. Kun

astiat oli pesty, olivat ne niin rasvaisia, että olisi voinut lautasen pohjaan piirtää sormella oman nimensä.

”En ihmettele että maailmassa on kommunisteja”

Olin onnellinen saadessani palata sukien reikiin. Lapset olivat hurmaavia. Kerroin heille satuja. Eräs pojista – 5 poikaa, 1 tyttö – tuli luokseni kädessään rikkinäinen leikkiauto: ”Tietäisikö täti jonkun joka voisi korjata tämän.” Tietysti tiesin, ja auto on nyt pöydälläni. Mietin juuri mihin sen veisin.

Äiti oli pannut kahvipannun tullelle ja minun piti juoda kahvia kupeista, joiitten pesun muistin tuoreeltaan. Kahvikin maistui mielestäni samalle lihasopalle. Ja koko ajan minun piti tietysti yrittää olla iloinen ja ystävällinen. Sitä vartenhan siellä ollaan. Kun lähdin, kiittivät he liikuttavasti ja toivottivat Jumalan siunausta.

Kahden viikon kuluttua menen sinne uudelleen, en kestäisikään useammin. Häpeä, Liisa. Mutta en voi sille mitään. Kun pääsin sieltä ulos, vetäisin Sörkän kivihiili-ilmaa keuhkot täyteen. Se tuoksui ihanalta. Laahustin raitiopysäkillä ja muistin ne pöyristyttävät kuvaukset Sörkän elämästä, jotka tuo äiti minulle kerroti. En ihmettele että maailmassa on kommunisteja. Pikemminkin ihmettelen etteivät nämä olleet niitä.

Muutoksia Euroopan kartalla

15.3.39 Eilen julistautui Saksan suojeluksessa Slovakia itsenäiseksi.

Muutoksia tapahtuu Euroopan kartalla. Tuon tuostakin nykyisin ilman verenvuodatusta. Kyllä näyttää siltä, että hegemonia on siirtymässä Englannilta Saksalle. Saksan imperiumi on syntynyt. Saa vain nähdä, kauanko Ranska ja Englanti sallivat tämän tapahtuvan. Ne varustautuvat kuumaisesti sodan varalle. Milloin ne ovat valmiit?

Klo 16.30 menin luennolle, kun kadulla myytiin sähkösanomia: Saksan joukot ovat tänä aamuna marssineet Tšekkoslovakiaan. Käsittämätöntä. Sen nyt ymmärtää jos Saksa vaatii itselleen ne alueet, jotka sille kuuluivat, ja joilla asuu saksalaisia. Aivan samoinhan meidän pitäisi saada Karjala ja Inkeri. Mutta että Saksa valtaa kaikessa rauhassa itsenäisen valtion, se on omituista. Kyllä kai tšekit ovat eri kansallisuutta kuin saksalaiset. Sannottiin, että Hitler on neuvotellut T:n presidentin kanssa. Toisin sanoen pakottanut hänet tähän. Mikä onkaan pienten kansakuntien kohtalo?

Hitler onkin vallanhimoinen ja pelottava valloittaja

Illalla. Eilinen oli käsittämätön. 7 miljoonan kansa ja kansallisuus pyyhittiin pois. Koko asia on käsittämätön. Hitlerin tähänastiset teot ovat olleet puolustettavia, jopa oikeitakin. Olen pitänyt hänestä, ihaillut häntä. Mutta tämä todistaakin vain että hän on valloittaja, pelottava, vallanhimoinen. Mutta toinen asia, jota en ymmärrä, on tšekkiläiset. Olisiko Suomi koskaan suostunut tuollaiseen? Vai onko niin, että kaikki kävi niin äkkiä, äkkipäästä, että he ikään kuin turvautuivat. Kuka tietää? Siltä vain tuntuu,

”Kaikkien aikojen nostoryhmä.” Miehiä Kannaksen linnoitustyömaalla elokuussa 1939. - Kuva Liisa Tenkku.

että Hitler on vetänyt niskoilleen sellaisen vastuun, jonka seuraukset pelottavat. Paha saa palkkansa, 16.3.39.

Heidän käsityksensä isänmaasta

20.4.39 Olin eilen Sörkässä työpalvelussa. Kuulin heidän käsityksensä isänmaasta: ”Köyhällä ei ole isänmaata.” Niin se kuului järkkymättömästi. Ja minua kauhistutti. Mitä voin sanoa heille? Heidän elämänsä on yhtä taistelua. Mitä voisoin sanoa heille? Minä kokematon tyttö. Yritin tietysti jotenkin, mutten onnistunut.

Aikamme amatsonit

10.5.39 Istuimme eilen klo 22 teepöydässä kun puhelin soi: ”Täällä Hakkokongas ANKSista. Mene heti niin nopeasti kuin pääset Kaasusuojelujärjestöön, siellä filmataan.” Selitin pikimmiten asian perhe Z:lle, sitten takki niskaan ja bussipysäkillä.

Perillä näin noin 10 ANKSilaisen ryhmän suojapuvuissa, kumisaappaissa, toisilla päässä kypärä, toisilla valtava sydvesti. Minä olen vain reservissä, sanottiin, ja olin hiukan pettyynyt. Pihalla lavastettiin kainenlaista, pommisuoja, ilmahälytys. Palopommi räjähti ja lavastettu hökkeli roihusi ilmiliekeissä. Tytöt kaasunaamareissa juoksivat, löivät tulta hakuilla ja hosuivat. Sitten huusi ratsumestari Juntto: ”Täällä tarvitaan joku haavoittunut!” ”Simojoen Liisa”, huusivat tytöt. Silmänräpäyksessä olin paikalla. Minut sijoitettiin pellin kappaleelle korkean roihun viereen. Yritin olla ihan rentona. Eräs mies juoksi luokseni, painoi otsaani jotakin ja sitoi suuren kääreen pään ympäri. Sitten minut nostettiin parille ja tytöt kantoivat liekkien ohi. Osani oli ohi. Ei sittenkään. Minua käskettiin tulla uudelleen seuraavana aamuna. Nyt kuuluin ensiapuryhmään. Meidät filmattiin ihan läheltä, sitten kaasunaamareissa. Huh, se oli tukalaa.

Filmi alkaa mennä jo ensi sunnuntaina ja me saadaan vapaaliput. Se menee Gloriassa, ja filmin nimenä on AIKAMME AMATSONIT. En tahto-

nut saada illalla unta ollenkaan, kun näin vain palavan talon. Juntto hävytön huusi, kun makasin paareilla: "Ei potilas saa nauraa!" Ja filmaaja: "Olisi pitänyt panna vähän poskipunaa!"

Rajan turva -keräyksen myötä Kannakselle

15. päivänä (15.8.39) luovutti AKS RAJAN TURVA -keräyksen. Koottuna muutamassa viikossa kansalta ja yksityisten lahjoituksista tuo summa oli valtavan suuri, lähemmäs 12 miljoonaa markkaa. Luovutustilaisuudessa vastasi (Juho) Niukkanen (Vilho) Helasen puheeseen, ja huvittavaa oli, ettei Niukkanen kertaakaan voinut mainita AKS:ää vaan puhui vain ylioppilasnuorisostamme. Odotan innolla lähtöä Kannakselle.

24.8.39 Ihmeellisiä asioita on tapahtunut maailman politiikassa. Saksa on äkkiä tehnyt Neuvostoli-

ton kanssa hyökkäämättömyyssopimuksen. Ennenkuulumatonta! Kun Englanti ja Ranska ovat kuukausia kosiskelleet venäläisiä, tähtääkin tällainen yllätyspaukku. Pitkänenä Englannille, ja ehkä Puolan jako.

Soitin Helsinkiin kysyäkseni Kannakselle lähdöstä. Minun on lähdettävä lauantaina. Olin riemuissani. Huomenna tulevat litterat postissa.

Politikointi oli kiellettyä

28.8.39 Ensimmäinen arkipäivä Kannaksella on lopussa. Kyllä sillä olikin pituutta. Herätys on kohta viideltä ja sitten on työtä tähän yhdeksään asti illalla. Lepoa ei välillä ole. Minut määrättiin kanttiinisiin koko viikoksi.

Siinä se päivä menee, kahvin keittossa, myynnissä, tiskaamisessa ja juoksemisessa. Välillä jäi aikaa perunankuorimiseenkin. Kanttiinissa istuu aina, kun ennättää, pitkä rivi

"Me kolme lottaa kärryillä, ja niin kolistelimme työmaalle 1 km päähän. Sielläkös miehet olivat riemuissaan kahvista, joka juotiin metsässä, ei siinä liikoja laiskoteltu. Heti kun olivat juoneet, painuivat lähellä olevalle kivenhakkuupaikalle." - Kuva Liisa Tenkku.

miehiä suutaan soittamassa niin, että sen puolesta se on hauskaakin. Politikointi on täällä kiellettyä. Muuten olisi aivan huippukivaa, jos ei olisi EMOA, lottapomoa, joka ei tee muuta kuin haukkuu ja räksyttää. Mutta se on yritettävä ottaa suurpiirteisesti, "isänmaan puolesta". Miehet ovat hurjan kilttejä. Täällä on paljon helsinkiläisiä miehiä, pari kolme tohtoria, joku majuri, suurluistelija Blomquist, teekkareita, yksi teologikin, Väätäinen ja sitten joitakin maalaisia ja pari vanhaa jätkää. Lotat ovat Etelä-Pohjanmaalta, Jurvasta enimmäkseen ja mukavia.

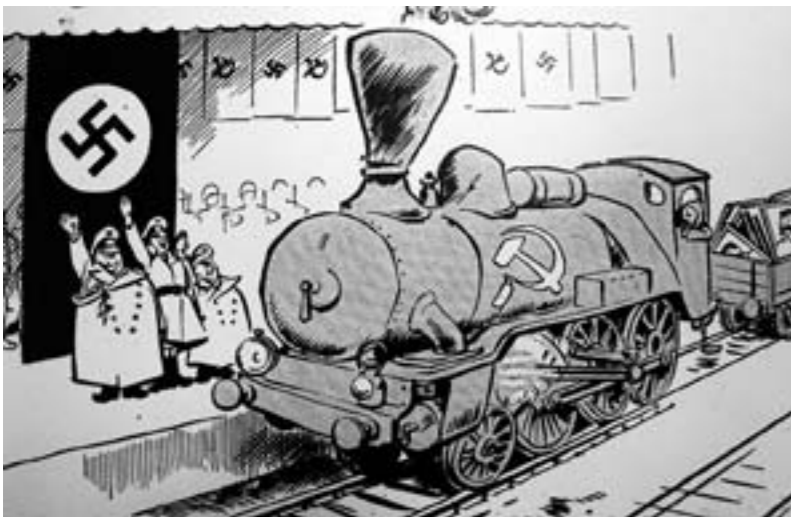
Päivän hauskin kohta

Päivän hauskin kohta on päiväkahvi. Kupit, pullat, kalja ja limonaati lastattiin kärryihin hevosen taa. Ajajina olivat vesipojat, 2 nuorta passaripöykää. Me kolme lottaa kärryillä, ja niin kolistelimme työmaalle 1 km päähän. Sielläkös miehet olivat riemuissaan kahvista, joka juotiin metsässä, ei siinä liikoja laiskoteltu. Heti kun olivat juoneet, painuivat lähellä olevalle kivenhakkuupaikalle. Menimme mekin katsomaan kiviporausta, ja ajatella, sain iskeä minäkin pari millia, ehkä puoli senttiä poraa alas. Miehet nauroivat ja haikailivat muka kameraa. Sitten ravasimme takaisin Yskjärven rantaan. - Tämä on ihana paikka, ja on täysi kuu. Ja nyt nukahdan tällä minuutilla.

Sanoinkuvaamaton innostus ja yhteishenki

1.9.39 Saksa on tänään hyökännyt Puolaan. Painostava päivä. Saa nähdä mitä kurjuutta siitä seuraa.

5.9.39 Lauantaina istuimme koko päivän kuorma-auton lavalla. Kävimme Lintulassa, Rajajoella. Näin naapurin puolelle, mutta kättä sai puristaa nyrkkiin vasta taskussa. Kannas näytti olevan täynnä linnoittajien autoretkueita, ja Kannas kaikui lauluista. Sanoinkuvaamaton oli innostus vallalla ja yhteishenki. Kyllä löytyy vielä kunto Karjalasta. Inon kautta palasimme.

"Tosi paukku!" Hitler ja Stalin ovat tehneet sopimuksen. Saksaan Neuvostoliitosta saapuva huoltotäydennys tosin sisältää vain maailmanvallankumouksen siemeniä.

Perkjärven asemalla kotiin lähdössä. Päiväkirjan kirjoittaja kuvan vasemmassa reunassa kädessään komea katajainen keppi, jonka joku antoi. - Kuva Liisa Tenkku.

Oli hirveän kylmä. Olimme olleet kuutamolla Inon pattereilla. Olimme kuin silakat tynnyrissä lämmitellen itseämme autossa. Tärissimme vilusta. Kotona Pällilässä menimme heti saunaan ja se taisi vähän auttaa.

En ollut töissä enää viimeisenä aamuna. Kuljin ja näyttelin komeaa katajaista keppiä, jonka joku antoi. Sitten seisoin rivissä miesten kanssa ja huusin "Hei!" Autossa lauloimme, ja Perkjärven asema kuhisi linnoittajia. Minä olin ainoa lotta, joka lähti meidän joukosta. Piti opintojen takia. Kun poikien juna lähti, he lauloivat: "Konsa vaino Suomeamme kovin kourin koettelee..." Niin, konsa.

Kansa yhtenäistyi kuin taikauskusta

6.9.39 Tänään ovat saksalaiset valloittaneet Krakovan. Ranskan ja Englannin apu Puolalle oli vain tekosyy rynnätä Saksan kimppuun. Länsirintamalla jylisevät tykit ja pommit putoilevat ja miinat räjähtelevät Itämeressä. On sota.

17.9.39 Kuulin radiosta, että tänään on Neuvostoliitto hyökännyt Puolaan. Voi Puola raukkaa.

27.9.39 Sota riehuu. Puola parka on tuhattu kuukaudessa. Neuvostoliitto ja Saksa ovat jakaneet sen. Nyt odotetaan vain edellisen vaatimuksia, meitäkin koskevia. Elämä on pelottavaa.

17.10.39 Paasikivi on palannut Helsinkiin neuvottelemaan hallituksen kanssa. Vaatimukset ovat melkoisia. Uskon kuitenkin että selvittäään.

20.10.39 Lotissa Kuopiossa muo-

nittamassa YH-miehiä (YH = ylimääräiset harjoitukset). Ihmeellisiä päiviä on eletty. Koko kansa on yhtenäistynyt kuin taikauskusta. Sos. dem. on yhtä isänmaallinen kuin Ajan Suuntakin. "Kauniimpi kuin kahle halpa, kirkkaampi on kantaa kalpa." Ja miehet rajalla sanovat: "Tähän asti, mutta ei edemmäs."

22.10.39 Eilen illalla palasi Paasikivi Moskovaan. Hänen kanssaan Tanner. Saattamassa ollut Työväen Mieskuoro lauloi *Yks voima sydämehen kätkeyty on ja Suomen Laulun*. Kansa on nyt yksi kansa. Työväen ravintolassa syötetään ilmaiseksi reserviläisiä, sosialistien tyttäret kiirehtivät lottiin, insinöörien rouvat opettelevat sidontaa.

23.10.39 Tänään lähtevät Paasikivi ja Tanner taas Moskovasta Helsinkiin neuvottelemaan hallituksen kanssa. Hermosotaa. Jo toisen kerran tulevat Suomen edustajat kotimaahan. Sotako sittenkin?

Kaskuja sotaa odotellessa

Kaskujakin veistellään tässä odotellessa. Olin muonittamassa VPK:lla, ja kerrottiin seuraava juttu: "Rivissä YH-miehiä. Edessä upseeri: Sitten pojat jokaisen teistä on ammuttava 40 ryssä. Eräs reservin maaninkalainen vastaa: No sittehän minä oun vappoo jo ihan puoliltpäivin."

Mistä kengät kahdelle lapselle

28.10.39 Täytän tänään 21 vuotta. Tä-

nään meni kahvi kortille.

29.10.39 Eräs reserviläinen tuli vastaan, pysähtyi ja kysyi mistä voisi saada kengät kahdelle lapselleen. Lupasin tiedustella asiaa. Ja päätin hankkia kengät, en tiedä mistä. Mies odottaa minua ylihuomenna VPK:lla.

30.10.39 Ihanuutta. Olen saanut kahdet kengät kauppias Partaselta. Huomenna saa ne reserviläinen. Ihmiset ovat hyviä.

31.10.39 Paasikivi ja Tanner taas lähteneet. Sanotaan, että hallitus on ollut yksimielinen. Mutta mitä on edessä? Tänään olin jälleen muonittamassa. Tapasin miehen ja annoin kengät hänelle. Olin iloinen sisimässäni. Siunatut kengät.

Molotov esittänyt vaatimukset

1.11.39 Molotov on pitänyt viime yönä puheen Kremlissä ja esittänyt julkisesti Suomelle vaatimukset koko maailman tieltäväksi. Ne kuuluvat: saaria Suomenlahdelta, raja Kannaksella noin 24 km pohjoiseen, laivastotuki-kohta Lounais-Suomesta. Me saisimme sitä vastaan alueita Itä-Karjalasta. He linnoittaisivat Ahvenanmaan. On selvää, ettei vaatimuksiin voida suostua. Hämmästyin vaatimuksia.

Tilanne on kiristynyt. Erkkö piti puheen, joka Moskovassa selitettiin provokaatioksi. Hanko on päävaatimuksia. Niin se on, että Saksa on myynyt Itämeren Neuvostoliitolle, joka nyt linnoittaa sen kaikkia mahdollisia rantoja. Ketä vastaan? Saksaa tietysti. On siinä ystävykset.

Rajajoella.
Terveiset
Kannakselta.
Tämä
postikortti
lähetettiin
3.9.1939
neiti Liisa
Simojoelle.

Sota minä hetkenä hyvänsä

18.11.39 Olin illalla Työväentalolla. Iltama reserviläisten omaisille. Lotat hoitivat tarjoilun. Kuivasin tiskejä Työväentalon keittiössä. Taidettiin ensi kertaa siinä talossa kuulla laulettavan ”Syttynyt on sota julma”.

28.11.39 Tasan kaksi tuntia sitten sanoi Neuvostoliitto irti hyökkäämätömyssopimuksen. Sota voi alkaa minä hetkenä hyvänsä.

Talvisodan jälkeen

10.4.40 Mikä kiire. Yöt menevät miten sattuu, usein evakkojuna muonittamassa. Olin eilen isoa pataa pesemässä, kun joku huusi uutisen: ”Saksa on miehittänyt Tanskan ja Norjan rannikon! Englanti lähettänyt voimiaan apuun Norjan rannikolle.”

Kaikki tapahtuu salamannopeasti. Rosvosta. Voi kun Saksa saisi nyt ankarasti päihinsä.

Jatkosodan lopulla vanhaksi ja kriittiseksi

11.11.43 Olen saanut työn ANKS:n huoltosihteerinä. Tänään kuulin ANKS:n aloitteesta, inkeriläistyttöjen iltakoulusta, joka alkaa pian. Tulen tyttöjen huoltosihteeriksi ja opettajaksi.

28.11.43 Olen mielessäni kapinoinut ANKS:ä vastaan. Olin jäsenillä. Armi Hallsten-Kallia piti ulkopoliittisen katsauksen. Siihen koko sieluni pani vastalauseen. Se oli yhtä ainoaa Saksan ylistystä. Propagandaa sen puolesta. Minua ellotti. Ensinnäkin tarpeetonta puhua ANKS:issa nyt ulkopoliittikkaa. Liian arka aihe nykyisin. Meille riittää tarpeeksi tekemistä omilla asioissamme. Ja sitten: Miksi sokeasti vain Saksan puolesta? Minun teki mieli nousta ylös ja huutaa: ”SEIS!” Miksi tämä hullu propaganda? Pitäkäämme huolta vain siitä, että omat poikamme jaksavat kestää rajoillamme, ja että teemme parhaamme auttaaksemme inkeriläisiä

ja muita hädänalaisia. Siinä meillä on tarpeeksi. Ulkopoliittikka voi sodan aikana jäädä viisaampien hoidettavaksi.

7.12.43 Olin illalla AKS:n itsenäisyysjuhlassa ja sitten veljesillassa. Erittäin onnistuneet tilaisuudet, varsinkin Helasen puhe oli mainio. Hämmästyin taas todetessani hänen olevan illan johtava keskipiste. Ja miten hän siitä mahtokaan nauttii.

8.12.43 Koulun avajaiset olivat juhalliset. Ensin puhui koulun rehtori Kaipainen, sitten (Pennti) Kaitera innostuneesti ja sydämiin käyvästi. Hän on oikea mies paikallaan. Tytöistä on minulla karvaitakin kokemuksia. Bolševismi on syvään juurtunut, ja oloja täällä arvostellaan sen valossa.

16.12.43 Koulutyöhöni olen yhä innostunut. Mutta ANKS:issa harmittaa moni juttu. Miten kateellisia ja riitaisia me naiset olemmekaan. Se näkyy selvästi naisyhdistyksessä. Ja sitten: tässä maailmassa on niin paljon turhaa puhetta, jonka takana ei ole mitään. ANKS:issa minua tympäisee nykyisin se, että kaikkien on ajateltava samalla lailla. Kuka uskaltaa esittää oman mielipiteensä, jos kellä sellaista on, hän on luopio. Nuo fraasit, Me tahdomme – Me uskomme, inhottavat. Mitä me lopultakin uskomme? Suuria sanoja ne ovat.

Toisaalta huomaan tulleen vanhaksi ja liian kriittiseksi. Onnellinen kuitenkin se hullu nuoruus, joka yksin on oikeassa, suvaitsematon ja sokea nuoruus.

Petsamon rintamalla tarvittiin monia selviytymisen taitoja Kaivokset tekivät alueesta strategisesti hyvin tärkeän

Jatkosodan Petsamossa saksalaiset ja suomalaiset joukot kohtasivat vihollisen lisäksi karun luonnon. Se toi monenlaisia huoltovaikeuksia sodan pitkeytyessä.

Saksalaiset pystyttivät parakkikyliä ja pahviteltoja eri puolille Petsamoa. Heitä majoitettiin myös yksityisiin suomalaistaloihin. Monet petsamolaiset ja saksalaiset ystävystyivät. Aina kaikki ei kuitenkaan sujunut. Puna-armeija oli tuhonnut paikallista kunnalliskotia talvisodan aikana. Sinne majoitettiin jatkosodan aikana saksalaisia. He hakkasivat kunnalliskodin metsät ja kaivoivat korsuja sen heinämaalle. Saksalaisilta vaadittiin korvauksia.

Parkkinaan ja Liinahamariin rakennettiin parakkeihin elokuvateatterit. Niihin jaettiin pääsylippuja myös suomalaissiviileille. Saksalaisia ja suomalaisia viihdetaiteilijoita esiintyi illanvietoissa. Petsamon lentokentällä näytettiin elokuvia jättikankaalle.

Harmillinen rajaliikenne

Norjan ja Petsamon rajalla yritettiin pitää jonkinlaisia rajamuodollisuuksia. Rajaa vartioivat saksalaiset rajapoliisit, koska suomalaisilla ei ollut riittävästi työvoimaa siihen. Rajan yli virtasi paperitonta työvoimaa Suomen valtiollisen poliisin harmiksi. Joukossa oli hollantilaisia, tanskalaisia, virolaisia ja muita kansallisuksia. Tulijoiden hou-

kuttimina olivat hyvä palkka ja ruoka sekä jonkinlainen seikkailunhalu, kuten suomalainen nimismies raportoi alkuvuodesta 1943.

Vakoilijoiden liikkuminen alueella oli helppoa. Karannut venäläinen sotavanki käveli kerran kaikessa rauhassa Parkkinassa saksalaisten vartioiman sillan yli. Hän oli siviilipuvussa ja häntä luultiin suomalaisiksi. Suomalaiset vironomaiset pitivät tiukasti kiinni siitä, että Suomen kansalaisilla oli velvollisuus esittää henkilötodistuksensa vain suomalaisille.

Köysirata kuljetuksille

Kuljetuksiaan helpottaakseen saksalaiset rakensivat syksyllä 1941 ilmas-

”11.39 Molotov on pitänyt viime yönä puheen Kremlissä ja esittänyt julkisesti Suomelle vaatimukset koko maailman tietäväksi.”

Saksalaisten asemasta tähdetään Petsamon vuonolle. Karu maasto salli kaivautumisen vain kivenkoloihin.

Saksalaiset rakensivat tavara- ja henkilökuljetuksia varten kymmenien kilometrien pituisen köysiradan. Saksalaisitvälitalaiset joukot harjoittelivat hiihtämistä. Lumipuvut eivät kuuluneet varustukseen.

sa liikkuvan köysiradan, joka kulki Parkkinasta Litsajoen rintamalinjan pohjoispuolelle. Ratamatkaa kertyi 32 kilometriä. Muutaman kilometrin välein oli köysiä vetäviä moottoriaseimia. Rataa pitkin voitiin siirtää jopa 100 tonnia tarvikkeita vuorokaudessa. Vihollinen ei onnistunut vahingoittamaan rataa. Henkilökuljetuksissa rata ei sopinut heikkopäisille. Kuljetuslaivoilla istuttiin usein kymmenien metrien korkeudessa.

Nikkeliä ja lyijyä

Toisen maailmansodan yksi tärkeimmistä paikoista oli Petsamon Kolosjoen nikkelikaivos, jonka vuoksi saksalaisjoukot ylipäättään olivat alueella. Joulukuussa 1942 kaivostyömaalla havaittiin tuhoamisyritys, kun kivihiiharastosta löydettiin omatekoinen räjähdde. Se vaikutti Norjan vastarintaliikkeen lähettämältä.

Petsamosta oli löydetty myös lyijyä. Kaivaustoimintaan päästiin kesällä 1943. Töihin saatiin suomalaiskalastajia ja 30 sotavankia. Lyijymalmia kuljetettiin ensin selkärepuissa kilometrikaupalla, jonka jälkeen se saatiin maastokelpoisen traktorin lavalle. Keväällä 1944 kaivokseen saatiin rikastuslaitos. Se käynnistettiin syyskuun alussa. Kaivos piti evakuoita neuvostoliittolaisten tieltä juuri kun se alkoi tuottaa.

– Erityisesti monet sotapäiväkirjat olivat odottamattoman antoisia. Alusta lähtien päätin, että kirjaan tulee paljon kuvia. Kuva-arkistojen hinnoilla ne olisivat maksaneet parikymmentätuhatta euroa, niinpä hyvien tuttavien avulla kuvat on koottu yksityishenkilöiltä. Esimerkkinä voin mainita evl. Matti Tiitolan perillisten valokuvat.

Tärkeä yhä nykyisinkin

Hän sanoo huomanneensa, etteivät pohjoissuomalaiset tutkijat jaksa käyttää Helsingissä olevaa arkistoaineistoa siinä määrin kuin olisi tarpeellista. Ennakkoarvioita vähemmän Uola löysi aineistoa Oulun maakunta-arkistosta.

– Petsamo olisi Suomelle taloudellisesti tärkeä esimerkiksi kalastustuki-kohtana, mutta ennen muuta siksi, että Petsamon omistamalla Suomellakin olisi oikeus Barentsin meren mannerjalustaan, sanoo Uola viitaten alueen merenpohjan kaasuvaihtoihin.

Mikko Uolan uusi kirja (*Petsamo 1939–1944*) harvinaisine kuvineen on tarkka ja elävä kuvaus Petsamon olosuhteista sekä saksalaisten ja suomalaisten sotilaiden sekä siviilien kohtaamisesta hyisen jäämeren tuulten äärellä. Petsamo-kuvauksena ja alueen sotahistoriana kirja on merkittävä teos alallaan.

LASSE KOSKINEN

Mikko Uolan teos *Petsamo 1939–1944* on arvosteltu *Vapaussoturi*ssa 4/2012.

Joulukuusta hakemassa – muistoja vuosien takaa

Luin *Vapaussoturi*ssa 5/2011 muistelmaa *Joulukuusta hakemassa rintamalla 1941*. Siinä kerrottiin vihollisotilaan tulosta suomalaisten teltaan paperilappu kädessä. Lapussa oli suomeksi kirjoitettu: ”Älä tee meille pahaa!” Sotilaat arvasivat sen olevan etulinjan tovereiden tekosia.

Muistin vuosien takaisen keskustelun ystävämme, jo edesmenneen, radio- ja TV-toimittajan Niilo Tarvajärven kanssa. Hän kertoi sotamuistonaan, että hänet oli määrätty ampumaan sotavanki. Tarva oli kovasti vastustellut, mutta määräys oli tiukka. Niinpä hän oli sotamies Suhosen kanssa lähtenyt viemään miestä metsää kohti.

Päästyään metsän suojaan Suhonen kirjoitti sopivasti maasta löytyneeseen leipälaatikon kansipaperiin: ”Älä tee meille pahaa!” Paperi annettiin kiireen vilkkaa miehelle ja näytettiin käsimerkkein, että nyt juokse ja kovaa. Mies lähti niin kovaa kuin jaloista pääsi. ”Ennen lähtöään hän katsoi meitä, enkä ikinä unohda sitä katsetta”, kertoi Tarva. Hän kertoi tapauksesta myös muistelmatekstejään.

Olisikohan suomalaisten teltaan tullut juuri sama mies?

TAPANI VÄLIMÄKI

Kuin Jukolan veljesten jouluyö

Eräänä jatkosodan jouluna käytiin kahakka, jossa suomalaiset viestimiehet tappelivat alusvaatteillaan. – Se on syvimmin mieleeni painunut elämys tämän sodan ajalta, virkkoi luutnantti T., kun sateisena syysiltana muistelimme menneitä. Viestimiehille se oli kuin Jukolan veljesten jouluyö Impivaarassa...

Pyydämme luutnanttia kertomaan, ja saamme kuulla seuraavan kuvauksen:

– Tämä ”putiikki” – erään joukko-osaston esikunta – oli silloin Pohjois-Vienassa. Olimme majoittuneet kahteen vaatimattomaan karjalaistaloon, jotka sijaittivat järven rannalla pienen peltoaukeaman keskellä noin 100 metrin päässä toisistaan. Talot

olivat olleet autioina useita vuosia, sillä niiden asukkaat oli siirretty parinkymmenen kilometrin päässä sijaitsevan kylän kolhoosiin. Tämän voimme todeta taloihin jätetyistä papereista, joiden joukossa oli myös niin sanottuja itseverokuitteja. Niistä viimeisin oli vuodelta 1936. Saapuessamme taloräjähtäjät olivat huonossa kunnossa, mutta puhdistamalla ja korjailemalla saimme ne jälleen asuttaviksi. Ja niin sitten ryhdyttiin taloksi.

– Esikunta sijoitettiin suurempaan taloon, viestimiehet saivat käyttöönsä pienemmän. Kaiken kaikkiaan meitä oli parisenkymmentä. Varsinaiset tappelujoukkomme olivat toisaalla. Tienoollamme oli hyvin rauhallista. Vihollinen ei ollut pitkiin

Saksalaiset ilmatorjuntatykit suojasivat Kolosjoen suomalaisen nikkeliirikaivostamon toimintaa.

..... aikoihin liikkunut lähettyvillä.

– Joulukuinen ilta oli käsillä. Päivä oli kulunut tavalliseen tapaan rauhallisesti. Valmistauduimme menemään yöpuulle; toiset vetelivät jo hirsiä, toiset lueskelivat makuullaan päivän postia tai jotain muuta... Äkkiä kuulimme laukauksia! Esikuntarakennuksen seinistä kajahteli pieniä räjähdyskäsia. Ilmeisesti räjähtävät luodit olivat iskeyntyneet seinään. Lopulta siitä ei ollut epäilystäkään.

– Puimme kiireesti yllemme. En ollut koskaan aikaisemmin nähnyt niin kiireesti housujen ja saappaiden sujahtavan jalkoihin. Yhtä vauhdikkaasti vedettiin asetakit ylle, lakit päähän ja otettiin kiväärit kouriin. Muutaman silmänräpäyksen kuluttua talo oli tyhjä. Sammutin petromaxin ja kiirehdin toisten perässä ulos. Kivääreistä kajahteli laukauksia pimeään yöhön yhä tiheämmin, ja pikakiväärin puhkesivat metsänreunassa ”puhumaan”.

– Viholliset olivat saartaneet meidät lännestä, idästä ja pohjoisesta. Etelässä vastassamme oli järvi, jonka takaa niemen kärjessä naapurin konekivääri nakutti. Yö oli säkkipimeä, ja aseiden suuliekit loimahtelivat kuin salamit. Emme päässeet etäsimpiin asemeimme, joihin saakka vihollinen oli jo paikoin edennyt, mutta miehitimme nopeasti rakennusten ympärillä olleet asemat, ja niin alkoi taistelu.

– Viestimiesten rakennuksen viholliset olivat jo saavuttaneet. Kuulimme, kuinka siellä ikkunat helisten rikkoutuivat naapurin poikien päästellessä äänekkäitä röhönauruja. Hetken kuluttua viestimiehemme, joille jo pelkäsimme käyneen huonosti, vetäytyivät vahingoittomina luoksemme. Vain sotamies Niskanen puuttui... Pojat eivät olleet ehtineet vetää housuja jalkaansa, ainoastaan saappaat ja päällystakin he olivat lähtiessään kahmaisseet mukaansa vihollisen heitellessä käsikranaatteja huoneen ikkunoista sisään. Sotamies Niskanen olivat toiset nähneet palaavan pihalta takaisin sisälle. Hetken kuluttua hän ilmaantui toisten joukkoon. Hän oli käynyt vetämässä housut jalkaansa! Naapurin soturit olivat jo pihalla, kun hän tuli toistamiseen ulos, mutta pääsi kuitenkin livahtamaan. Niskanen ei ollut mikään hätäilijä muutenkaan. Eikä hän liikoja puhellut, pari kolme sanaa päivässä. Niskanen ilme ei myöskään liiemmin värähdellyt, vaikka olisi nostanut 50 kiloisin vesisaavin.

– Tilanne kehittyi meille yhä epäedullisemmaksi. Viholliset hyökkäsivät, saatuaan haltuunsa toisen talon, raivoisasti esikuntarakennusta kohti. Luoteja sateli joka puolelta. Laukaukset ja hyökkääjään uraa-huudot sekoittuivat hurjaksi mölyksi pimeässä yössä. Miehet makasivat asemissaan esikuntatalon rakennusten ympärillä ja ampuivat. Lumipukuisia hyökkääjiä oli yössä mahdotonta havaita. Viestimiehet tappelivat toisten rinnalla alusvaatteisillaan... Eihän siinä muu auttanut.

– Tilanteen jatkuessa ja naapurin painostaessa kovasti monelta suunnalta, meillä ei ollut muuta mahdollisuutta kuin lähteä vetäytymään talosta. Olimme puhelimitse ilmoittaneet tilanteesta taaksepäin. Onneksi ”bolsevikki” ei ollut huomannut puhelinlinjaa. Sakean pimeyden turvin lähdimme yrittämään taloaukealta ja pääsimme kuin pääsimmekin livahtamaan vihollisen huomaamatta metsän suojaan ja sieltä taaksepäin johtavalle huoltotielle. Silloin hyökkääjät rynnistivät hurjasti karjuen esikuntarakennukselle.

– Hiukan etäämmällä sijaitsevaa tallia ja sen kymmentä hevosta puolustaneet kahdeksan miestä eivät olleet saaneet tietoa vetäytymises-

tämme. Viholliset olivat näet tunkeutuneet meidän ja tallirakennuksen väliin. Hyökkäys kohdistui nyt tallirakennukseen, mutta siellä pojat pitivät sitkeästi puoliaan. Kun viholliset nähtävästi luulivat siellä olevan enemmän miehiä, jättivät he tallin rauhaan. Sitten he tuikkasivat esikuntarakennuksen tuleen ja lähtivät pois.

– Ihmeellisintä tässä kaikessa oli minusta se, ettei meistä kukaan edes haavoittunut, ja että viestimiehet eivät paleltuneet vähäisistä vaatteistaan huolimatta. Jouduimmehan tappelun jälkeen taivaltamaan parisenkymmentä kilometriä jalkapatikassa.

– Kun aamulla palasimme takaisin taistelupaikalle, tapasimme kahdeksan hevos- ja viestimiestämme palaavan esikuntarakennuksen raunioilta, missä he kaikessa rauhassa lämmitelivät...

– Vihollisia oli jäljistä päätellen ollut satakunta. He olivat liikkuneet suksilla, ja heillä oli ollut mukanaan joukko vetoporoja, jotka oli jätetty taistelun ajaksi kilometrin päähän taloista. Yksi poroista oli jäänyt puuhun sidottuna valjakkopaikalle – kiirekö lie omistajille tullut? Mitään tavaroitamme eivät edes onnistuneet viemään mukanaan.

AJAKUVIA VUONNA 2012

Tänä syksynä pidettyjen kunnallisvaalien jälkeen oli jälleen kerran vähän tyhjä olo. Suuresta vaalinalusrummutuksesta huolimatta mikään tuskin muuttuu vaalien ansiosta maassa parempaan suuntaan. Meidän demokratiamme on nimittäin osittain rampa.

Me saatoimme vaalien alla käyttää erilaisia vaalikoneita sen selvittämiseksi, kuka ehdokas parhaiten vastaa juuri meidän ajatusmaailmaamme. Epäilemättä jokainen vaalikonetta käyttänyt löysi jotakuinkin itselleen sopivan ehdokkaan – ja sitten vain äänestämään omaa miestä tai naista.

Mutta mikä onkaan tilanne, kun valitut edustajat kokoontuvat valtuustoihin tekemään päätöksiä? Tilanne on se, ettei yksittäisen valtuutetun mielipiteellä ole juuri mitään merkitystä. Varsinkin suurimmissa kaupungeissa – mutta suurelta osin pienemmissäkin kunnissa – ryhmäkuri on niin kova ja ehdoton, että rivivaltuutetun on noudatettava ylhäältä päin tulevia määräyksiä. Hän ei suinkaan saa äänestää sen mukaan, mikä hänestä tuntuu oikealta.

Meillä monet valtuustoryhmät muistuttavatkin edesmenneen Neuvostoliiton politbyroota, jossa päätökset saneltiin ylhäältä päin. Aivan sama tilanne vielä räikeämmässä muodossa on vallalla eduskunnassa, jossa eduskuntaryhmien johto paimentaa ryhmän jäseniä äänestämään poikkeuksetta johdon saneleman kannan mukaisesti. Perustuslain mukaan kansanedustajan tulisi muistaakseni noudattaa oikeutta ja totuutta, mutta tosiasiallisesti hänen täytyy noudattaa jotain vallan muuta.

Kenties vielä joskus suomalaista

ja ylipäänsä länsimaista demokratiaa onnistutaan kehittämään niin, että kaiken sanelevat puolueet saadaan hävitetyksi kansalaisten ja kansan edustajien väliltä. Vasta silloin voitaisiin puhua oikeasta demokratiasta.

Jos äänestysaktiivisuus laskee tätä rataa kuin tämän syksyn vaaleissa, joihinkin parannuksiin on ennen pitkää ryhdyttävä.

Ensi alkuun olisi päästävä eroon siitä lapsellisesta hokemasta, että vain äänestämällä voit pidättää itsellesi oikeuden arvostella päätöksentekoa. Vaikka äänestäminen on tietenkin erittäin suotavaa, myös äänestämättä jättäminen voi olla selkeä kannanotto. Yleensä sitä käytetään diktaattoreita vastaan, kun nämä kuitenkin järjestävät itselleen mieluisan valitun. Jäämällä kotiin vaalipäivänä annetaan ymmärtää, ettei moista ilveilyä kannateta.

Meillä ei vielä olla ihan niin pitkällä, mutta ilveilyn aineksia suomalaisenkin vaalikulttuuriin valitettavasti kuuluu. Voi äänestämättä jättäminen olla kannanotto myös huonosti toimivaa demokratiaa kohtaan.

Tuntuu siltä, että demokratia toteutuu ontuen vähän kaikkialla. Erityisesti entisissä neuvostotasavalloissa – Baltian maita ehkä lukuun ottamatta – on ollut vaikeuksia sopeuttaa kansanvallan pelisääntöihin. Niissä elettiin niin pitkään sellaista aikaa, että iskusana ”demokratia” tarkoitti asiallisesti diktatuuria yhtä lailla kuin ”rauha” tarkoitti sotavarustelua. Ei valedemokratiasta niin vain päästä eroon.

Venäjällä kehitys näyttää kulke-

van samaan suuntaan kuin tsaarien Venäjällä keisarivallan viimeisinä aikoina. Vaaleja pidetään, mutta niillä ei näytä olevan merkitystä. Hallitsija kuitenkin määrää, mitä tehdään duuman ollessa lähinnä kumileimasin. Mielipiteenvapautta on vaikea ilmaista, ja majesteettirikoksesta voi joutua linnaan. FSB:ksi kutsuttu valtiollinen poliisi valvoo ja on kuin valtio valtiossa ihan niin kuin Nikolai II:n – tai Brezhnevin – hallitessa. Se jatkaa venäläisittäin tunnettujen Ohranan, GPU:n ja KGB:n kyseenalaisia perinteitä nykyisen kirjainyhdistelmän taakse piiloutuneena. Siperia kutsuu yhä niitä, jotka eivät majesteettia kunnioita.

Kovin paljon paremmin ei vaalien kanssa ole lännessäkään, joskin ongelmat ovat erilaisia. Kun katseli tämänvuotista americanojen presidentinvaalitaistelua, ei voinut välttyä ajatukselta, että kysymyksessä on suuri neljän vuoden välein toistuva show, jota käydään erittäin suurella rahalla. Panee miettimään, mitä tekemistä sillä on aidon demokratian kanssa?

Jenkkejä täytyy muutenkin ihmetellä. He elävät maailman rikkaimmassa maassa, joka on esimerkiksi tieteen alalla maailman huippua. Kuitenkaan he eivät osaa päätöksenteossa olla sekoittamatta uskontoa ja politiikkaa. He eivät osaa käyttää metrijärjestelmää – eivätkä ole oppineet tai suostuneet syömään veitsellä ja haarukalla. Vaikka meitä suomalaisia on syytetty amerikkalaisen elämäntavan omaksumisesta, olemme sentään onneksi vielä aika kaukana siitä.

Maailman herruuteen tähtäävän Kiinan politiikassa vain mennään eteenpäin vanhaan malliin. Maa tuottaa jo lähes kaiken maailman elektroniikkatuotteista ja vaurastuu vuosi vuodelta samalla, kun esimerkiksi Venäjän talous perustuu yksinomaan raaka-aineisiin, lähinnä öljyyn. Siitä huolimatta yksi puolue, joka sanoo itseään kommunistiseksi, hallitsee diktatorisesti Kiinaa. Kommunismia puolueessa ei taida enää olla kuin nimi ja tunnukset sekä toisinaajattelijoitten sortaminen. Poliisivaltio on onnistuttu pitämään kasassa juuri elintason nousulla, mutta siitä huolimatta mittavat ongelmat odottavat ratkaisemistaan.

Kiinan taloudellinen ja poliittinen painoarvo on joka tapauksessa niin suuri, että koko maailman on otettava se huomioon varteenotettavana

toimijana toisin kuin menneinä vuosikymmeninä. Miten kauan puolue-diktatuuri maassa kestää, on suuri kysymys. Kun kiinalaisten elintaso nousee, kasvaa myös tietämys muista maista, ja vapaudesta tulee merkittävä arvo taloudellisen menestyksen rinnalle.

Kuntauudistus on sana, joka herättää tunteita nykypäivän suomalaisissa. Tavallinen kansalainen ei oikein pääse kärryille siitä, mistä on kysymys. Sanotaan, että peruspalvelut pitää turvata kaikille kansalaisille. Senhän pitäisi olla itsestäänselvyys täysin riippumatta siitä, montako kuntaa maassa on.

Kuntaliitoksista on hyviä ja huonoja kokemuksia. Huonoista kokemuksista päällimmäisenä on suurkuntien syrjäseutujen palvelujen huononeminen. Hyvää kuntaliitoksesta seuraa silloin, kun taloudellisesti ahtaalle joutunut kunta saa uutta elinvoimaa

liittyttyään vauraampaan naapuriinsa. Kahden köyhän liitoksesta tuskin kukaan hyötyy.

Yksi asia, josta on kovin vähän puhuttu, on Suomen omalaatuinen kielilaki. Se uhkaa johtaa aivan hullunkurisiin tilanteisiin kuntia yhteen liitettäessä. Jos kymmenientuhansien asukkaiden kunnassa on muutama sata vähemmistökielen puhujaa – tai sellaiseksi ilmoittautunutta – kuntaa uhataan kaksikielisyyden rasitteella, joka ei taloudellisesti ole mikään vähäinen asia.

Mikään hallinnonuudistus ei lie ne Suomessa tuonut todellisia säästöjä. Kun sinänsä aivan turhat läänit lakkautettiin, väliportaan hallinto ei suinkaan keventynyt. Nimet muutettiin, mutta byrokraatit istuvat paikallaan. Sama tahtoo olla tilanne kuntaliitoksissakin. Kaikille virkamiehille taataan viiden vuoden virassa pysyminen liitoksen jälkeen, ja viiden vuoden kuluttua ollaan tilanteessa, että virkapaikkoja on entises-

tään lisätty.

Ehkäpä kunnat selviäisivät velvoitteistaan kohtuullisesti, ellei valtio koko ajan kurittaisi niitä yhä ankaremmin. Valtionosuuksia leikataan, ja samaan aikaan kuntien velvoitteita lisätään. Yhtälö on kestämaton, ja maksumiehinä ovat kuntalaiset eli veronmaksajat. Kunnallisverot nousevat ensi vuonnakin monessa kunnassa, kun muuten ei tulla toimeen.

Menoleikkaukset on paha sana, jota mikään puolue ei kannata. Kuitenkin leikkaukset olisivat ainoa keino talouden tasapainottamiseksi. Ei leikkauksia tarvitse tehdä terveydenhoidosta tai vanhusten huollosta eikä tarvitse kurjistaa lapsiperheiden asemaa. Meillä on paljon sellaista yhteiskunnan tyhjäkäyntiä, josta voisi kuluja karsia kenenkään kohtuuttomasti kärsimättä. Ei vain ole haluja tai rohkeutta lähteä tervehtyttämislinjalle.

MIKKO UOLA

Velvollisuuden kutsu

Fanni Luukkosen (1882–1947) oli 1920-luvulta lähtien keskeinen vaikuttaja Lotta Svärdin toiminnassa sekä yhteiskunnassa yleisemminkin, mutta tutkimukseen perustuvaa elämäkertaa hänestä on saatu odottaa. Syyskuussa 2012 julkaistiin dosentti, teologian tohtori Marjo-Riitta Antikaisen perusteellinen tutkimus Fanni Luukkosen elämänvaiheista ja ominaisuuksista johtajana.

Dosentti Antikaisen työn haasteellisuutta ei ainakaan vähentänyt se, että hänen tutkimuskohteeseensa kytkeytyy paljon näkemyksiä: isänmaallinen, velvollisuudentuntoinen, oikeistolainen, vakava, virallinen, jäykkä. Vähemmän on huomioitu Fanni Luukkosen ihmisläheisyyttä ja huumorintajua.

Antikainen avaa tutkimuksessaan Luukkosen johtajuuden lisäksi hänen auktoriteettiaan sekä arvostuksensa rakentumista. Antikainen halusi ennen kaikkea selvittää, miten Luukkosesta tuli arvostettu johtaja ja millä tavalla eri elämänvaiheet, elinympäristöt, henkilöt ja yhteisöt vaikuttivat hänen nousuunsa johtotehtäviin ja hänen tapaansa toimia johtajana.

Johtajan rooli on raskas. Erityisen raskas se on Luukkosen kaltaiselle velvollisuudentuntoiselle vastuunkantajalle. – Johtajuus ei ole asia, jota tehdään niin sanotusti ohimennen, painotti Antikainen.

Kuten tämän päivän johtajille, myös Luukkoselle kunnan palkka ja edut olivat luonnollinen osa raskasta työtä. Tämä kylläkin johti jännitteisiin muutamiin lottien kanssa. Luukkosen ei myöskään ollut ylhäältä

alaspäin käskyjä antava, vaan enemmänkin vuorovaikutteinen johtaja. Luukkosen oli siis eräällä tavalla moderni johtaja. Tosin hänessä korostuneet vastuuntunto ja ihmisläheisyys ovat usein jääneet taka-alalle nykyisessä johtajuudessa.

Kun välirauhan ehtojen perusteella Lotta Svärd lakkautettiin marraskuussa 1944, Fanni Luukkosen maailma oli luhistunut, mutta hänen johtajuutensa jatkui muun muassa niin, että hän sai lukuisia tukea ja kiitollisuutta osoittavia viestejä sekä johtavilta että tavallisilta lotilta ympäri Suomea.

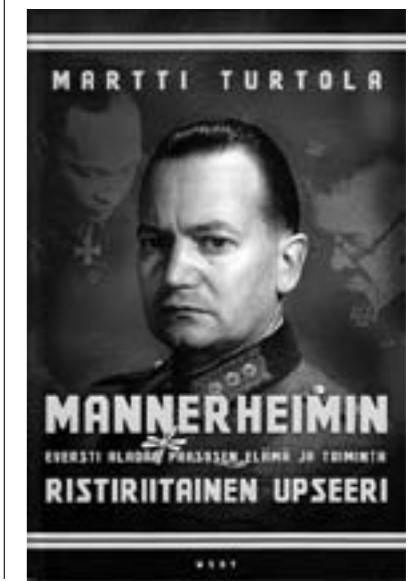
Alkuperäislähteet ovat luonnollisesti tieteellisen tutkimuksen keskiössä, ja niitä Antikainen onkin hyödyntänyt kiitettävästi. Harmi sinänsä, että iso osa Luukkosen yksityistä kirjenvaihtoa on kadonnut. Kaikkea ei kuitenkaan ole menetetty. Nimittäin M-L Bäckströmin teos vuodelta 1993 (*Fanni Luukkosen – lottajohtaja*) sisältää Luukkosen kirjeiden suoria katkelmia, joilla on merkittävä lähdearvo myös Antikaisen tutkimukselle.

VESA MÄÄTTÄ

Marjo-Riitta Antikainen: *Velvollisuuden kutsu - Fanni Luukkosen johtajana*. 255 sivua. Otava 2012.

Päämajan tiedustelupäällikkö

Eversti Aladár Paasonen (1889–1974) on epäilemättä jatkosodan aikaisen päämajan salaperäisimpiä upseereja. Hän ei ole sitä ainoastaan siksi, että hän johti päämajan tiedustelua. Tä-

Turun Sanomista ajattelemisen aihetta.

Turun Sanomat | ts.fi

mä suomalais-unkarilainen tiedustelupäällikkö oli myös yksityiselämässään omintakeinen mies, josta ei ole paljon tietoja säilynyt jälkimaailmalle, ei siitäkään huolimatta, että hän itse kirjoitti muistelmansa ja tyttärikin on kirjoittanut kirjan isästään.

Martti Turtola on laatinut Paasonen elämäkerran, jossa hän kuvaa kohdettaan diplomaattipuseeriksi. Luonnehdinta on epäilemättä oikea, sillä Paasonen työskenteli pitkään sotilasasiamiehenä ja tasavallan presidentin adjutantina. Suuri osa miehen upseeriurasta kuluikin ulkomailla mm. Moskovassa, Berliinissä, Genevessä ja Pariisissa. Rintamalla Paasonen palveli vain vähän aikaa jatkosodan alussa JR 5:n komentajana.

Miehen upseeriura oli alkanut vapaussodassa, ja Kadettikoulun käytyään hän opiskeli 1920-luvun alussa Ranskan sotakorkeakoulussa. Suomessa hän toimi mm. Sotakorkeakoulun opettajana ennen adjutantiksi nimittämistä. Syksyllä 1939 everstiluutnantti Paasonen oli sotilasasian-tuntijana Paasikiven johdolla Moskovassa käydyissä neuvotteluissa.

Lähinnä Paasonen mielletään pessimistiseksi tiedustelupäälliköksi, joka jo varhain antoi sen kuvan, ettei Saksa ja sen mukana Suomi tule sodasta kunnialla selviämään. Totuus on kuitenkin hiukan monivaihteisempi. Paasonen kyllä tajusi Saksan vaikeudet, mutta hän elätteli silti jonkinlaista optimismia Suomen selviytymisestä. Samalla hänen suhteensa päämajoitustemestari Aksel Airoon olivat varsin problemaattiset.

Useita kieliä, mm. toista äidinkieltään unkaria, sujuvasti puhunut Paasosta käytettiin luonnollisesti Suomen Unkari-suhteiden hoitamisessa. Hän teki mm. lukuisia esitelmämatkoja Unkariin ja tapasi siellä pariin otteeseen valtionhoitaja Miklós Horthyn.

Sodan jälkeen Paasonen katsoi viisaimmaksi siirtyä Suomesta ulkomaille. Hän sai eron puolustusvoimista 1945 eikä enää sen jälkeen edes käynyt Suomessa. Mannerheimin muistelmien haamukirjoittajana hän toimi marsalkan apuna Sveitsissä, mutta siirtyi lopulta Yhdysvaltoihin sikäläisen sotilastiedustelun palvelukseen.

Turtola väittää, ettei Paasonen lähtöön Suomesta liity pakoa tai muuta senkaltaista dramatiikkaa. Hänen lähdeluettelossaan ei ole lainkaan punaisen Valpon Paasos-kansiota. Sieltä käy selvästi ilmi, että Valpo oli

Paasonen kannoilla asekatkennän ja Stella polaris -jutun takia. Eli Valpoa pakoon Paasonen todellisuudessa lähti. Valpo toteaaakin everstin poistuneen salateitse Suomesta. Mainittakoon vielä seuraava episodi: Paasonen anottua Suomen passia Pariisin-lähetystöstä vuonna 1952 Suojelupoliisi totesi, ettei oikeutta pakoilevalle everstille tule passia myöntää.

Kun Paasonen muistelmat on lähinnä vain eräänlainen puolustuspuhe eikä muutakaan lähdeaineistoa ole suuremmin saatavilla, Turtola on joutunut lähestymään kohdettaan varsin yleisellä tasolla. Elämäkerrassa on paljon yleistä taustatietoa niistä ympäristöistä, joissa Paasonen Suomessa työskenteli. Muutamat varsin toisarvoiset yksityiskohdat, joista tietoja on löytynyt, ovat saaneet ehkä vähän liikaakin palstatilaa.

Mielenkiintoinen on Turtolan väite, jonka mukaan ns. Stella polaris -operaatioon osallistuneet upseerit, ennen muuta Reino Hallamaa, mutta myös hänen esimiehensä Paasonen, olisivat lyöneet sodan jälkeen rahoiksi Suomesta länteen salakuljetulla tiedusteluaineistolla. Väite on varsin uskottava. Mikseivät miehet olisi käyttäneet aineistoa hyväkseen, kun isänmaa näytti vajonneen syvälle entisen vihollisen etupiiriin.

MIKKO UOLA

📌 **Martti Turtola: Mannerheimin ristiriitainen upseeri. Eversti Aladár Paasonen elämä ja toiminta. 310 sivua. WSOY 2012.**

Vieraus ja viholliskuvat

Vieeraan rajalla -artikkelikokoelma on koottu Oulun yliopiston historia-tieteiden järjestämän symposiumin esitelmistä. Valtaosa kirjan 16 artikkelista käsittelee sotaa ja viholliskuvaa tai kuvaa entisestä vihollisesta. Kirjan alussa peräti neljä kirjoitusta käsittelevät sitä, millaisen kuvan Yhdysvaltojen toisen maailmansodan jälkeinen miehityshallinto antoi Japanista tai millainen kuva miehityshallinnolla oli Japanista. Oulun yliopiston yleisen historian professori Olavi K. Fält on tunnettu juuri Japanin historian asiantuntijana, ja hän on saanut myös oppilaitaan perehtymään aiheeseen.

Toinen osio käsittelee tavanomaisempaa suhtautumista vieraaseen keskittyen enemmän tai vähemmän sota-/miehitysanjaksoihin. Antti

Räihän artikkeli kertoo venäläissotilaiden majoitusrasituksesta ns. Vanhan Suomen alueella.

Anna Laakkonen ja Niko Kannisto käsittelevät artikkeleissaan viholliskuvaa itsenäisyyden alkuvaiheissa. Laakkonen käsittelee aihetta neuvostokarjalaisen suomenkielisen lehdistön kautta ja Kannisto suomalaisen sosialidemokraattisen lehdistön kautta. Molemmilla nousee esille Karjalan asema lännen tai idän sosialismin etuvartiona riippuen siitä kummalta puolen rajaa kirjoitukset on julkaistu. Suomen puolella Karjala kuvattiin länsimaisen sivistyksen etuvartiona idän barbariaa vastaan ja idässä sosialismin etuvartiona kapitalistista riistoa vastaan. Lehtikirjoittajat olivat molemmissa tapauksissa suomalaisia. Myös sosialidemokratien varhainen pesäero kommunisteihin näkyi jo tuon ajan lehtikirjoittelussa.

Kari Alenius käsittelee Saksan poliittisen eliitin suhtautumista puolalaiseen vähemmistöön vuosina 1918–1919. Tämä perustuu hänen laajempaan tutkimukseensa.

Sinikka Wunsch käsittelee artikkelissaan talvisodan viholliskuvaa. Sekä porvarilliset että työväenlehdet olivat yhtä mieltä taistelun välttämättömyydestä. Vaihtoehtoja ei ollut. Porvarilliset lehdet korostivat taistelua idän barbariaa vastaan ja työväenlehdet länsimaisen työväenliikkeen saavutuksien tuhoamista, mikäli Neuvostoliitto onnistuisi valtaamaan Suomen.

Kuvaa vihollisesta on helppo luoda haluamukseen, kun vihollinen koetaan tarpeeksi vieraaksi. Globalisoituvassa maailmassa joudumme myös

yhä enemmän tällaisten asioiden kanssa tekemisiin.

PASI PULJU

📌 **Kari Alenius ja Olavi K. Fält (toim.): Vieeraan rajalla. 237 sivua. Studia Historica Septentrionalia 64. PSHY 2012.**

Suomi kaltevalla pinnalla

Jatkosodan pitkittyminen vuoden 1942 loppupuolelle ja edelleen ei ollut helppoa Suomen kansalle. Saksan menestystä epäiltiin jo vahvasti. Sotaan ei kuitenkaan lähdetty ilman huolellista harkintaa. Ministeri Paavo Rantanen tarkastelee uusimmassa kirjassaan jatkosotaan johtaneita syitä.

Karjalan menetys talvisodan jälkeisessä Moskovan rauhassa oli kova paikka. Rantanen kertoo esimerkiksi, kuinka Kuopion sotasairaalassa potilaat itkivät, kun rauhanehdot tulivat julki. Eduskunnan kahvilassa satakunta kansanedustajaa kuunteli ääneti ilmoitusta rauhanehdoista. Rauhasta huolimatta Suomi tunsijääneensä Neuvostoliiton puristukseen, joka ilmeni jatkuvana poliittisena painostuksena ja sotilaallisina rajaloukkauksina Suomen ilmatilassa.

Presidentti Risto Ryti antoi kesäkuun 9. päivänä 1941 tilannekatsauksen Suomen hallitukselle. Saksan, Romanian ja Unkarin toimiin viitaten hän totesi, että liikkeellä on koneisto, jota on vaikea pysäyttää. Hän arveli, että yhteenotto Neuvostoliiton kanssa voi alkaa ennen juhannusta. Ryti totesi, että jos Neuvostoliitto voittaa, niin kukaan ei voi Suomea auttaa.

Hallituksen piirissä vastakkaisia näkemyksiä esittivät ministerit K-A Fagerholm (sdp) ja Mauno Pekkala (sdp). Erityisesti Pekkala ei hyväksynyt Suomen puolustusvoimien liikekannallepanomääräystä. Hallituksen piirissä pelättiin kuitenkin, että Neuvostoliitto saattaisi äkkiryynnäköllä pyrkiä mihinnoisuun Suomenlahden yli maamme etelärannikolle. Neuvostoliiton tukijana toiminut Pekkala oli jo 4. kesäkuuta varoitannut Neuvostoliiton suurlähetystä Saksan hyökkäysaikeista ja Suomen mukaanmenosta.

Neuvostoliitto oli perillä siitä, mitä Suomessa tapahtui. Venäjän varaulkoministeri Andrei Vyshiski esitti Suomen puolustusvoimien liikekannallepanosta kyselyä Suomen Moskovan suurlähetystölle. Hän sai vastauksen, jonka mukaan kysymys on harjoituksista, joilla varaudutaan levottoman ajan tilanteisiin.

Viimeinen suuri keskustelu käytiin juuri ennen Saksan hyökkäystä itään. Presidentti Rytin vieraana kävi puolueista SDP:n, maalaisliiton, RKP:n ja edistyspuolueen edustajat. Ryti kuvaili Neuvostoliiton painostustoimia ja totesi Saksan kanssa tehdyn saksalaisjoukkojen kauttakulun Norjaan hillitsevän Neuvostoliiton toimintaa.

Saksa määräti hyökkäyshetkeksi kesäkuun 22. päivän aamun kello 3.00 vuonna 1941. Edellisenä iltapäivänä kenraali Erik Heinrichs sai Saksasta salasanan "Dortmund", joka tarkoitti hyökkäystä. Saksalaisten mukaan suomalaiskenraali vaikutti yllättyneeltä. Joka tapauksessa toiminta käynnistyi ja saksalainen alusryhmä ja kolme suomalaista sukellusvenettä laskivat miinoitteita Suomenlahteen muutama tunti ennen Saksan hyökkäystä. Suomalaisia kaukopartioita oli jo tätä ennen liikkunut rajan takana Karjalassa. Kajaanista lähti kesäkuun puolivälissä partio, joka kävi tiedustelemassa Repolassa saakka. Pari partiota tiedusteli Kannaksella.

Suomi valitsi puolensa, eikä eduskunnassa esitetty välikysymystä tästä eurooppalaisesta liittoutumisesta. Moni kansanedustaja muutti kantansa ja häivytti aiemmat kannanottonsa, kun rauhan aika taas koitti. Suomessa nähtiin tapahtumien kulku, ja jo vuonna 1942 aloitettiin varovaiset tutkimukset sodasta irrottautumiseksi.

Ministeri Paavo Rantanen ei tuo uusimmassa kirjassaan mitään uutta esiin, mutta teoksessa on tiivistä ni-

putettu tapahtumat vuoden 1940 välirauhasta jatkosotaan yhdeksi tuota aikaa kuvaavaksi tietopakettiksi.

LASSE KOSKINEN

📌 **Paavo Rantanen: Suomi kaltevalla pinnalla -välirauhasta jatkosotaan. 250 sivua. Atena 2012.**

Suomesta Neuvostoliittoon luovutettujen kohtaloita

Elina Sanan tutkimus *Luovutetut* käsittelee Suomesta Saksaan pakko-luovutettuja juutalaisia ja sai ilmestyessään aikaan kansainvälisen kohun. Tämän vuoksi Valtioneuvoston kanslia päätti aloittaa tutkimushankkeen sotavankeina kuolleiden ja luovutettujen kohtaloista.

Filosofian tohtori Pekka Kauppalä on tutkinut Suomesta Saksaan ja Neuvostoliittoon luovutettujen ihmisten kohtaloita teoksessaan *Paluu vankileirien teille*.

Jatkosodan päätyttyä Suomi joutui äkkiä sitoutumaan pitkälle menevään myönnytyspolitiikkaan Neuvostoliiton suhteissaan. Tämä merkitsi ankeita aikoja Suomessa olleille sotavangeille, heimosotureille, inkerinsuomalaisille, virolaisille ja vangiksi otetuille saksalaisille. Monet pakotettiin palaamaan valtakuntaan, josta he olivat kotoisin, mutta eivät kokeneet sitä enää omakseen. Osa pakeni Ruotsiin, osa vielä kauemmaksi, osa onnistui jatkamaan elämäänsä Suomessa. Tosin vasta vuonna 1955 väistyi pakkopalautusten uhka niiden yltä, joilla oli ollut kanttia pysyä Suomessa.

Kauppalan teoksessa kerrotaan ensi kertaa, minkä tyyppiisiin oloihin palautetut joutuivat, kuinka he kestivät stalinistisen hirmuhallinnon ja millaiseksi heidän elämänsä myöhemmin muuttui. Hän nostaa esiin myös yksittäisiä kohtaloita, kuten esimerkiksi "Pronssisoturi" Kristjan Palusalun ja Vlasovin propagandapäällikön Miletin Zykovin traagisen tarinan.

Teos avaa lukijalle koettelemusten maailman, joka on sulkeutunut ja kaikkea oikeusvaltiollisuutta halveksiva, vihamielinen ja väkivaltainen. Tuo maailma näyttää tällä päivän vinkkelistä lähinnä absurdina. Juuri sen vuoksi teos kannattaa lukea.

Lähdemateriaalina ovat muun muassa lukuisat aiemmin salaiset arkistot Venäjällä, Saksassa, Virossa ja Suomessa sekä eloonjääneiden haastattelut.

VESA MÄÄTTÄ

❶ Pekka Kauppala: Paluu vankileirien teille. Suomesta Neuvostoliittoon luovutettujen kohtalo 1940-1955. 392 sivua. Gummerus 2011.

Kesäpäivät Kuoreveden Hallissa

Vapaussodan Perinneliiton
kesäpäivät järjestetään
18.-19.5.2013 Kuoreveden
Hallissa.

Kreivi Carl Gustaf Mannerheim (1926-2012)

Mannerheim-suvun päämies, kreivi Carl Gustaf Mannerheim kuoli kotonaan Kauniaisissa 20.9.2012. Hän oli syntynyt Helsingissä 26.4.1926 Suomen marsalkan vanhimman veljen kreivi Carl Mannerheimin pojan Erik Mannerheimin poikana.

Nuori kreivi tuli asevelvollisuuskään jatkosodan aikana, ja hän palveli alokasajansa jälkeen ensin Viipurin ilmatorjunnassa sekä sen jälkeen ilmavoimien lentokursilla Kauhavalla ja Ylivieskassa. Kurssi jouduttiin keskeyttämään rauhan tullessa syksyllä 1944 kurssilaisten ehtimättä rintamapalvelukseen.

Sodan jälkeen oli elämänuran valinta edessä. Päästyään 1945 ylioppilaaksi helsinkiläisestä ns. Brobergin koulusta (Läroverket för gossar och flickor) kreivi Mannerheim opiskeli koneinsinööriksi Tekniska läroverketissa. Valmistuttuaan 1949 hän meni harjoittelijaksi Ruotsiin öljy-yhtiö British Petroleumin palvelukseen. Varteentotettavana vaihtoehtona hänellä olikin uran luominen ulkomaila, sillä sodanjälkeinen Suomi tuntui varsin epävarmalta paikalta. Nuori kreivi valitsi kuitenkin Suomen. Hän pääsi töihin varatuomari Göran Ehrnroothin perustamaan Petko Oy -öljy-yhtiöön. Öljyalasta tuli hänelle varsinainen elämäntehtävä. Mannerheim työskenteli pitkään Petkon ja sen sisaryrityksen Teollisuuden Polttoöljyn palveluksessa. Näiden fuusioituttua British Petroleumin kanssa BP-Petko Oy -nimiseksi yhtiöksi hän vastasi yhtiön kuljetuksista ja uusien öljyvarastojen suunnittelusta. Vuosina 1965-1977 kreivi Mannerheim toimi Scanoil Oy:n teknillisenä johtajana. Viimeiset työvuotensa hän työskenteli väestönsuojelutehtävissä.

Työelämässä koneinsinööri Mannerheim joutui ratkomaan mm. suurten öljysäiliöiden suunnitteluun ja rakentamiseen liittyviä kysymyksiä. Hän oli kotioloissaankin ennen muuta keksijä. Käsitään erittäin taitavana hän kykeni ratkomaan varsinkin rakentamiseen liittyviä ongelmia. Tästä kertoo mm. se, että näyttävän Kauniaisten talonsa hän suunnitteli ja rakensi käytännössä lähes yksin.

Kreivillisen suvun päämiehenä Mannerheim ylläpiti kaikella kunni-

alla sukunsa velvoittavaa mainetta mm. edustamalla sukua Ritarihuoneen kokoontumisissa. Ihmisenä hän oli erittäin vaatimaton, miellyttävä ja kohtelias herrasmies. Aatelista taustaansa hän ei millään tavoin korostanut, joskin suvun suurmies Suomen marsalkka Mannerheim oli hänen kotonaan henkisesti aina läsnä. Hänet kreivi oli luonnollisesti nuorena miehenä useasti tavannut, mutta pelkästään ikäerosta johtuen heidän keskinäinen suhteensa ei ollut voinut muodostua kovin läheiseksi.

Kreiville läheisiä asioita olivat mm. Suomessa sodan aikana taistelleet virolaiset sotilaat, joiden muistoa hän oli vuosittain kunnioittamassa. Ulkomaisia suhteita hän ylläpiti erityisesti marsalkan viimeiseen asuinmaahan Sveitsiin ollen mukana suomalaisten Sveitsin ystävien toiminnassa.

Vaativattomana miehenä kreivi kieltäytyi usein haastatteluista, joita häneltä hänen sukutaustansa vuoksi jatkuvasti pyydettiin. Kuitenkin vain vähän ennen kuolemaansa antamassaan viimeisessä lehtihaastattelussa hän jaksoi huolestuneena ihmetellä sitä, miksi marsalkkaamme pitää jatkuvasti riepotella varsinkin Yleisradiossa.

Kreivi Carl Gustaf Mannerheim siunattiin perhepiirissä lentäjävelliin viimeisen tervehdyksen saattelemana, ja hänet haudattiin Mannerheimien sukuhautaun Helsingin Hieta-niemeen.

MIKKO UOLA

Lentomestari Aimo Vahvelainen varjolaivueeseen

Rautjärvellä 1.6.1920 syntynyt kunnioitettu sotainvalidi ja korvaamaton ystävä, lentomestari Aimo Vahvelainen suoritti viimeisen lentoonlähden Taavetin linnoituksessa 18.8.2012. Kolmen sodan hävittäjälentäjä ja lämmin kanssaihminen poistui tästä maailmasta kauniina kesäpäivänä siniristilippujen alla ja ystävien ympäröimänä. Aimo siunattiin haudan lepoon Ilmavoimien vainajien muistopäivänä 7.9.2012 Lappeenrannan Vanhalle hautausmaalle.

Aimo "Waffe" Vahvelainen taisteli ilmassa isänmaan vapauden puolesta ja selvisi sotavuosista lähes kolhuitta. Palvelua Suomen ilmavoimissa hän luonnehti elämänsä tärkeimmäksi ajaksi. Hän piti kunnia-asiana olla vihollista vastassa ratkaisemassa maamme tulevaisuuden suuria linjoja. Erityisellä lämmöllä Aimo muisti lentäjävelliään. Hän päätti usein puheensa hiljaiseen huokaisuun: "Kunpa sellaiseen ei enää koskaan jouduttaisi!"

Iskukykyisen hävittäjälaivue 24:n sotaretki vei Aimon mm. Ruokolahdelle, Lemille ja Nurmoilaan, jossa Brewsterin pyörät vajosivat

lentoalueeseen liejuun ja kone teki kuperkeikan. Aimo sai muistoksi sotavainajan otsaansa. Hän lensi myös Mikkelissä päämajaa suojaamassa ja tapasi henkilökohtaisesti Marskin, joka myös käteli Aimoa.

Jatkosodan loppuun HLeLv 24 tukeutui Lappeenrannan lentokenttään. Kesän 1944 suurhyökkäys Kannaksella alkoi mahtavalla voimalla. Nuori lentäjä oli kiinni ilmasodassa tiukemmin kuin koskaan. Nyt lentokalustona olivat tehokkaat Messerschmitt-koneet. Tämän jälkeen edessä olivat sotalennot Lapissa myös pommikoneilla. Maaleina olivat perääntyvät saksalaisjoukot. Sodan päättyttyä Aimo jatkoi ilmavoimissa laivueohjaajana, kouluttajana ja sotilaslennonjohtajana ja siirtyi eläkkeelle 1958.

Siviilielämä johti Aimon mm. autovuokraamoyrittäjäksi ja liikenneopettajaksi Helsingissä ja Lappeenrannassa. Myös ilmailumuseotoiminta kutsui Aimon mukaansa. Hänestä tuli Karjalan ilmailumuseon ja Karjalan Ilmailumuseosäätiön perustajajäsen. Aimo Vahvelainen viihtyi ja toimi aktiivisesti paikallisessa sotainvalidiosastossa.

Sydänasiana oli seurata ilmailua ja toimintaa sotalentäjien perustamassa Pilvenveikot -järjestössä.

Toimistaan isänmaan hyväksi lentomestari Aimo Vahvelainen palkittiin lukuisilla kunniamerkeillä. Rintataskuun sydämen puolelle oli kiinnitetty 14.6.1940 myönnetty Akseli Gallen-Kallelan suunnittelema, sotilaslentäjien suuresti arvostama, vanha lentomerkki, jota on kutsuttu myös "Lätkäksi". Aimo Vahvelainen palveli Suomen ilmavoimissa 20 vuotta sisältäen kolme sotaa ja 5 sotavuotta. Hän kantoi Tammenlehvää.

Lentomestari Aimo Vahvelaisen muistolle kunniaa tehden

JOUKO KURONEN

Elis Isomaa (1912-2012)

Ylimetsänhoitaja Elis Isomaa menehtyi 7.10.2012 Oulussa 100-vuotiaana. Hän oli syntynyt 24.2.1912 Yhdysvalloissa, josta perhe muutti Suomeen 1920-luvun alussa.

Isomaa pelasi 10 vuotta suojeluskunnan pesäpallojoukkueessa ja

sai reservikoulutuksen. Hän kirjoitti ylioppilaaksi 1933 ja aloitti opinnot Helsingin yliopistossa, jossa Akateeminen Karjala-Seura (AKS) oli vahva toimija. Isomaa liittyi jäseneksi. "Sk:t olivat toiminta, AKS oli henki", hän kietytti. Suojeluskuntien työ näkyi, kun talvisota alkoi.

Isomaa valmistui metsänhoitajaksi 1937. Työura alkoi valtionmetsien kenttätehtävissä Lapissa.

Jatkosodassa Isomaa toimi joukkueenjohtajana ja komppianpäällikkönä. Sotatie alkoi Sallan suunnalla Jalkaväkirykmentissä (JR) 33 ja jatkui Maaselän rintamalla 12. Prikaatissa. Syksyllä 1943 Isomaa sai 8 kuukauden komennuksen metsätaloustupseeriksi Petsamoon. Sieltä tuli jatkosodan loppuvaiheiden siirto Viipurin lähelle JR 30:n joukkoihin. Isomaa kotiutettiin syksyllä 1944. Sotilasarvo oli yliluutnantti. Ansoista myönnettiin mm. VR 4 tlk, VR 4 ja myöhemmin SL 1.

Sotien uuvuttamalla Suomella oli edessä jälleenrakennustyö, sotakorvausten maksu ja siirtoväen asuttaminen. Valtavasta urakasta metsähallitus hoiti oman osuutensa laajoilla lisähakkuilla, työllistämällä ja maata luovuttaen. Tähän urakkaan Isomaaakin joutui, kun hän palasi 1950 jatkamaan työuraansa Oulun seudulle. Hän siirtyi eläkkeelle 1975. Hänelle on myönnetty ylimetsänhoitajan arvonimi.

Välirauhansopimuksessa (1944) olivat lakkautettavien listalla sekä Suojeluskunnat että AKS. Vapaussoturien Huoltosäätiö (VHS) sai toimia. Sen tavoite, vapaussoturien aineellinen avustaminen ja henkisen perinnön vaaliminen, innosti Isomaaan lähtemään mukaan. Kun sitten VHS:n piirit alkoivat vaihtua perinneyhdistyksiksi, perustettiin 1990 Vapaussodan Pohjois-Pohjanmaan Perinneyhdistys ry. Siitä tuli Isomaaalle mieluisa harrastus ja huolenpidon kohde myös eläkevuosiin.

UNTO ANTIKAINEN

❶ Isomaaan pitkäaikainen työtoveri

Suojeluskunta- ja lotta-perinteessä tapahtuu

Suojeluskuntien perustamista muisteltiin Sastamalassa

Vapaussodan ja Itsenäisyyden Perinneyhdistys VIP Sastamala ry järjesti elokuussa kolme tilaisuutta, joissa muisteltiin suojeluskuntien perustamisen alkuvaiheita kesällä 1917 Karkussa, Kiikassa ja Mouhijärvellä. Perustamispaikkojen pihapiireissä paljastettiin tapahtumista kertovat laatat perustamisen 95-vuotispäivän kunniaksi. Tilaisuuksiin osallistui yli 100 henkilöä.

Karkussa Hiedan tilalla paljastuspuheen piti 8. elokuuta everstiluutnantti Markku Esko muistellen puheessaan Karkun suojeluskunnan perustamisen alkuvaiheita. Sastamalan kaupungin tervehdyksen tilaisuuteen toi kaupunginhallituksen jäsen Eveliina Asikainen.

Mouhijärvellä tilaisuus pidettiin suojeluskunnan perustamisen 95-vuotispäivänä 10. elokuuta Kah-

nun tilan pihapiirissä. Paljastuspuheen piti professori Erkki Uusi-Rauva kertaillen laajemmin itsenäistymisen alkutaipaleen tapahtumia. Laatan paljasti projektisihteeri Saana Ollila, jonka isovanhemmat ja heidän sisaruksensa olivat vankasti mukana Mouhijärven suojeluskunnan toiminnassa. Sastamalan kaupungin tervehdyksen toi kaupunginhallituksen jäsen Jouko Väissi.

Karkussa Sastamalan kaupungin tervehdyksen toi kaupunginhallituksen jäsen Eveliina Asikainen.

Professori Erkki Uusi-Rauva pitämässä laatan paljastuspuhetta Mouhijärvellä.

Kiikassa tilaisuus järjestettiin 26. elokuuta Kiimajärven Horkolla. Laatan paljastuspuheen piti Jorma Horjamo. Hänen isoisänsä Kalle Hollman toimi Kiikan suojeluskunnan ensimmäisenä paikallispäällikkönä. Puheensa päätteeksi Horjamo luovutti Kinnalan Koukun Suojeluskuntamuseolle Hollmanin saamat kunniamerkit. Kaupungin tervehdyksen toi valtuuston puheenjohtaja Ulla Yli-Hongisto.

Kaikille perustamispaikoille luovutettiin Vapaussodan Perinneyhdistys ry:n kunniakilpi sekä isäntäväelle kiitoksena yhdistyksemme tuottama kirja *Isänmaan Parhaaksi – Suojeluskunta ja Lottatyötä Sastamalan seudulla 1917–1944*.

MATTI SOINI

📍 Puheenjohtaja, Vapaussodan ja Itsenäisyyden Perinneyhdistys VIP Sastamala ry.

📍 Kuvat Sirkka Järvenpää-Soini ja Jussi Kaisla.

Jorma Horjamo ja laatan paljastuspuhe Kiimajärven Horkolla.

”Pysy lujana omalla maalla, oma maa vielä sun kuntoas kysyy”

Seuraava juttu on muokattu juhlapuheesta Suojeluskuntien perustamisen 95-vuotisjuhlassa Lapuan Paukussa 14. syyskuuta 2012. Juhlapuhuja oli filosofian maisteri, projektipäällikkö Teppo Ylitalo. Tilaisuuden järjesti Vapaussodan ja Itsenäisyyden Etelä-Pohjanmaan Perinneyhdistys ry.

Isänmaan ja kotiseudun puolesta

Sata vuotta sitten Venäjän keisarikuntaan kuuluneessa Suomessa elettiin venäläistämisen vuosia. Tämä toiseksi sortokaudeksi nimetty aika sai suomalaiset liikkeelle oman maan ja kotiseudun puolesta. Vuonna 1914 käynnistyi jääkäri-liike, jossa Lapualakin oli merkittävä rooli etappipaikkana, värväyskeskuksena ja monen jääkäriin kotipaikkana.

Maaliskuun vallankumous 1917 lopetti sortokauden, mutta toi samalla valtatyhjiön. Vallankumouksen juhlinta vaihtui pettymykseen. Maatalouslakkosten ja muiden levottomuuksien järkyttäessä yhteiskun-

taruaa Lapualla perustettiin kesäheinäkuun vaihteessa aktivistien toimesta palokunta, jolla oli selkeä sotilaallinen tausta-ajatus. Heinäkuun alussa pidettiin Karhunmäessä Herättäjäjuhlat ja kuun puolivälissä pidetyistä Lapuan Päivistä tuli voimakas maakunnallinen itsenäisyystahdon ilmaus. Päivillä vannottiin kuuluisaksi tullut pyykkivala: ”Pysy lujana omalla maalla, oma maa vielä sun kuntoas kysyy.”

Toimintaa tehostetaan

Aktiivisen komitean matka-asiamiehen Lauri Pihkalan ohjeistamana Lapualla lähdettiin perustamaan kunnallista suojeluskuntaa. Perustaminen tapahtui kunnanvaltuustossa tasan 95 vuotta sitten. Käytännössä suojeluskunnalla oli tässä vaiheessa vain nimi ja hallinto. Kaikki toiminta tapahtui palokunnassa. Lapualla pidetyssä kokouksessa perustettiin myös maakunnallinen kattojärjestö Etelä-Pohjanmaan suojeluskuntien keskushallinto 14. marraskuuta.

Sotilaalliset harjoitukset alkoivat

Lapualla jo palokunta-aikana. Palokunnan ja suojeluskunnan pitämät harjoitukset tulivatkin tarpeeseen, kun vastaisenäistyneessä maassa syntyi tammikuussa 1918 sota. Mutta toisin kuin ehkä oli ajateltu, vapaussota ei merkinnyt suojeluskuntien tehtävän huipentumista, se oli vasta sen alku.

Lapualla oli rooli myös valtakunnallisen suojeluskuntajärjestön perustamisessa, sillä paikkakunnalla pidettiin heinäkuussa 1918 suojeluskuntien yhteinen edustajainkokous, johon otti osaa 10000 henkilöä. Suojeluskuntajärjestö perustettiin sitten asetuksella 2. elokuuta.

Lailisen yhteiskuntajärjestyksen turvaamiseksi

Mutta mikä suojeluskunta oikeastaan oli? Asetuksen mukaan sen tarkoituksena oli maan hallituksen ohjeiden mukaan edistää kansan puolustuskuntoisuutta sekä turvata laillista yhteiskuntajärjestyksiä. Suojeluskunnat antoivat sotilaallista kasvatus-

☉ Vapaussota ei merkinnyt suojeluskuntien tehtävän huipentumista, se oli vasta sen alku. Kuva vapaussodan taistelusta on Aarno Karimon piirroksesta.

ta, edistivät voimistelua, urheilua ja kansalaiskunnan kasvamista, toimivat tarvittaessa varsinaisen armeijan tukena ja avustivat pyydettyinä järjestysviranomaisia.

Tunnettujen lapualaisvaikuttajien komennossa

Lapuan suojeluskuntalaisista näkyvimpiä olivat sen ensimmäinen päällikkö, vapaussodan sankarivainaja Matti Laurila, josta lapualaisjoukkoineen alettiin puhua Lapuan lumiaurana. Hänen samanniminen poikansa, Piiri-Matti, oli Etelä-Pohjanmaan suojeluskuntapiirin pitkäaikainen päällikkö. Pisimpään Lapuan aluepäällikkönä oli Pirkanmaalta syntyisin ollut jääkärimajuri Verner Kivinen. Todettakoon myös, että Lapualta valtakunnallisesti merkittäväksi lottavaikuttajaksi nousi yhteiskoulun rehtori Hilja Riipinen.

☉ Längelmän Länkipohjan Laurilain patsaan äärelle lumiauran muotoon kokoontuneita Lapuan suojeluskuntalaisia. He olivat olleet mukana Länkipohjan taistelussa 16. maaliskuuta 1918.

Sodista selvittiin revittynä ja raadeltuna

Sekä suojeluskuntien että lottajärjestön koetinkivi olivat sotavuodet 1939–1944. Järjestöjen voima ja niiden suunnaton merkitys mitattiin sodan lopputuloksessa: Suomi selvisi revittynä ja raadeltuna, mutta itsenäisenä, vapaana rakentamaan omaa tulevaisuuttaan. Hintana oli molempien järjestöjen lakkauttaminen Neuvostoliiton saneleman välirauhansopimuksen nojalla syksyllä 1944.

Vieläkö suojeluskunnat puhuvat?

Vieläköhän suojeluskunnat puhuvat ja antavat jotakin tämän päivän ihmisille? Minusta ne opettavat ainakin kolme asiaa. Ensimmäiseksi ne kertovat maanpuolustustahdosta, siitä miten tärkeää on usko oman maan ja oman kotiseudun puolustamiseen. Toiseksi ne painottavat paikallisuuden merkitystä: yhteiskuntamme rakentuu alhaalta ylöspäin ja sen tärkeimpiä yksiköitä ovat perheet ja paikallisyhteisöt. Jos nämä perusyksiköt eivät ole kunnossa, yhteiskunnasta tulee toimintakyvytön.

Kolmanneksi suojeluskunnat muistuttavat meitä yhdessä tekemisen tärkeydestä ja yhteisön voimasta.

☉ Matti Laurila (1895–1983) tunnettiin mm. Piiri-Mattina tai Piiri-Isänä. Hän oli Etelä-Pohjanmaan suojeluskuntapiirin pitkäaikainen päällikkö. - Kuva Suojeluskunta- ja Lotta Svärd-museo.

Ylämäissämme ja alamäissämme me olemme yhdessä, ja vain yhteistyöllä selviämme meitä kohtaavista haasteista.

☉ Suojeluskuntajuhlaan saapumassa 14. syyskuuta 2012. Vasemmalta Vapaussodan ja Itsenäisyyden E-P:n Perinneyhdistyksen puheenjohtaja Jorma Jokisalo, kaupunginjohtaja Arto Lepistö ja kenraalimajuri Pertti Salminen.

☉ Syyskuun 20. päivänä 2012 Otvassa julkistettiin näyttävästi teologian tohtori, dosentti Marjo-Riitta Antikaisen teos "Velvollisuuden kutsu - Fanni Luukkonen johtajana". Kirjan arvostelu löytyy tästä lehdestä. Kuvassa oikealla kirjailija Antikainen vierellään Suomen Lottaperinliiton puheenjohtaja Sirkka-Liisa Hollmén, joka avasi julkistamistilaisuuden. - Kuva Vesa Määttä.

Yhteistoimintaseminaari

☉ Yhteistoimintaseminaarin avasi VIMS:n hallituksen puheenjohtaja, VTM Markku Palokangas. Hän toimi myös seminaarin puheenjohtajana. - Kuva Vesa Määttä.

Vapaussodan muistoa vaalivien säätiöiden ja yhdistysten yhteistoimintaseminaari järjestettiin 1. lokakuuta 2012 Maanpuolustuskorkeakoulun Sotahistorian laitoksella. Seminaarin kokoonkutsuja oli Vapaussodan Invalidien Muistosäätiö (VIMS), jonka hallituksen puheenjohtaja, VTM Markku Palokangas toimi seminaarin puheenjohtajana.

Seminaaripäivän aikana keskusteltiin vireillä olevista hankkeista ja suunnitelmista, jotka kytkeytyvät Suomen itsenäistymisvaiheen 100-vuotisjuhlallisuuksiin. Lisäksi pohdittiin maanpuolustuksen sekä itsenäistymisvaiheen historian tallentamista tukevien säätiöiden ja yhdistysten välisen tiedonvaihdon ja verkostoitumisen edistämistä.

☉ Sotahistorian laitokselle saapui edustava joukko vapaussodan muistoa vaalivien säätiöiden ja yhdistysten edustajia. - Kuva Vesa Määttä.

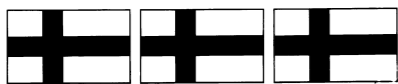

TUTUSTU VAPAUSSOTURIN KOTISIVUIHIN OSOITTEESSA
WWW.VAPAUSSOTURI.FI

Tampereen Kirjanpito Oy

AUKTORISOITU KIRJANPITOTOIMISTO
TALOUSHALLINTOLIITON JÄSEN

Häkiläpolku 3 A, PL 552, 33101 Tampere
puh. (03) 254 2200, fax (03) 254 2255

**WÄKSYN WÄKSYN WÄKSYN
SALAATTI SALAATTI SALAATTI**

KÄYTTÖAUTO

www.kayttoauto.fi
Enemmän kuin autokauppa!

**ALIUPSEERILIITTO RY TERVEHTII
VAPAUSSOTURIN LUKIJOITA!**

www.aliupseeriliitto.fi

☉ Vapaussodan Invalidien Muistosäätiön (VIMS) hallituksen pitkäaikaisen varapuheenjohtajan, professori Eeva Tapion kunniaksi säätiö järjesti päivällistilaisuuden Ostrobotnian Jääkärikabinetissa 25.9.2012. Hän oli saanut pyynnöstään eron säätiön hallituksesta maaliskuussa 2012. Kuvassa VIMS:n hallituksen puheenjohtaja, VTM Markku Palokangas ohjeistaa professori Tapiolle lottapatsaan. - Kuva Vesa Määttä.

☉ "Tällä paikalla surmattiin 19.2.1918 poliisi Heikki Eloranta, isännöitsijä Herman Norrman, rakennusmestari Antti Poutainen, esimies Manfred Sivén." Tämä on laattaan kirjoitettuna Lappakoskella 13.9.2012 paljastetussa muistomerkinä. Muistomerkin ovat saaneet aikaiseksi Lappakosken kyläyhdistys ry ja Vapaussodan ja Itsenäisyyden Kymenlaakson Perinneyhdistys ry. Viimeksi mainitun puheenjohtaja, VAPE:n hallituksen jäsen Matti Mikkonen kertoi, ettei tänne tultu repimään auki vanhoja haavoja. "Suomalaisella verellä, hiellä ja tuskalla on lunastettu kokemus siitä, minkälaisen tekojen ja arvojen varassa kansa on pysynyt elossa. Näitä arvoja perinneyhdistys haluaa välittää eteenpäin." Kuvassa laatta on juuri paljastettu. Lappakosken kyläyhdistyksen puheenjohtaja Mika Nikkanen seurassaan Lasse Torri (oikealla). Takana Matti Mikkonen. - Teksti ja kuva Paavo Mikkonen.

☉ Axel ja Edith Sahlgrenin haudalle kokoonnuttiin 2.10.2012 perinneyön merkeissä. Arto Pulkkinen totesi puheessaan mm. seuraavaa: Axel Sahlgren (1867-1931) tuli opettajaksi Lappeenrannan yksityiseen yhteiskouluun vuonna 1895. Lappeenrannan Suojeluskunnan johtokunnassa hän toimi sen perustamisesta asti, ja helmikuusta 1918 hän toimi Imatran alue-esikunnan jäsenenä. Edith Sahlgren (1870-1937) palveli samaan aikaan Imatran alue-esikunnan tietotoimistossa. Vapaussotaan osallistui valkoisten puolella yhteiskoulun opettajakunnasta puolet lähinnä esikuntatehtävissä. Vapaussodan päättyttyä Lappeenrannan komendantiksi määrättiin Axel Sahlgren. Hänen vaimonsa mm. laitto alulle sotilaskotityön Lappeenrannassa. - Kuva Jaakko Permi.

Vapaussoturien hautamerkki

Kunnianosoitus isänmaan vapauttajille.
Kuuluu myös heimosoturien hautakiveen
Hinta 20 € + lähetyskulut
Vapaussodan Perinneliitto
puh. (03) 223 0845
vape@perinneliitto.fi

Asekätkentä 1944 oli osa itsenäisyyttä taistelua. Se oli varautumista pahimpaan mahdolliseen. Sen muistoksi lyötyä mitalia ja asekatkennästä kertovaa nidettä on saatavilla Vapaussodan Perinneliitosta 25 € yhteishintaan.

Tilaukset puhelimitse (03) 223 0845 tai sähköpostitse vape@perinneliitto.fi.

Lasiin prässättyä protestia – suurmielaseja sekä vaakuna-asetteja

Suomen laajaa itsemääräämisvaltaa kaventaneet määräykset saivat aikaan 1890-luvulla yhä voimistuvia kansallisia mielenilmauksia. Helmikuun manifesti 1899 jyrkensi mielialoja protesteiksi ja peiteltyyn symboliikan keinoin ilmaistuksi mielenosoituksiksi. Kansallismuseossa avautunut näyttely kertoo 1900-luvun alun sortovuosien heijastuksista suomalaisiin puristelasiesineisiin.

Haluttuja keräilykohteita

Lasiin prässättyä protestia -näyttelyssä esillä olevat 1900-luvun alussa valmistetut ns. suurmielaset ja vaakuna-asetit olivat yksi erikoisimmista suomalaisuuden ja omaleimaisen kansallisen historian korostuksista. Niistä on tullut myös haluttuja keräilykohteita. Näyttelyn esineet ovat Karhulan, Iittalan, Nuutajärven, Wiialan ja Riihimäen lasitehtainten valmistamia.

Lasiteollisuus mukana mielenilmauksessa

Kansallisia tunnuksia ja symboleja sekä maan menneisyyden saavutuksiin liittyviä kuvia julkaistiin ja patsaita pystytettiin. Suomalainen lasiteollisuus oli mukana mielenilmauksessa ottamalla lasimallistoonsa Suomen leijonavaakunalla, maakuntavaakunoilla ja suurmiesten kuvilla koristeltuja puristelasituotteita. Suomenmielisyyttä voitiin esitellä juomapöydässä tutilasien ja kahvipöydässä sokerikon, kermakon sekä lasiasetin voimalla.

Suurmielaseja

Uutta puristelasimenetelmää hyödyntäen valmistettiin markkinoille suuri määrä suurmiestemme Elias Lönnrotin, J. V. Snellmanin, J. L. Runebergin ja Zachris Topeliuksen reliefikuvilla varustettuja juomalaseja. Suurmielaseista ensimmäisenä valmistettiin Elias Lönnrotin kuvalla varustettu lasi vuonna 1903.

☉ Lönnrot-suurmielasi, Riihimäen lasitehdas, 1910-luku. - Kuva Museovirasto, Pekka Helin, Keski-Suomen museo.

☉ Snellman-suurmielasi, Riihimäen lasitehdas, 1910-luku. - Kuva Museovirasto, Pekka Helin, Keski-Suomen museo.

Vaakunoita ja kansallismaisemaa

Leijonavaakunan ja maakuntavaakunoiden reliefit somistivat monien lasivalmistajien lasi-asetteja. Myös sokerikkoja, kermakkoja ja jopa maitokannuja saatettiin koristaa vaakunomaisilla kuvilla.

☉ Mannerheim-suurmielasi, Iittalan lasitehdas, 1920. - Kuva Museovirasto, Pekka Helin, Keski-Suomen museo.

Leijonavaakunan ja maakuntavaakunoiden ohella lasiin ikuistettiin kansallismaisemana pidetty Imatrankoski. Keskiluokka saattoi näin hankkia hopeaa ja kristallia edullisempia kahvipöydän kalusteita.

Esineet valmistettu vuosina 1890–1948

Näyttelyn esineet ovat Karhulan, Iittalan, Nuutajärven, Wiialan ja Riihimäen lasitehtainten vuosina 1890–1948 valmistamia. Iittalan lasitehdas valmisti ensimmäisenä Aina ja Suomi-lautaset 1901. Näiden jälkeen tehdas valmisti leijonien koristamat sokerikon, kermakon ja juomalasit.

Myös elossa olevien kunniaksi

Oman kuvansa lasiin sai vuonna 1914 Suomen urheilun isäksi kutsuttu Ivar Wilskman. Hänen lasinsa oli ensimmäinen, jota valmistettiin elossa olevan henkilön kunniaksi. Jatkoa seurasi vuonna 1920, kun Iittala alkoi valmistaa vapaussodan ylipäällikön ja myöhemmän valtionhoitajan G. Mannerheimin kuvalla koristettua juomalasia. Harvinaisuutensa vuoksi lasi on nykyisin haluttu keräilykohde.

☉ Kermakko leijona- ja maakuntavaakunakuvioiden, Iittalan lasitehdas, 1902. - Kuva Museovirasto, Pekka Helin, Keski-Suomen museo.

Näyttely on Keski-Suomen museon tekemä ja pohjautuu pääosin suurlähettiläs Risto Rekolan laajaan lasikokoelmaan. Näyttely on ollut aiemmin esillä Jyväskylässä 21.4.–26.8.2012. Suomen kansallismuseossa näyttely on 20.10.2012–31.3.2013.

☉ Vaakuna-asetti, Iittalan lasitehdas, noin 1900. - Kuva Museovirasto, Pekka Helin, Keski-Suomen museo.

Tampereen Suojeluskunta ja Lottamuseo
Väinöläkatu 2
33100 TAMPERE
www.pirkanperinto.fi
pirkanperinto@gmail.com

SIDOSTE - vuodesta 1945 - SUKKA KESTÄÄ

MSK GROUP OY

Seinäjoen seurakunta
www.seinajoenseurakunta.fi

REALE

Puh. 06 4777 100

Laihiantie 43

tony.bengs@k-market.com

Avoinna: ma-pe 8-21, la 8-18, su 12-18

*Tervetuloa
juhla jumalanpalvelukseen
viettämään kanssamme
valtakuunnallista
Tammisunnuntain
95-vuotisjuhlaa
Laihian kirkkoon
27.1.2013 klo 10.*

Laihian seurakunta

Satojen mottien sotaveteraani

Virtain Kurjenkylässä 29. toukokuuta 1925 syntynyt Esko Kohtala teki 13-vuotiaana ensimmäisen korvasimilla varustetun koivumotin. Mottien teko jatkui, ja seuraavana kesänä hän osti työstä saaduilla rahoillaan ensimmäisen polkupyöränsä. Sillä

hän polki rippikouluun. Muutama vuosi eteenpäin ja pyörä otettiin Suomen armeijan käyttöön. Itse mies lähti armeijaan pari kuukautta ennen kahdeksatoista syntymäpäiväänsä. Sillä reissulla hän oli runsaat kaksi vuotta.

Kirvesvarret ovat myös Esko Kohtalan taidokkaita aikaansaannoksia, ja kyllä kirvesmiehen kädessä on hyvin pysynytkin.

Esimerkillinen sotaveteraani Kohtala haluaa nyt osaltaan vauhdittaa mottimerkkien myyntiä. Tuotto käytetään sotiemme veteraanien hyväksi.

Viime sotiemme ajan mottitalkoihin yllyttivät erilaiset kirvesmerkit. Yhdestä motista sai ostaa mustan rautakirveen. Hopeakirveen sai neljällä motilla ja kultakirveen saadakseen oli hakattava kuusitoista mottia. Suurkirves edellytti 48 motin urakkaa. Mestarikirvestä varten sai huhkia sadan motin edestä. Todettakoon, että eräessä toritapahtumassa Kohtala totesi, että motteja on tullut tehdyksi satoja ja satoja.

Mottimerkki on alkuperäisestä kirvesmerkistä taottu Sotaveteraaniry:n vuoden 2012 hyväntekeväisyystuote.

Mottien tekijä Esko Kohtala omatekoisen pokasahan kanssa. Toista samanlaista ei ole tullut vastaan. Kirveellä hän sen teki ja puukolla viimeisteli.

TEKSTI JA KUVAT
TUOMO KOTRANIEMI

Turvallisuutta eri puolilta Lahden seminaarissa

Lahdessa syyskuun lopussa järjestettyjen turvallisuus- ja puolustusmessujen yksi ohjelmanumero oli nimeltään Yhteiskunnan turvallisuusfoorumi 2012. Se oli seminaari, joka määrittäi tavoitteekseen antaa tietoa Suomen kokonaisturvallisuudesta, erityisesti siihen kuuluvista ajankohtaisista hankkeista yhteiskunnan ja sen talouselämän kannalta. Lisäksi seminaarissa luvattiin tarkastella yhteiskunnan turvallisuutta viimeaikaisten kokemusten valossa. Kohderyhmänä oli yhteiskunnan ja elinkeinoelämän päättäjiä ja asiantuntijoita sekä seminaarin aiheista erityisesti kiinnostuneita, etenkin maanpuolustusjärjestöjen luottamushenkilöitä.

Ohjelma oli tiivis, jopa vauhdikkain, sillä alustajien aika oli rajattu 20–30 minuuttiin. Keskustelua ei juuri päässyt syntymään, ja vain muuta-

Kansliapäällikkö Arto Rätty tarkasteli kysymystä maamme kokonaisturvallisuuden kunnosta ja vakuutti tilanteen hyväksi. - Kuva Ilmari Ojala.

man harvan kysymyksen puheenjohtajana hyvin suoriutunut toimittaja Peter Nyman saattoi sallia.

Maanpuolustuksemme kulmakiviä

Seminaarin avasi puolustusministeri Carl Haglund, joka korosti Suomen puolustuksen perusteita: yleinen asevelvollisuus ja sotilaallinen liitoutumattomuus säilyvät. Turvallisuuteen liittyvien asioiden kehittämisessä pohjoismaat ovat luontevia kumppaneita. Puolustusmateriaalin vanheneminen johtaa sen jatkuvaan uudistamiseen, mikä tietysti aiheuttaa omat taloudelliset vaatimuksensa. Kriitikin on silti oltava rakentavaa ja perusteltua.

Turvallisuus- ja puolustusasiainneuvoston puheenjohtaja Arto Rätty, puolustusministeriön kansliapäällikkö, tarkasteli kysymystä maamme kokonaisturvallisuuden kunnosta ja vakuutti tilanteen hyväksi. Mutta koska taloudelliset mahdollisuutemme eivät ole vauraampien maiden luokkaa, meidän on verkostoiduttava eri aloilla ja eri tahoille.

Kyberturvallisuuskeskus tarpeellinen

Sitran yliasiamies Mikko Kosonen kertoi Suomen kyberturvallisuusstrategian tavoitteista. Hän piti tarpeellisenä erityisen kyberturvallisuuskeskuksen perustamista. Sille muun muassa annettaisiin tiedotustehtävä uhkien tunnistamiseksi, määrittämiseksi ja niistä varoittamiseksi. Paikalla ollut poliisiylijohtaja Mikko Paatero oli painokkaasti keskuksen perustamisen kannalla ja korosti hankkeen kansainvälisen verkottamisen keskeisyyttä.

Yritysturvallisuudesta

Keskuskauppakamarin toimitusjohtaja Risto E. J. Penttilä luonnoit yritysturvallisuudesta. Suomalaisen yritysturvallisuuden tarkoituksena on luoda yrityksille edellytykset harjoittaa liiketoimintaa siten, etteivät

Johtaja Jaakko Kiander piti viimeisen luennon ja käsitteli siinä taloutta turvallisuuden reunaehtona. - Kuva Ilmari Ojala.

rikokset, tahalliset tai tahattomat häiriöt enempää kuin onnettomuudetkaan pääse haittaamaan tai keskeyttämään sitä. Kiintoisasti Penttilä totesi korruption vähäisyyden maassamme.

Kriisijohtamisesta ja kriisiviestinnästä

Valtioneuvoston kanslian valtiosihteerin Olli-Pekka Heinosen teemana oli kriisijohtamisen ja kriisiviestinnän ajantasaisuus. Hän totesi toimintaympäristöjen vaikutuksen valittaviin työtapoihin monimutkaisiksi. Monesti uhkat ovat ennakoimattomia. Siksi tilannekuvatoimintaa ja viestintää on kaikilla tasoilla kehitettävä valppaasti, ja siihen kuuluu kaikkien kokemusten jatkuva hyödyntä-

minen joka taholla. Ja kun tapahtuu, on oltava heti valmius asiasta tiedottamiseen. Kriisitilanteessa on toimittava samojen vastuiden pohjalta kuin normaalioloissa.

Sisäisen turvallisuuden tilasta

Sisäasiainministeriön valtiosihteerin Marjo Anttoora haki vastausta kysymykseen Suomen sisäisen turvallisuuden tilasta. Hänen mukaansa suomalaiset luottavat edelleen viranomaisiin ja toisiinsa, samoin yhteiskunnallisiin palvelujärjestelmiin. Tosin viime aikoina perhesurmat ja eräiden yksittäisten lasten kohtalot ovat syvästi järkyttäneet kansalaisia. Sisäisen turvallisuuden ministeriryhmän toimeksiannosta tehty selvitys osoitti, että varsin monista murheilaisista tapauksista oli tietoja jo ennakolta, mutta monesti lähipiiri ei tiennyt, mihin yhteyttä tulisi ottaa; joskus viranomaiset eivät suhtautuneet saamiinsa tietoihin tarpeeksi vakavasti. Selvityksen tärkeä johtopäätös

oli, että viranomaisten yhteistyötä on tehostettava.

Huoltovarmuudesta

Suomen huoltovarmuus oli Huoltovarmuuskeskuksen toimitusjohtajan Ilkka Kanasen aiheena. Johdatuksessaan hän lähti 1600-luvun lopun nälkävuosista sekä niitä seuranneista pitäjänmakasiineista ja tuli sitten sotavuosien säännöstelytalouteen ja kansanhuoltoon. Nykyisin huoltovarmuudella tarkoitetaan kykyä turvata yhteiskunnan toiminta myös poikkeusoloissa, ja sitä tarvitaan edelleen, sillä nyky-yhteiskunta on häiriöille herkkä ja myös haavoittuva.

Taloudesta turvallisuuden reunaehtona

Eläkevakuutusyhtiön Ilmarisen johtaja Jaakko Kiander piti viimeisen luennon ja käsitteli siinä taloutta turvallisuuden reunaehtona. Vaikka vuoden 2008 kriisi vahingoitti länsimaiden talouskasvua pitkäksi aikaa, Euroop-

pa on edelleen maailman suurin talous. USA:n talouden potentiaali on edelleen huomattava, ja maa pysyy pitkään supervaltana. Kiina on tulevaisuudessa johtavista suurvalloista toinen ja voinee pian taloudessa ohittaa USA:n. Intia nousee muutamassa vuosikymmenessä EU:n kokoiseksi, epävakaa se tosin on. Painoarvoaan kasvattavia maita on erityisesti Brasilia. Venäjä on palannut suurvaltapolitiikan tielle, ja sen talous kehittyy myönteisesti. Varusteluohjelma on tärkeällä sijalla.

Suomi on palannut asemaansa suurvallan naapurina, totesi Kiander, ja yhteistyö Venäjän kanssa talouden alalla tiivistyy. Suomen talouden kehityksestä ulkopuoliset arviot ovat olleet selvästi myönteisempiä kuin omat, ja kansainvälisessä kilpailussa etunamme onkin epäilemättä se, että Suomi on selvästi monia muita maita paremmin varautunut väestön ikääntymiseen.

ILMARI OJALA

Vapaussodan Perinneliitto oli aktiivisesti mukana turvallisuus- ja puolustusmessuilla Lahdessa. Vapaussodan Lahden Seudun Perinneyhdistys auttoi puheenjohtajansa Pekka Joukon (oik.) johdolla ansiokkaasti Perinneliittoa messujärjestelyissä. Puheenjohtaja Joukon vieressä perinneyhdistyksen hallituksen jäsen Juha Nuoritalo. - Kuva Vesa Määttä.

**Yli 2000
vaihtoautoa**

www.rinta-jouppi.com

Rinta-Joupin Autoliike Oy

Tervajoki | Helsinki | Jyväskylä | Kempele | Keuruu | Mikkeli | Oulu | Pori
Rauma | Rovaniemi | Savonlinna | Turku | Vaasa | Ylivieska

TILAA

Vapaussofuri

VIE VAPAUDEN JA
ITSENÄISYYDEN VIESTIÄ
TULEVILLE SUKUPOLVILLE.

Katso:

WWW.VAPAUSSOTURI.FI

Lisätietoja tilaamisesta perinneliiton toimistosta
arkisin klo 9-15 puhelimella (03) 223 0845
tai 045-634 5025 tai sähköpostitse
vape@perinneliitto.fi

KIVILYHDYT

Kaunis ja toimiva lyhty
haudalle tai puutarhaan.

Pyöreä ja kantikas malli.

Valmistus kotimaisista
kivilaaduista sekä lasista.

Valmistus ja myynti:
Tervajoen Kiviveistämö Oy
Puh. (06) 478 7600
www.tervajoenkiviveistamo.fi

Kivityötöiden perinteitä
vuodesta 1936.

Kirjat kertovat vapaussodasta

Jussi Niinistö:
Isontalon Antti
27 €

Mikko Uola:
**Katastrofin
laskut**
20 €

Juha Poteri:
**Sankarihautaus
vapaussodassa**
20 €

Lähetyskulut lisätään
Tilaukset: **Vapaussodan Perinneliitto**
Koulukatu 16 A, 33200 Tampere,
puh. (03) 223 0845,
vape@perinneliitto.fi

Viipurin linnan 50 metriä korkea torni
kohoaa yli kaupungin ja näkyy kauas
ympäristöön. Tämä piirros on vuodelta 1941.

”Viipuria ei aiottukaan pitää”

Vapaussodan ja Itsenäisyyden Ky-
menlaakson Perinneyhdistys ry:n
Tarton rauhansopimuspäivän muis-
totilaisuudessa 14. lokakuuta 2012
esitelmöinyt Suomen Sotahistorial-
lisen Seuran hallituksen jäsen Eeva
Tammi kertoi Viipurin menetyksestä
1944. Otsikossa mainitut sanat olivat
tietojen mukaan kenraali A. F. Airon
lausumat. Tammi kertoi lähes tunnin
kestäneessä esityksessä asioita, joita
ei suuren yleisön joukossa tiedetä.
Hän toi esiin YLE:n dokumentin vuo-
delta 1970 ”Kun Viipuri luhistui”. Nyt
olisi aika tutkia lisää ko. tapahtumia.

Tehtävä ilman työkaluja

Viipuri menetettiin lähes taistelu-
ta. Eversti Kempin 20. Prikaatille an-
nettiin tehtävä, mutta ei työkaluja.
Kempin oli niin hieno mies, ettei hän
ruvennut syyttelemään esimiehiään,
vaan kanto vastuun herrasmiehen
tavoin – hän oli tehnyt voitavansa.
Kempin ei menettänyt sotilasarvo-
aan, mutta sotilaskunnian hän aina-
kin omasta mielestään menetti.

Kadonneitten lukumäärä pienempi

Ihmettelyä herätti aikoinaan se, että
Viipurin taisteluissa kaatui vain 19
sotilasta, haavoittui 56, mutta kadon-
neita oli peräti yli 400. Kadonneitten
lukumäärä tarkentui myöhemmin
162:ksi, joista jokaisesta on tietoa.

Ei kannata taistella

Kenraalit Airo, Heinrichs, Laatikainen
ja eversti Nihtilä olisivat keskinäisessä
salaisessa neuvottelussa Laatikaisen
kotona Mikkeliissä päättäneet (Man-
nerheimin tietämättä), että Viipurista
ei kannata taistella. Lähellä Viipuria
oli suomalaista tykistöä, mutta sitä ei
käytetty kaupungin puolustamiseen.
Ammusjuna oli jätetty Syvärille, joten
puolustajilla ei ollut ampumatarvik-
keita – eikä niitä saanut varastoista-
kaan ilman kirjallisia dokumentteja.
Todettiin, että Viipuri on ”väärässä
paikassa” ainakin Suomesta katsot-
tuna, sillä se on veden takana.

PAAVO MIKKONEN

Yhdistyksen puheenjohtaja Matti Mikkonen ojensi 14.10.2012
kunniapuheenjohtaja Hannu Hasulle Pohjois-Kymenlaakson
Suojeluskuntapiirin pienoislipun nro 32. – Kuva Paavo Mikkonen.

Eeva Tammi esitelmöi mielenkiintoisella, mukaansa
tempaavalla tavalla. Edessä hänen toimittamansa kirja
”Viipuri 1944”. – Kuva Paavo Mikkonen.

59800
570100

MERKKIPÄIVIÄ

97 vuotta

7.1.13 Walter Kotkatvuori, Pori

95 vuotta

8.2.13 Maija Rimpiläinen, Helsinki

94 vuotta

11.12.12 Touko Palojoki, Pori
31.12.12 Väinö Lammasniemi, Karvia

93 vuotta

19.11.12 Kaarina Ketola, Tampere

92 vuotta

4.10.12 Johannes Kauppila, Vesilahti
21.1.13 Alisa Tammi, Harjavalta

91 vuotta

17.12.12 Konstantin Cande, Helsinki
25.1.13 Eila Vaano, Huittinen

90 vuotta

12.12.12 Rea Veistero, Helsinki
18.12.12 Jaakko Huotari, Kuhmo
21.1.13 Aune Rahola, Helsinki
24.1.13 Viljo Kukko, Sastamala
28.1.13 Eeva Suominen, Kankaanpää
22.2.13 Irja Ruokonen, Helsinki

85 vuotta

5.11.12 Pirkko Levonen, Koski
18.12.12 Matti Holma, Kankaanpää
23.12.12 Marja-Terttu Salo, Helsinki
23.12.12 Veikko Ylikännö, Vampula
28.12.12 Pirkko Tervo, Helsinki
31.12.12 Elsa Laroma, Kajaani
3.1.13 Selma Ruokonen, Helsinki
21.1.13 Hilikka Parvio, Helsinki
19.2.13 Heikki Vanhatalo, Siikainen

80 vuotta

3.12.12 Hannes Viiri, Rovaniemi
13.12.12 Sami Sihvo, Espoo
14.12.12 Eino Halonen, Kajaani
14.12.12 Laura Orhanen, Kankaanpää
3.1.13 Jouko Kunnasmaa, Kuvaskangas
6.1.13 Sirkka-Liisa Krannila, Sastamala
10.1.13 Eino Ylinen, Honkajoki
12.1.13 Yrjö Yrjönsuuri, Helsinki
20.2.13 Ismo Tulikorpi, Helsinki

75 vuotta

12.12.12 Viljo Turunen, Tuusula
30.12.12 Matti Hokkanen, Tampere
10.1.13 Marjatta Kytölä, Helsinki
27.1.13 Timo Kesti, Pori
13.2.13 Antti Meriläinen, Sotkamo
24.2.13 Heikki Huhtala, Espoo

70 vuotta

9.12.12 Antti Ylitalo, Pirkkala
13.12.12 Paavo Karjalainen, Kajaani
21.12.12 Riitta Vilhula-Läykki, Tampere
28.12.12 Jorma Ruuskanen, Sastamala
29.12.12 Seppo Saloranta, Salo
4.2.13 Arto Saarinen, Säkyä
13.2.13 Eeva Lampén, Espoo
19.2.13 Pekka Lampén, Espoo

60 vuotta

9.12.12 Jaakko Horelli, Sastamala
28.12.12 Maritta Uusitalo, Kankaanpää
18.1.13 Jukka Särösalo, Kiikoinen

50 vuotta

23.1.13 Ulla Yli-Hongisto, Sastamala

VIIMEISEEN ILTAHUUTOON KUTSUTTUJA

22.7.2012 Anna Hietala, Virolahti, *1934
22.8.2012 Arvi Koivisto, Pori, *1930
28.8.2012 Hertta Lappalainen-Kolari, Varkaus, *1925
24.9.2012 Viljo Vuorela, Ulvila, *192630.9.2012 Aapo Toivola, Huittinen, *1929
5.10.2012 Martti Kurronen, Imatra, *1926
7.10.2012 Elis Isomaa, Oulu, *1912Seuraava
Vapaussoturi
helmikuussa

Vapaussoturi-lehden toimitus ottaa mielellään vastaan lehden teemaan liittyviä artikkeleita. Lehteen lähetettävä aineisto tulisi toimittaa sähköpostilla ohessa mainittuun osoitteeseen, mutta myös CD-levy tai muistitikku käy.

Teksti ja kuvat tulee lähettää erillisinä tiedostoina. Tekstitiedostossa tulee välttää lihavoitteja, kursivoitteja ynnä muita muotoiluja. Muutoin kuin sähköpostilla lähetettäessä myös paperituloste tulee liittää mukaan.

Pelkästään paperille kirjoitettu artikkelikin on mahdollinen edellyttäen, että käsikirjoitus on selvästi luettavissa. Toimitus ottaa vastaan perinteisiä paperivalokuvia ja palauttaa ne pyydettyä.

Toimituksen sähköpostiosoite:

vmaatta.vapaussoturi@gmail.com

Toimituksen postiosoite:

Vapaussoturi-lehti

Päätoimittaja Vesa Määttä

Naaranpajuntie 32 B 11

03100 Nummela

Vapaussoturi 1/2013 ilmestyy helmikuun lopulla. Siihen tarkoitettu aineisto tulee lähettää ennen 1. helmikuuta lehden toimitukselle.

Kirjoittajia pyydetään huomioimaan, että em. päivämäärä on viimeinen, jolloin aineistoa lähtee taittoon. Tämän vuoksi seuraavaan numeroon tahdottu aineisto kannattaa lähettää toimitukselle hyvissä ajoin ennen määräpäivää.

Toimitus ei voi kuitenkaan taata, että kaikki määräpäivään mennessä lähetetty aineisto julkaistaisiin seuraavassa lehdessä. Aineisto palautetaan pyydettyä. Lehti ei maksa kirjoituspalkkioita.

Ilmoitukset merkkipäivistä

Vapaussoturin merkkipäivälistalle toivotut merkkipäivät tulee ilmoittaa lehden toimitukselle hyvissä ajoin: seuraavaan lehteen ennen 1. helmikuuta 2013.

Lehti julkaisee tietoja 50, 60, 70, 75, 80 ja 85 vuotta täyttävistä sekä 90 vuotta taikka sitä enemmän täyttävistä. Toimituksen yhteystiedot löytyvät sivulta 2.

Merkkipäiviä voivat ilmoittaa maksutta merkkipäivän viettäjät itse, heidän omaisensa tai perinneyhdistykset. Ilmoituksissa tulee olla merkkipäivän viettäjän nimi, ilmoitus siitä paljonko asianosainen täyttää ja minä päivänä sekä merkkipäivän viettäjän kotipaikka.

Ulkopuolisia merkkipäivien ilmoittajia pyydetään varmistamaan, ettei merkkipäivän viettäjällä ole mitään hänen merkkipäivänsä julkaisemista vastaan.

Vapaussoturi-lehti toivottaa
Hyvää Joulua
ja
Onnea vuodelle 2013

Vapaussoturi-lehti
vuonna 2013

Vapaussoturi-lehti ilmestyy ensi vuonna entiseen tapaan viitenä numerona. Ilmestymiskaudet ovat helmikuu, toukokuu, heinäkuu, lokakuu ja joulukuu.

Lehden tilaushinta ensi vuodelle on 28 €. Lehden voi tilata Vapaussodan Perinneliiton toimistosta puhelimitse (03) 223 0845 tai sähköpostitse vape@perinneliitto.fi tai lehden kotisivuilta www.vapaussoturi.fi löytyvän tilauslomakkeen kautta.

Toimituksellisen aineiston viimeiset jättöpäivät ja vuoden 2013 numeroiden ilmestymisajat ovat seuraavat:

Numero	aineisto	ilmestyy
1/2013	1.2.	26.2.
2/2013	5.4.	3.5.
3/2013	14.6.	5.7.
4/2013	13.9.	11.10.
5/2013	13.11.	11.12.

LÄHELLÄ.

Puu on tärkeä osa elämää, se on läsnä kaikkialla arjessamme. Siksi suomalaiset, hyvin hoidetut metsät ovat meille kaikille arvokas pääoma.

Me jalostamme puusta ja puukuidusta huipputuotteita palvelemaan sinun arkeasi. Toimimalla vastuullisesti turvaamme jokapäiväisen hyvinvointisi myös huomiseksi. Lisää vastuullisia ratkaisuja ja hyvinvointia arkeesi osoitteessa metsagroup.fi

